

Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd

Institut sociologických studií

Katedra veřejné a sociální politiky

**Česká televize mezi státem a trhem:
Problematika fungování televize veřejné služby
v České republice**

Diplomová práce

Kateřina Stárková

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Martin Potůček, PhD. MSc.

Praha, 2006

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen ty zdroje informací, které jsem uvedla v použité literatuře.

V Praze dne 16.1 2006

Kateřina Stárková

Děkuji svému konzultantovi Prof. PhDr. Martinu Potůčkovi PhD. MSc. za podnětné rady, povzbuzení do práce a trpělivost při konzultacích. Také děkuji za vstřícný přístup odborníkům v oblasti médií Karlu Hvíždalovi a Monice Šatavové, kteří mi ochotně věnovali svůj čas.

Obsah

1. ÚVOD	5
2. CÍLE PRÁCE	9
3. TEORETICKÁ VÝCHODISKA	11
4. METODOLOGIE	16
5. OSVĚTLENÍ POJMŮ	21
5.1 VZTAH POJMŮ „VEŘEJNOPRÁVNÍ MÉDIA“ A „MÉDIA VEŘEJNÉ SLUŽBY“.....	21
5.2 VEŘEJNÝ ZÁJEM.....	27
5.3 SPOLEČENSKÉ DETERMINANTY ŽURNALISTIKY A MASMEDIÁLNÍ KOMUNIKACE.....	28
5.4 POSTAVENÍ TELEVIZE VEŘEJNÉ SLUŽBY MEZI STÁTEM A TRHEM.....	38
5.5 MEDIÁLNÍ POLITIKA V ČESKÉ REPUBLICE.....	48
6. ALTERNATIVY FINANCOVÁNÍ TELEVIZE VEŘEJNÉ SLUŽBY Z POHLEDU ZAHRANIČNÍ ZKUŠENOSTI	51
6.1 FINANCOVÁNÍ Z VEŘEJNÝCH ZDROJŮ.....	51
6.2 VLÁDNÍ DOTACE.....	53
6.3 TRŽNÍ ZPŮSOBY FINANCOVÁNÍ.....	54
6.4 SPONZORING A DONÁTORSTVÍ.....	54
6.5 PŘEDPLATNÉ.....	55
7. ČESKÁ TELEVIZE V RÁMCI EVROPY	57
7.1 TELEVIZNÍ POPLATEK VE VYBRANÝCH EVROPSKÝCH ZEMÍCH.....	57
7.2 EVROPSKÁ UNIE VYSÍLATELŮ.....	58
7.3 PRAŽSKÁ REZOLUCE RADY EVROPY.....	60
8. REGULACE TELEVIZNÍHO VYSÍLÁNÍ VE VYBRANÝCH ZEMÍCH EVROPY	62
8.1 VELKÁ BRITÁNIE.....	63
8.2 FINSKO.....	66
8.3 ITÁLIE.....	70
9. OBECNÁ SITUACE ČESKÉ TELEVIZE	74
9.1. STRUČNÁ HISTORIE KRIZE V ČESKÉ TELEVIZI.....	76
9.2 PROBLEMATIKA FINANCOVÁNÍ VEŘEJNOPRÁVNÍ TELEVIZE V ČESKÉ REPUBLICE.....	80
9.2.1 <i>Legislativní úprava televizních poplatků</i>	80
9.3 SOUČASNÁ FINANČNÍ SITUACE ČESKÉ TELEVIZE.....	87
9.3.1 <i>Politická diskuse kolem České televize</i>	90
9.3.2 <i>Problematičnost nově přijatého zákona</i>	93
10. MULTIKRITERIÁLNÍ ANALÝZA	96
10.1 MULTIKRITERIÁLNÍ ANALÝZA REGULACE A FUNGOVÁNÍ TELEVIZE VEŘEJNÉ SLUŽBY VE VELKÉ BRITÁNII.....	97
10.2 MULTIKRITERIÁLNÍ ANALÝZA REGULACE A FUNGOVÁNÍ TELEVIZE VEŘEJNÉ SLUŽBY VE FINSKU.....	99
10.3 MULTIKRITERIÁLNÍ ANALÝZA REGULACE A FUNGOVÁNÍ TELEVIZE VEŘEJNÉ SLUŽBY V ITÁLII.....	100
10.4 MULTIKRITERIÁLNÍ ANALÝZA REGULACE A FUNGOVÁNÍ TELEVIZE VEŘEJNÉ SLUŽBY V ČESKÉ REPUBLICE.....	101
10.5 SHRUTÍ.....	102
11. NÁVRH MEDIÁLNÍ POLITIKY PRO FUNGOVÁNÍ TELEVIZE VEŘEJNÉ SLUŽBY V ČR	104
11.1 STROM CÍLŮ.....	104
11.2 AKTÉŘI VSTUPUJÍCÍ DO HRY O BUDOUCNOST ČESKÉ TELEVIZE.....	107
11.3 JAK ZLEPŠIT SITUACI ČESKÉ TELEVIZE?.....	109
12. ZÁVĚR	125
12. ANOTACE	131
13. SUMMARY	133

14. SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	133
15. POUŽITÁ LITERATURA	135
16. PŘÍLOHY	146

1. Úvod

Tato práce by měla přispět k vyjasnění definice televize veřejné služby a osvětlení její pozice mezi státem a trhem. Měla by připomenout poslání a funkce televize veřejné služby. Dále by měla osvětlit způsob jímž je vhodné je zajistit, prostřednictvím práva a způsobu financování.

Téma televize veřejné služby je v současné době velmi aktuální. Po letech komunistického režimu a po rozdělení Československa stála Česká televize jako jediná televize v České republice na počátku nového demokratického vysílání u nás. Nejasné vymezení pojmů, jako je veřejná služba, veřejný zájem a veřejná kontrola vedly k tomu, že vznikaly zákony psané v euforii po pádu totality s pocitem, že již není třeba státních intervencí do vysílání. Česká televize se musela sama poprat s vymezením televize veřejné služby, častěji však nazývané televize veřejnoprávní, čehož důsledky jsou dnes patrné. Zákony stavěné „na vodě“ nemohly donekonečna plnit svůj úkol. Mediální politika, do níž spadá i veřejnoprávní televize jako ústřední téma této práce, se tak stává námětem politických diskusí a debat uvnitř zákonodárných orgánů, státní moci i navenek v mediálním prostoru.

Česká televize, jediný televizní vysílatel ze zákona, se už několik let potácí v problémech. Nejvíce viditelným problémem je špatné hospodaření, které je již od roku 1998 záporné. Problémy, které jsou méně vidět, ale jejich dopad může být o to citelnější, jsou pak tápání v praktické aplikaci definice televize veřejné služby a nejasná legitimita koncesionářských poplatků. Viníkem je špatná legislativa vznikající bez předchozích poznatků na začátku devadesátých let a také absence osvěty směrem k veřejnosti o poslání a povinnostech televize veřejné služby.

V současné době vyslyšeli politici stupňující se volání po akutní potřebě nového zákona o televizních a rozhlasových poplatcích, který učiní poplatky vymahatelnějšími a zároveň zajistí veřejnoprávní televizi odpovídající příjem. Dosažení politického konsensu, které vedlo k vytvoření nové právní normy, bylo velmi obtížné, ale od 1. 10. 2005 platí nový zákon č. 348/2005 Sb. o rozhlasových a televizních poplatcích.

Cílem mé práce bude zhodnocení situace České televize před i po přijetí nového zákona o rozhlasových a televizních poplatcích, identifikace politického procesu a selhání jednotlivých aktérů při tvorbě mediální politiky v oblasti televize veřejné služby v ČR. Součástí práce bude osvětlení pojmů „médiium veřejné služby“

a „veřejnoprávní médium“ a termínu „veřejný zájem“. Popíši obecné společenské determinanty žurnalistiky a poté se zaměřím na současnou mediální politiku v České republice. Následovat bude popis jednotlivých modelů fungování televize veřejné služby v zahraničí a v České republice a jejich následná multikriteriální analýza. Na základě zahraničních zkušeností potom navrhnu nový model fungování televize veřejné služby aplikovatelný v ČR, s přihlédnutím k dosavadnímu vývoji a kulturnímu kontextu České republiky. Při tvorbě nové politiky budu mít na zřeteli tyto cíle - odstítnit televizi veřejné služby od politických i ekonomických tlaků a vytvořit nezávislou televizi veřejné služby.

O problematice fungování televize veřejné služby u nás i v zahraničí bylo napsáno několik diplomových prací (např. Kovaříková, D., 2002). Existuje i literatura zabývající se televizí ve světě, je však zastaralá (např. Šmíd, M., 1989). V práci proto čerpám zejména z elektronických zdrojů. Tato práce přináší mnoho nového, protože je maximálně aktuální a vytváří syntézu událostí kolem České televize v roce 2001 – 2005. Její plus lze také spatřovat v mnohostranném pohledu na problematiku televize veřejné služby a alternativách, které lze při tvorbě politiky televize veřejné služby uvažovat. Zejména je však důležitá v tom, že předkládá konkrétní návrh řešení situace kolem fungování, legislativního rámce a financování televize veřejné služby v České republice.

2. Cíle práce

Práce si klade za cíl zmapovat vztahy státu a veřejnoprávní televize v České republice. Navrhnout možnou úpravu těchto vztahů. Hlavními dílčími cíly jsou zejména identifikace problematických faktorů v tomto vztahu, podrobný popis současného modelu financování ČT, porovnání tohoto modelu se zahraničními zkušenostmi a přiblížení politického vyjednávání o reformě současného českého modelu.

Jako hlavní nástroj, kterým české politické elity mohou do určité míry působit na fungování České televize, jsem určila způsob financování tohoto média. Domnívám se, že regulace přísunu prostředků, jejíž způsob je určen speciálními právními předpisy a do níž tedy může státní aparát výrazným způsobem zasahovat prostřednictvím legislativní moci, je velmi ožehavým a v současné době aktuálním politickým problémem.

K tomuto přesvědčení jsme dospěla jednak na základě teoretické úvahy, že politické elity ve všech

zemích vykazují za všech okolností snahu více či méně regulovat mediální scénu, a jednak na základě velmi intenzivní a bouřlivé politické diskuse, kterou vyvolala snaha České televize dosáhnout zvýšení koncesionářského poplatku.

Dále se pokusím zmapovat zahraniční zkušenost s financováním veřejnoprávních médií. Vzhledem k tomu, že tyto systémy vznikají v každém státě pozvolným vývojem v politickém, historickém i mediálně-historickém kontextu dané země, je velmi obtížné vyhledat objektivní kritéria, na základě kterých by bylo možné provést zcela korektní porovnání účinnosti či efektivity jednotlivých modelů. Je dokonce poněkud problematické vůbec hovořit o modelech ve smyslu obecných schémat systému financování veřejnoprávních médií. Nicméně tam, kde to bylo jen trochu možné jsem se o komparaci pokusila. Jako materiál jsem zvolila několik evropských zemí.

V závěrečné části navrhnu způsob jak zlepšit fungování, postavení ale i vnímání televize veřejné služby v České republice a zdůrazním cestu, kterou by měla Česká televize jít vpřed.

3. Teoretická východiska

V této práci vycházím z teoretických východisek, které mají své kořeny v těchto normativních modelech veřejné politiky:

Rawlsův princip spravedlnosti, podle něhož je nutné maximalizovat výhody nejméně preferovanému za předpokladu, že všem jsou poskytnuty nejméně takové životní podmínky jako tomuto nejvíce hendikepovanému jedinci (Potůček, M., 2005). Televize veřejné služby by měla brát ohledy na minoritní nebo hendikepované skupiny občanů, které jsou z finančního hlediska méně ziskové a v komerčních televizích jsou jejich zájmy potlačeny. Neznamená to samozřejmě vytvořit

z veřejnoprávní televize elitářské médium, které se bude věnovat jen několika vyvoleným. Je však důležité, aby se televize veřejné služby nestala mainstreamovým médiem orientovaným jen na zisk a nepodléhala tak kritériu sledovanosti, které nelze stavět na první místo.

S tím souvisí i další teorie, kterou jsem si zvolila za teoretické východisko a to **teorie zmenšení nerovností**. Zastánci tohoto modelu upozorňují na dvě stinné stránky fungování tržních vztahů. Trh nezohledňuje s jakými vstupními zdroji (zděděnými, finančními zdroji, intelektuální a fyzickou výbavou, zdravotním stavem, sociálním zázemím nebo informačními zdroji) na něj vstupujete a není citlivý na specifické potřeby jedinců. Za jinak stejných okolností tedy dochází k tomu, že někteří lidé disponují velkými zdroji, zatímco jiným s ohledem na jejich potřeby schází zdroje potřebné k uspokojování jejich potřeb. Proto je třeba trh doplnit přerozdělováním prostředků prostřednictvím veřejných rozpočtů (Potůček, M., 2005).

Z hlediska mediální politiky vidíme šanci na zlepšení zejména ve zmenšování informačních nerovností. Existuje pojem informační chudoba, který zasahuje zejména nejchudší a nejméně vzdělané vrstvy obyvatelstva, které přestože často sledují média, jsou informačně chudé. Výzkumy tohoto fenoménu se odehrávaly zatím pouze v USA, domníváme se však, že tento fenomén lze vysledovat i v České republice. Informační chudoba je součástí vědomostní propasti, která vzniká tím, že určitá pozorná menšina získává mnohem více informací než ostatní a tak se mezera mezi některými segmenty společnosti rozšiřuje (McQuail, D., 2002). Vzniká tak vědomostní propast kde podle Tichenora a kol. části populace s nižším postavením zůstávají zcela neinformovány (in McQuail, D., 2002). Obecně platí, že vyhledávání a osvojování si informací je ovlivněno motivací příjemce a jím vnímanou užitečností těchto informací. Tvrdí se také, že k prohlubování vědomostních propastí vedou více

tištěná média než televize, protože se jedná o privilegované zdroje pro výlučné třídy (Robinson in McQuail, D., 2002).

Problém je v tom, že určité vrstvy obyvatel sledují jen určitá média a vnímají jen informace, které jsou těmito médii přenášeny. Ve většině případů jde však pouze o sledování komerčních televizních stanic, kde je minimum zpráv a vzdělávacích pořadů. Jde také o to, že komerčními médii jsou nastolována jiná témata - mediální obsahy. Jistě nelze mediální konzumenty nutit k tomu, která média mají sledovat, lze však alespoň vzbudit zájem o tisk, rozhlas a televizi veřejné služby, například mediální výchovou v rámci občanské nauky na základních školách. Jinak se prohlubuje informační propast mezi jednotlivými mediálními konzumenty a nastává začarovaný kruh, který má mnoho dopadů jako např. horší zaměstnatelnost informačně chudých lidí, vyvržení ze společnosti, odsunutí do pomyslného „informačního ghetta“ atd.

S teorií zmenšení nerovností v mediální politice velmi úzce souvisí i teorie kultivace a uplatnění lidského potenciálu. Zastánci toho modelu vycházejí z premisy, že lidé se nerodí se stejnými dispozicemi a sklony, ale je třeba všem poskytnout záruku rovnosti příležitostí. Toto chápání svobody neruší liberální princip, že prosperity společnosti nelze dosáhnout neprosperuje-li jedinec. Doplnuje jej však o respektování skutečnosti, že v tržní společnosti nemají všichni jedinci rovné šance osobního rozvoje a proto je v zájmu společnosti jim tyto příznivé podmínky vytvořit. (Potůček, M., 2005) Proto je

v zájmu České republiky podporovat nezávislou televizi veřejné služby a vytvořit funkční a efektivní rámec pro její fungování. Jednou z funkcí České televize by měla být i funkce vzdělávací.

V práci vycházím z předpokladu, že politické elity se snaží působit na média. Státní moc má vždy přirozenou tendenci ovlivňovat média jako nejefektivnější nástroj komunikace s voliči. Legislativu regulující financování veřejnoprávních médií považujeme za nejúčinnější způsob ovlivňování, jaký může stát v demokratickém systému využít.

Předpokládám, že veřejnoprávní média jsou přirozenou součástí mediální krajiny. Považuji za nesporné, že mezi obsahem vysílání českých soukromých televizí a ČT existuje kvalitativní rozdíl, který je způsoben právě legislativním postavením ČT. Domníváme se, že Česká televize do jisté míry (která je otázkou širší diskuse) plní veřejnou službu, jak ji ukládá zákon.

Poskytování veřejné služby považujeme za veřejný zájem, zejména z důvodů snahy o serióznější zpravodajství, podpory původní české tvorby a produkce pořadů pro nejrozličnější menšiny.

Postavení televize mezi státem a trhem je řízeno specifickými principy, na které bereme ohled při formování této práce (viz. Kapitola Postavení televize veřejné služby mezi státem a trhem).

4. Metodologie

Cílem této práce je přispět k vyjasnění definice televize veřejné služby, připomenout její funkce a poslání a najít vhodný způsob, jak zajistit její efektivní fungování prostřednictvím práva a způsobu financování v České republice. Pro naplnění tohoto cíle mi bude sloužit analýza dokumentů, analýza rozhovorů, srovnávací analýza, multikriteriální analýza a strom cílů.

Hlavní výzkumné otázky na které se pokusím odpovědět pomocí výše uvedených metod jsou: Jaké poslání a funkce má televize veřejné služby v současném světě? Jaké je současná situace České televize? Jak probíhala politická diskuse kolem schvalování zákona č. 348/2005 Sb. o rozhlasových a televizních poplatcích? Jak česká legislativa a její uplatňování v praxi v oblasti televize veřejné služby obstojí v mezinárodním srovnání? Jak lze zlepšit situaci České televize?

Při analýze dokumentů zkoumám především legislativní úpravy fungování a financování veřejnoprávních médií, mediální příspěvky politických představitelů k tomuto tématu a rovněž dokumenty pocházející přímo z České televize – zprávy o hospodaření, prohlášení k vývoji politických jednání apod. Tato metoda mi slouží k identifikaci hlavních problémů při fungování České televize a vymezení role televize veřejné služby v demokratické zemi.

Inspirací pro návrh politiky televize veřejné služby mi byly nestandardizované rozhovory

s experty na tuto problematiku. Těmito experty byli Karel Hvížd'ala dlouholetý odborník v oblasti evropských médií a Monika Šatavová jako spoluautorka původního zákona o rozhlasových a televizních poplatcích, který byl později se změnami přijat jako zákon č. 348/5 Sb. o rozhlasových a televizních poplatcích. Původně jsem oslovila více aktérů, zejména z České televize a Rady pro rozhlasové a televizní vysílání, rozhovory se však pro nezájem oslovených neuskutečnili.

Jako další metodu pro výběr vhodného způsobu fungování televize veřejné služby použiji mezinárodní srovnání financování a fungování veřejnoprávních televizí ve třech vybraných zemích Evropské Unie. Podrobná komparativní analýza však není možná, protože je velmi obtížné stanovit přesná kritéria pro srovnání jednotlivých modelů fungování v důsledku jejich vysoké diferencovanosti. Jedná se tedy o jakousi srovnávací analýzu s výhradou. Omezím se proto spíše na bližší popis

těchto modelů při němž vycházím z analýzy zákonů daných zemích, literatury a mediálních příspěvků na toto téma.

Na základě těchto poznatků uplatním při zkoumání třech vybraných zemí multikriteriální analýzu, která mi pomůže identifikovat nejlepší model televize veřejné služby z těchto zemí. Do multikriteriální analýzy jsem zahrnula i Českou republiku pro jasnější vymezení situace České televize oproti televizím veřejné služby v ostatních sledovaných zemích. Těmito zeměmi jsou Velká Británie, Itálie a Finsko. Klíč pro výběr daných zemích byl následující. Jedná se o země s demokratickým politickým uspořádáním a vyspělou ekonomikou a také unikátní mediální politikou. Pro srovnávací analýzu by bylo jednodušší vybrat tři země s podobnou mediální legislativou, avšak hlavním důvodem těchto analýz (srovnávací a multikriteriální) bylo načerpat zkušenosti a inspiraci pro tvorbu modelu české televize veřejné služby.

Proto jsem vybrala tři země s pokud možno nejvíce odlišnou mediální politikou, abych se na základě výsledků analýzy poučila z úspěchů a chyb daných zemí.

Velká Británie a její BBC je průkopníkem televize veřejné služby v Evropě s mnohaletou zkušeností, propracovanou legislativou a politickou kulturou. BBC má možnost kromě programu, jenž plní veřejnou službu, podílet se i na nabídce a provozování ziskových a placených služeb, z jejichž výnosu se může „dofinancovat“ veřejnoprávní vysílání. BBC tak činí prostřednictvím BBC Worldwide. Přesto však nesklouzává do programové nabídky komerčních televizí, ale plní veřejnou službu svou původní tvorbou.

Další zemí, kterou jsem vybrala pro multikriteriální analýzu je Itálie, která tvoří protipól k Velké Británii v oblasti veřejnoprávní televize. Itálie je zvláštním případem v tom ohledu, že byla vlastně první evropskou zemí, kam pronikla komerční televize řídicí se především zákony trhu, a že Itálie byla prvním státem s duálním způsobem vysílání (nepočítáme-li v to duopol BBC a ITV ve Velké Británii). Italská televize veřejné služby RAI soutěží s komerčními televizemi podobnou programovou nabídkou. Italská mediální krajina má svá specifika. Mezi nejviditelnější patří silná provázanost politických představitelů s médii a naopak nízká politická kultura v tomto ohledu (např. Silvio Berlusconi, italský politik a mediální magnát).

Třetí zemí, kterou jsem zvolila pro multikriteriální analýzu je Finsko. Je tomu tak proto, že se domnívám, že Finsko (a ostatní skandinávské země taktéž) mají odlišnou mediální politiku od zbytku Evropy a tato mediální politika budí jisté sympatie. Domnívám se, že Česká republika by se jí mohla v mnoha ohledem nechat inspirovat.

Z výsledků multikriteriální analýzy potom vycházím při návrhu zlepšení politiky televize veřejné služby u nás. Pro usnadnění identifikace jednotlivých cílů, které by měla navrhovaná politika

splňovat, jsem z mnoha použitelných metod vybrala strom cílů, protože nejlépe vystihuje schématické znázornění dílčích strategií, které jsou k nové mediální politice televize veřejné služby potřeba. Dále jsem identifikovala roli jednotlivých aktérů, kteří mají vliv na fungování televize veřejné služby v České republice.

5. Osvětlení pojmů

Abychom se mohli dále věnovat televizi veřejné služby je nezbytné osvětlit několik pojmů, které s tímto tématem úzce souvisí. V první řadě je to zejména rozdíl mezi pojmy „médiu veřejné služby“ a „veřejnoprávní médium“. Dále se budu věnovat vymezení pojmu veřejný zájem a společenským determinantám žurnalistiky a masmediální komunikace. Budu se také věnovat postavení televize veřejné služby mezi státem a trhem. V závěru kapitoly se zaměřím na popis mediální politiky v České republice.

5.1 Vztah pojmů „veřejnoprávní média“ a „médiu veřejné služby“

V současné diskusi o stavu České televize a Českého rozhlasu můžeme narazit na dva pojmy charakterizující polohu těchto médií v rámci české mediální krajiny. Jde o označení „veřejnoprávní média“ a „médiu veřejné služby“. Obecně jsou těmito pojmy označována média, která nemají

charakter médií komerčních a jejichž fungování podléhá větší míře státní regulace než u médií soukromých. Obecné požadavky na veřejnoprávní médium či médium veřejné služby jsou zejména tyto:

➤ **Řízení nesmí podléhat přímé státní regulaci (jinak by se jednalo o médium státní, nikoli veřejnoprávní).**

➤ **Statut média, ukotvený v legislativním systému, musí obsahovat závazek k plnění veřejné služby.**

Pojem „veřejnoprávní média“ vychází z faktu, že statut a některé legislativní regulátory tohoto typu sdělovacích prostředků jsou obsaženy v zákonných opatřeních spadajících do oblasti veřejného práva. V České republice jde o zákon o České televizi, zákon o Českém rozhlasu a zákon o České tiskové kanceláři. Problematickým bodem tohoto pojmenování je fakt, že veřejnoprávnost není legislativně definovaný pojem – jeho výklad není obsažen v žádném právním předpisu. Jde tedy spíše

o označení právního statutu média, o jakési opozitum k pojmu soukromé (komerční) médium.

„Veřejnoprávní instituce je taková, která je placena veřejností pomocí tzv. cílené daně, tedy koncesionářských poplatků a někdy ještě z přesně definovaného množství inzerce či státní dotace. Právo, tedy zákon, pak těmto institucím určuje povinnost a rozsah veřejné služby“ (Hvízd'ala, K., 2003, s. 186)

Pojem „média veřejné služby“ klade důraz více na funkční než na legislativní vymezení sdělovacího prostředku. Přestože pojem „veřejnoprávní média“ je v české společnosti více ustálen, pojem „média veřejné služby“ je formálně správnější. Pojem veřejná služba (či služba veřejnosti) je totiž od roku 2001 legislativně vymezen v novele zákona o České televizi (č. 483/1991 Sb.). Veřejnou službou se podle §2 a §3 rozumí vysílání sloužící veřejnosti, financované veřejností a podléhající veřejné kontrole. Hlavními úkoly mediálního poskytovatele veřejné služby jsou především:

- **Poskytování objektivních, ověřených, vyvážených a všestranných informací pro svobodné vytváření názorů.**
- **Přispívání k právnímu vědomí obyvatel České republiky.**

Rozvíjení kulturní identity obyvatel ČR včetně příslušníků národnostních nebo etnických menšin (zákon č. 483/1991 Sb. o České televizi ve znění pozdějších předpisů).

Klíčovou otázkou je vztah mezi pojmy veřejná služba, veřejný zájem, veřejnost či veřejná kontrola. Víme-li, že Česká televize má za úkol poskytovat veřejnou službu, která je financována veřejností, měla by mít veřejnost zároveň možnost uplatňovat nad činností České televize veřejnou kontrolu. Kontrolním orgánem České televize je Rada České televize, jmenovaná Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR. Rozlišíme-li veřejnou kontrolu na přímou (kontrolní pravomoci jsou přímo v rukou veřejnosti) a nepřímou (kontrolu provádějí

veřejností zvolení zástupci), dojdeme k závěru, že veřejná kontrola České televize je v podstatě nepřímá na druhou. Aby byl dopad tohoto jevu minimalizován, obsahuje zákon o ČT, v němž je Rada ČT jako kontrolní orgán vymezena, mimo jiné i odstavec (§4 odst.1) obsahující požadavek, aby v radě byly zastoupeny *„významné regionální, politickém, sociální a kulturní názorové proudy“* (zákon č. 483/1991 Sb. o České televizi ve znění pozdějších předpisů, §4 odstavec 1).

Zda je Rada ČT jako orgán veřejné kontroly dostačující, je přirozeně věcí diskuse. Je však třeba zmínit, že novelizace zákona o ČT z roku 2001 poměrně výrazně rozšířila pravomoci Rady ČT jako kontrolního orgánu. Zatímco podle původní právní normy byly hlavní úkoly Rady ČT pouze schvalovat rozpočet a jmenovat či odvolávat generálního ředitele ČT, v novelizované verzi má Rada ČT již připsány i povinnosti jako *„předkládat Poslanecké sněmovně ke schválení Kodex České televize, který*

stanoví zásady naplňování veřejné služby v oblasti televizního vysílání“ (§8 odst.1 písm.d) zákona č. 483/1991 Sb. o České televizi ve znění pozdějších předpisů) či „dohlížet na plnění úkolů veřejné služby v oblasti televizního vysílání (§2 a §3 zákona č. 483/1991 Sb. o České televizi ve znění pozdějších předpisů). a na naplňování zásad vyplývajících z Kodexu České televize a za tím účelem vydávat stanoviska a doporučení týkající se programové nabídky“ (§8 odst.1 písm.g) Ibid. zákona č. 483/1991 Sb. o České televizi ve znění pozdějších předpisů) a podobně. Je tedy v kompetenci Rady České televize provádět kontrolu plnění veřejné služby, zároveň se jí stanovuje povinnost jmenovat dozorčí komisi, která dohlíží na hospodaření ČT, čímž je přímá kontrola hospodaření opět o stupeň oddálena od přímého politického vlivu. Je třeba konstatovat, že jakési balancování mezi politickou kontrolou, kontrolou veřejností a kontrolou tržními pravidly je

nejcharakterističtějším rysem českých médií veřejné služby.

Jak jsme ukázali, oba pojmy – veřejnoprávní média i média veřejné služby – mají své opodstatnění, přestože druhý z pojmů je vzhledem k současné legislativě formálně korektnější. V této práci budeme obě označení považovat za synonymická a volně zaměnitelná a v jejich užívání se budeme řídit spíše kontextem (Čaban, M., Stárková, K., Vorderwinklerová, K., 2005).

5.2 Veřejný zájem

Pojem veřejný zájem nelze nijak jednoznačně vymezit. Vymezení toho co je a není veřejným zájmem je živým sociálním a politickým procesem. V demokratické společnosti má tento proces určitá pravidla jak vést diskusi o tom, co je ještě veřejným zájmem a co není, jak se na takovém vymezení shodnout a jak veřejný zájem v praxi uplatňovat a chránit. Klasická charakteristika uváděná Lippmanem zní: *„Dospělí lidé, chce se věřit, sdílejí shodné veřejné zájmy. Veřejný zájem se však u nich směšuje, a někdy je v rozporu, s jejich soukromými a speciálními zájmy. Je-li tomu tak, lze říci, že veřejný zájem je zřejmě tím, co by si lidé vybrali, kdyby viděli jasně, racionálně, a jednali nezaujatě a benevolentně“* (Potůček, M., 2005, s. 3).

Pokud veřejný zájem vztáhneme k televizi veřejné služby můžeme říci, že vysílání televize veřejné služby je veřejným zájmem. Stejně tak jako její průhledné financování. Zdánlivě se však tento veřejný zájem dostává do konfliktu se zájmy individuálními, jako např. neplatit poplatky, když se stejně dívám jen na komerční televize atd. Veřejný zájem však jistě převýší tento individuální zájem v situacích,

keré si dnes těžko můžeme představit, ale ve kterých jsou média veřejné služby jako jediná povinna plnit povinnosti spojené s touto službou. Je to například povinnost rychle, objektivně a nestranně informovat o událostech i v takových situacích, kde komerční média mohou selhat, tedy například v době ohrožení¹, přírodních katastrof, nebo tam, kde by komerční média cítila konflikt zájmů. Média veřejné služby vždy musí sledovat veřejný zájem a nepodřizovat jej zájmům vlastním.

Veřejný zájem vyžaduje určitou solidaritu těch, kteří mají v protikladu k němu zájem vlastní s těmi, kteří veřejný zájem přijali legitimně za svůj. V případě menšin a hendikepovaných lidí je vysílání veřejnoprávní televize jak zájmem veřejným, tak i jejich vlastním. Jinak bude tuto situaci vidět např. žena sledující telenovely na komerční televizi a odmítající platit poplatky. Solidaritu však musíme uplatňovat i v jiných oblastech života (solidarita bezdětných s rodinami s dětmi, zdravých s nemocnými, bohatých s chudými atd.) a není důvodu ji nezmínit i v mediální politice. Hlavním problémem je nedostatečná uvědomělost (neznalost fungování veřejnoprávních médií a jejich povinností) samotných konzumentů. Ale je to chyba právě těchto médií, že nedokážou veřejnosti vysvětlit, že jejich vysílání je ve veřejném zájmu a je tedy důležité se na něm nějak podílet.²

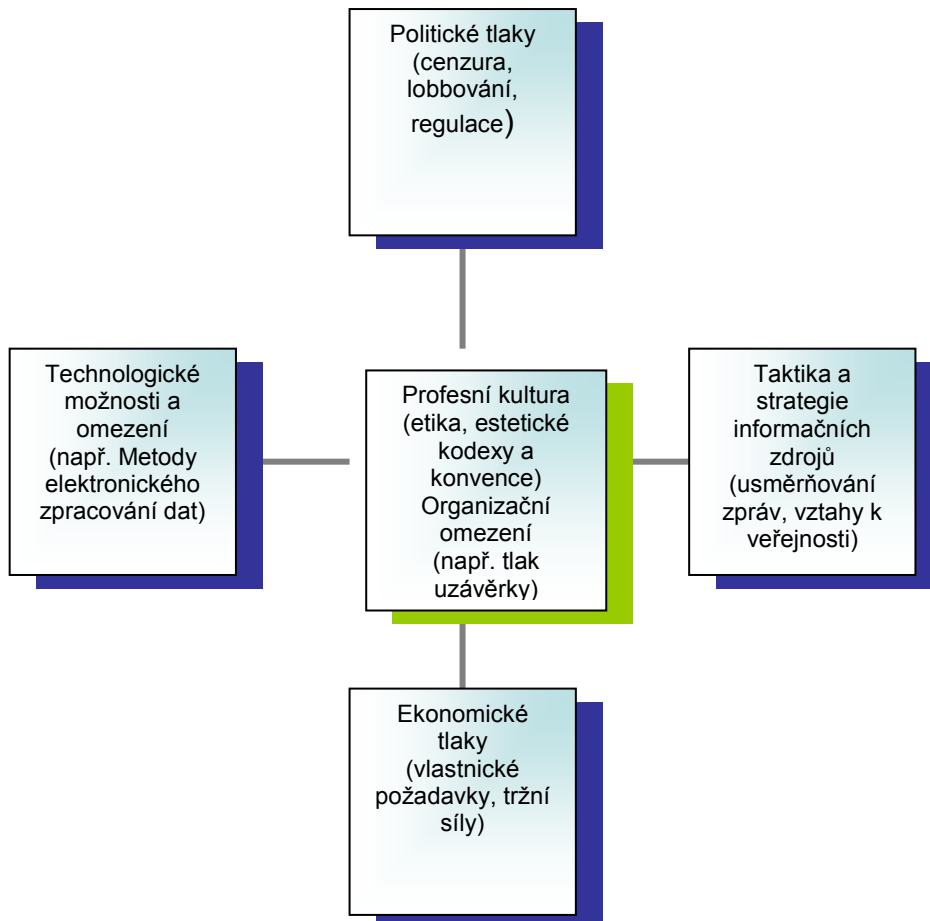
5.3 Společenské determinanty žurnalistiky a masmediální komunikace

Chceme-li se zabývat televizí veřejné služby jako institucí fungující ve veřejném zájmu, kterou bezpochyby je, je třeba si uvědomit obecné principy, které ve společnosti formulují výsledek vysílání. Je jednoduché připustit si, že novináři pracují podle daných etických kodexů svědomitě, objektivně,

¹ Vzpomeňme například na vysílání Českého rozhlasu v době války nebo okupace.

² Není od věci zde zmínit podíl veřejnoprávních médií v české filmové tvorbě. Nikdo z nás asi nechce, aby náš trh zaplavily jen americké filmy. Produkce české původní filmové tvorby je také ve veřejném zájmu obyvatel České republiky.

vyváženě informují atd., ve skutečnosti však jejich práci jakožto i celé médium, kde pracují, ovlivňuje řada faktorů. Ty jsou znázorněny v následujícím schématu.

McNair, B., 2004, s. 21.

Prvním faktorem ovlivňujícím produkci je systém profesní etiky, estetická pravidla a běžné postupy jimiž se řídí žurnalistická práce.

Druhým faktorem, který novináře ovlivňuje, jsou politici a politické systémy, v jejichž v rámci novináři pracují. V dané společnosti vytvářejí jistá omezení, regulační systémy a systém uvolňování vládních informací, definují také proměnlivý společenský rys zvaný „politická kultura“. „Žurnalistika jako profese „hlídajícího psa“ (watchdog) hraje důležitou úlohu při definování toho kudy vede dělicí linie. Z toho i dalších důvodů souvisejících s jejich výsadním postavením v kultuře musí novináři neustále bojovat proti politickému aparátu za svou svobodu informovat o událostech a analyzovat je. Musí být připraveni bránit svou úlohu proti choutkám státu a stávající vlády

(v demokratickém systému nemusí být tyto dvě veličiny vždy totožné) řídit a omezovat tok informací. Tak se často dostávají do první linie politických debat a konfliktů“ (McNair, B., 2004, s. 85)

Třetím produkčním faktorem jsou ekonomické vlivy, zejména mechanismy ekonomického vlastnictví a kontroly. Ekonomická nadvláda mediálních organizací se skrze uplatnění vlastnických vlivů v základních organizačních rysech, jimiž jsou personální politika a redakční zaměření, snadno a zřetelně transformuje v kulturní moc.

Dalším ekonomickým faktorem je vliv rozvíjejících se médií a informačních trhů na obsah žurnalistických textů. V kapitalistické společnosti je žurnalistický text zbožím, které musí být prodáno kultivovaným a náročným spotřebitelům ve stále nekompromisnějším tržním prostoru. Práci novináře také silně ovlivňují metody získávání a produkce

zpráv, které má novinář k dispozici. Zavedení nových informačních a komunikačních technologií významně ovlivňuje shromažďování, zpracování a šíření zpráv a celé odvětví žurnalistiky.

Pátým faktorem determinujícím média je činnost informačního managementu společenských subjektů stojících mimo média. Tato skupina zahrnuje politiky, nátlakové aktivistické skupiny, slavné osobnosti, veřejné organizace – např. odbory – a všechny další kategorie společenských subjektů, které usilují o to, aby jejich názory byly prezentovány tím nejpríznivějším možným způsobem, z hlediska vlastního zájmu (McNair, B., 2004).

Thompson srovnává společenské determinanty médií v devatenáctém století a v současnosti za pomoci klasické liberální obrany svobody tisku: *„Jako soubor argumentů soustředujících se na pěstování veřejného života nezávislého na státní moci*

je klasická liberální obrana svobody tisku v mnohém ještě stále velmi přínosná. Svoboda zaručující právo veřejně vyjádřit vlastní myšlenku či názor, jakkoliv nepříjemný pro stávající autority, je životně důležitým rysem moderního demokratického řádu – rysem, jenž není zcela nepochybně příznačný pro všechny současné politické systémy. Souběžně s tímto konstatováním je ale třeba připomenout, že svět konce dvacátého století se velmi podstatně liší od Anglie počátku devatenáctého století. Bylo by tedy zavádějící naznačovat, že tradiční liberální teorie svobodného tisku může být bez zásadních úprav převedena do podmínek sklonku století dvacátého (Thompson, J., B., 2004, s. 190).“

Thompson poznamenává, že zatímco pro raně liberální filozofy představoval největší ohrožení svobody projevu sám stát a práva jednotlivce bylo třeba chránit před nepřiměřeným využíváním státní mocí nyní se objevují jiné vývojové trendy, které ohrožují svobodu projevu.

Prvním vývojovým trendem, který determinuje situaci v oblasti žurnalistiky je rostoucí koncentrace zdrojů vedoucí k ustavování velkých komunikačních konglomerátů s podíly v nejrůznějších oblastech mediální produkce. Počátky tohoto vývoje lze vysledovat už v devatenáctém století, kdy nové metody produkce a distribuce nezvyklým způsobem zvýšily výrobní kapacity mediálního průmyslu a připravily půdu pro přeměnu zpravodajských a dalších mediálních organizací do obrovských komerčních podniků (Thompson, J., B., 2004).

Druhým vývojovým trendem bylo zintenzivnění procesů globalizace a mnohem propojování světa než v minulosti. Právě díky přeměně mediálních organizací do obrovských komerčních podniků je svoboda vystavena nové hrozbě, která nepochází tak jako v minulosti z nepřiměřeného použití státní moci, ale z nedostatku regulace mediálních organizací jako komerčních podniků. Thompson k tomu dodává: „Realizují-li se ekonomické aktivity

v prostředí volného trhu, nemusí to nutně být nejlepší záruka svobody projevu, protože neregulovaný trh si dokáže vyvinout metody, jež účinně sníží rozmanitost mediálních produktů a většině lidí dokáží zabránit v tom, aby jejich názory mohly vejít ve známost.....Je-li trh ponechán sám sobě, nemusí v oblasti komunikace nutně pěstovat rozmanitost a pluralitu. Mediální průmysl je – stejně jako jiná odvětví – ovládán především logikou zisku a akumulace kapitálu; a mezi logikou zisku a kultivací rozmanitosti není žádná nevyhnutelná souvislost (Thompson, J., B., 2004, s. 191). Stejně jako tradiční liberální teorie podceňovala nebezpečí vyplývající ze závislosti médií na vysoce konkurenčním procesu akumulace kapitálu, nedokázali raně liberální filosofové předvídat, do jaké míry může být omezována rozvojem nadnárodních sítí soustřeďujících moc, autonomie a svrchovanost jednotlivých států. Dříve byly státy součástí vzájemně propojené soustavy národních států,

vzájemně spojených měnicími se úmluvami a závislých na procesech akumulace, které se odehrávaly daleko za jejich hranicemi, nebyly nikdy izolovanými národními entitami. Jenže v průběhu devatenáctého a dvacátého století stupeň propojenosti jednotlivých států významně vzrostl. Platí to nejen ve sféře komunikace a médií, ale i v ostatních oblastech zboží výroby. Ve věku, kdy klíčovými hráči v oblasti produkce a distribuce symbolických materiálů jsou globální komunikační konglomeráty, neleze podmínky svobody projevu omezit jen na území jednotlivých národních států (Thompson, J., B., 2004).

Na druhou stranu i média ovlivňují společnost několika možnými způsoby. Média jsou velmi často považována za účinné nástroje moci s potenciální schopností uplatňovat nejrůznějšími způsoby svůj vliv. Každý den přitahují a korigují pozornost veřejnosti, konstruují obraz reality, jíž propůjčují status legitimacy, formují uvažování a chování publika.

V debatách o moci médií proti sobě obvykle stojí dva základní modely: model dominantních médií a model pluralitních médií. Dominantní model vnímá média jako instituce sloužící jiným institucím, jež jsou mezi sebou ve vzájemné interakci. Vyskytují se zejména ve společnostech s jedinou vládnoucí třídou či dominující elitou mají sklon ke koncentrovanému vlastnictví, mediální produkce je uniformní a

standardizovaná. Jejich publikum je proto závislé, pasivní a jednotné, předpokládaným účinkem je potvrzení ustaveného společenského pořádku.

Naproti tomu model pluralitních médií se vyskytuje ve společnostech se soupeřícími politickými sociálními či názorovými skupinami. V tomto prostředí funguje velké množství vzájemně nezávislých médií v rukou samostatných vlastníků, jejich produkce by proto měla zachycovat spektrum soupeřících světových názorů, splňovat požadavky na kreativitu, svobodu a originalitu. Tato média uspokojují náročnější, vnímavé a reaktivní publikum. Účinky působení těchto médií nejsou kompaktní, nevedou ke společenskému konsensu a často jsou velmi slabé.

Naznačená polarita je samozřejmě schematická a v reálném světě samozřejmě neexistuje čistý příklad ani jednoho z modelů. Můžeme však konstatovat, že názory mediálních kritiků se odvíjejí od míry pesimismu resp. Optimismu, kterou mediálnímu vlivu připisují a názoru na prospěšnost či škodlivost sociální a kulturní integrace. Masová média jsou v zásadě schopná společenskou soudržnost jak podporovat, tak rozvracet. Jde o rozpor ve vnímání hodnot svobody, bezpečí, solidarity a individuality. Podle toho, jakou důležitost přisuzujeme těmto hodnotám, se utváří náš postoj k médiím a jejich ideálnímu fungování (McQuail, D., 2002).

Jedním z nevlivnějších proudů mediálních teorií jsou tzv. kritické teorie.³ Všem kritickým teoriím masové komunikace je společný předpoklad, že sociální vztahy v rámci komunikace jsou neoddělitelné od sociálních vztahů síly a moci. Integrativní role médií v intencích moci je analyzována a kritizována jako forma sociální kontroly, spíše než záruka stability. Ústředním motivem jejich kritiky je nemožnost docílit sociální změny, zablokování prostoru pro alternativu. Kritické teorie médií rovněž předpokládají, že všechny ostatní teorie sociálních vztahů se rovněž zabývají mocí ať už implicitně či explicitně. Účelem či záměrem těchto teorií není jen analýza a kritika, neboli demystifikace původu mocenských vztahů jako sociální kontroly a role médií ve vytváření a udržování těchto vztahů, ale i demystifikace samotných teorií sociálních vztahů (Mc Quail, D., 2002).

³ Se vznikem tzv. kritické teorie je spojována skupina vědců z Ústavu pro aplikovaný sociální výzkum ve Frankfurtu – tzv. Frankfurtská škola, mezi něž patří M. Horkheimer, T. Adorno, H. Marcuse a další. Z novějších zastánců tohoto přístupu jmenujme alespoň R. Williamse a S. Halla. Výše uvedeným teoretikům je společné neustálé obviňování kultury z komerční zkaženosti, snaha ochránit konzumenty masové kultury od jejího vlivu a nechápat je ani jako částečné spoluviníky vlastního kulturního úpadku.

5.4 Postavení televize veřejné služby mezi státem a trhem

Česká televize má zvláštní postavení na trhu. Je jako subjekt zřízena státem, který jí ukládá práva a povinnosti související s plněním veřejné služby. Je však také subjektem na trhu, který se snaží o zisk.

„Veřejnoprávní médium je takové médium, které je placené veřejností z cílené daně, tedy poplatku, a zákon pak takovému médiu vymezuje rozsah služby. Veřejnoprávní média se zaváděla v Evropě hlavně po druhé světové válce, tedy po zkušenosti s národním socialismem v Německu a internacionálním socialismem v satelitních zemích a Sovětském svazu, kde byl rozhlas a tisk zneužíván vládou. Šlo o to vymyslet systém, který by zabránil jakémukoliv vlivu vlády a parlamentu na rozhlas, televizi či tiskové agentury. Mezi další vážné důvody patří čistota zpravodajství, které v těchto médiích nemá být rozměňováno zábavou, vzdělávací programy a servis pro menšiny a jiná relevantní minoritní uskupení. Tyto

služby soukromá média nikdy plnit nemohou, neboť nenabízejí jako svůj produkt divákům informace, ale jejich produktem je divák, kterého nabízejí inzerentům“ (Hvížd’ala, K., 2004, s. 249)

Mezi argumenty podporující nezastupitelnost televize veřejné služby patří upozorňování na možnost tržního selhání, respektive na nedostatečnosti trhu z hlediska jeho zaměření na výsledky v krátkodobém horizontu, na externality a cykličnost ekonomických období. Dalším argumentem obhájců principu veřejné služby je nezávislost na komerčních tlacích. Reklama jako způsob financování provozu média je terčem kritiky z etických a estetických pozic. Smlouva s inzerentem rovněž omezuje snahu média například objektivně referovat ve zpravodajství. Dále jsou zdůrazňovány principy demokracie a rovnoprávnosti občanů z hlediska rasy, národa, politické i sexuální orientace, zdraví i nemoci. A posledním z hlavních argumentů je požadavek programové pestrosti, jež nemůže být komerčními stanicemi splněn.

Na druhé straně odpůrci modelu vysílání veřejné služby argumentují, že základem svobodného projevu je absence státní intervence, tudíž si musí daná televize vybojovat své místo v konkurenčním prostředí pomocí komerčních způsobů. Neviditelná ruka trhu ukazuje, co veřejnost chce, není třeba tlumočit to přes politicky ovlivněné zástupce. Dalším bodem kritiky je paternalismus institucí veřejné služby, který je elitářský a snobský, veřejnost, nechce žádné tvůrce vkusu. Předmětem kritiky je i neefektivní ekonomické fungování, tendence k monopolizaci a technologický přežitek (Kovaříková, D., 2002).

V diskusi o potřebnosti a ideální podobě televize veřejné služby je samozřejmě nutné brát v úvahu dynamickou povahu společnosti, změnu hodnotových orientací a nové životní styly. Se zvyšující se komercializací společnosti se nezávisle na jejich vůli musí do jisté míry komercializovat i média veřejné služby. Změnily se cíle, k nimž směřuje také televize veřejné služby. Dříve se akcentovaly výhradně politické, kulturní a vzdělávací funkce, dnes hraje roli i nutnost přežít v konkurenci, uspět a prosperovat.

Musíme přihlédnout i k rozdílnosti zájmů, které trh a stát sledují. Trh sleduje zájmy ekonomické a jakékoliv jiné zájmy jsou mu cizí. Oproti tomu stát sleduje zájmy politické, ale také by měl sledovat zájmy veřejné.

Tím, že je Česká televize v takovémto postavení mezi soukromým a veřejným sektorem se snaží její zřizovatel, tedy stát, eliminovat negativní důsledky obou sektorů. K přednostem trhu ve srovnání se státem můžeme zařadit zvláště:

- **Schopnost maximalizovat ekonomickou efektivnost.**
- **Sklon k inovacím.**
- **Opakování úspěšných experimentů.**
- **Rychlá adaptace na změny podmínek.**
- **Opuštění neúspěšných nebo zbytečných činností.**
- **Efektivnější realizace komplexních systémových úloh.**
- **Vytvoření velkých příležitostí pro uplatnění tvořivosti a podnikavosti lidí.**

(Potůček, M., 2005)

Česká televize využívá předností trhu k tomu, aby eliminovala selhání státu. Mezi ta zpravidla řadíme potlačení tvořivého potenciálu lidí, nízkou efektivitu hospodaření, možnou závislost na politické situaci. Trh ovlivňuje televizi veřejné služby zejména zadáváním zakázek na vysílání reklamy. Znamená to, že ČT v rámci zákona může disponovat svými prostředky k ziskové činnosti jako je tvorba nových pořadů a snažit se zvyšovat svoje zisky prodejem reklamy, teleshoppingu a služeb. Zde je důležité připomenout, že pokud by televize byla zřízena na komerční bázi, ztratila by tak svoje poslání plnění veřejné služby a byla by podřízena jen kritériu sledovanosti. S velkým objemem reklamy také hrozí podsouvání zájmů inzerenta do vysílání, aby ho televize neztratila (např. zamlčení informací, které by mohly inzerentovi uškodit ve zpravodajství, je v ČR velmi rozšířená praxe u komerčních médií).

Nové vedení České televize od roku 2003 v čele s ředitelem Jiřím Janečkem vsadilo na nový styl

řízení zaměřený na efektivní hospodaření a zvyšování výkonnosti. Neznamená to však, že by zaujali stanovisko, že posláním televize veřejné služby lze plnit na komerčních základech. Částečné propojení televize veřejné služby s tržním hospodařením a zisky z podnikatelské činnosti je pro veřejnoprávní televizi důležité. Televizím, které jsou placeny jen z televizního poplatku hrozí, že ztratí kontakt s realitou ve společnosti a stanou se elitářským médiem určeným jen pro malou skupinku vyvolených. Česká televize od roku 2003 prochází obdobím reforem, při kterých se z velké části nechává inspirovat tržními principy. Využívá zejména schopnosti maximalizovat ekonomickou efektivnost a to jak v silnějším důrazu na výběr televizních poplatků tak i v minimalizaci nákladů a zastavení výdajů a snahou o vyrovnaný rozpočet. Dále se snaží podporovat lidský potenciál a podporovat tvořivost a podnikavost zaměstnanců. V první fázi vedení propustilo přebytečné

zaměstnance a ve druhé fázi přešlo na pracovní motivaci pomocí osobních odměn. Opuštění zbytečných činností jako důležité přednosti trhu se projevilo zejména v rušení nebo sloučení pořadů, které se svým obsahem překrývaly nebo například zrušení funkce televizních hlasatelů. Rychlou adaptaci na změny podmínek můžeme pozorovat u příležitosti nástupu Jiřího Janečka do funkce ředitele a následná restrukturalizace ČT, jako další příklad můžeme uvést situaci po přijetí nového zákona č. 348/2005 Sb. o rozhlasových a televizních poplatcích (je však těžké předjímat míru adaptace po tak krátké době platnosti zákona).

Naopak stát je ve srovnání s trhem efektivnější:

- V realizaci rozhodnutí politického charakteru.**
- V administrativní regulaci.**
- V rychlé mobilizaci a využití zdrojů.**
- V zabezpečení kontinuity a stability služeb.**
- V prevenci vykořisťování či diskriminace.**
- V zabezpečení bezpečnosti.**

- **V zabezpečení rovnosti.**
- **V zabezpečení sociální soudržnosti, sociálního smíru.**

(Potůček, M., 2005)

Specifikujeme-li tato kritéria na oblast televize veřejné služby můžeme zdůraznit zejména tato: stát je ve srovnání s trhem efektivnější v administrativní regulaci. Je také efektivnější v zabezpečení rovnosti tím, že povinností plnit veřejnou službu danou zákonem ukládá České televizi vysílat pro všechny skupiny obyvatel bez rozdílu pohlaví, rasy nebo věku. Stát také ukládá České televizi vysílání nepřetržitě 24 hodin denně a tím zajišťuje kontinuitu a stabilitu služeb.

Demokratický stát užívá k regulaci tří základních nástrojů: práva, správních činností a fiskální politiky, tedy rozdělování peněz z veřejných rozpočtů (Potůček, M., 2005).

Prostřednictvím práva stát nařizuje jak má televize veřejné služby fungovat, upravuje její financování a povinnosti, které má směrem

k občanům plnit. Podmínky podnikatelské činnosti české veřejnoprávní televize upravují především dva základní zákony. Prvním je zákon č. 483/1991 Sb. o České televizi, ve znění pozdějších předpisů. Druhým předpisem je zákon č. 231/2001 Sb. o provozování rozhlasového a televizního vysílání ve znění pozdějších předpisů. V oblasti správních činností stát deleguje kontrolní orgány České televize tedy Radu České televize a Radu pro rozhlasové a televizní vysílání. Fiskální politikou stát do chodu veřejnoprávní televize nezasahuje, ale ovlivňuje přímo její příjmy hlasováním v PSP ČR o výši televizního poplatku a limitech reklamy například prostřednictvím zákona č. 348/2005 Sb. o rozhlasových a televizních poplatcích.

Stát a zejména vládnoucí garnitura je silou jenž může televizi veřejné služby, a média obecně, v její funkci omezovat nebo jim naopak vhodnou mediální politikou zajišťovat liberální prostředí naplňující principy svobody projevu. Je také důležité si

připomenout, že jak média tak vláda jsou instituce, jenž v naší společnosti disponují určitou mocí a svým způsobem na sebe pro tu moc „žárlí“. Vládnoucí garnitura se snaží zpravidla ve jménu lidu omezit působení a moc médií a média také samozřejmě ve jménu lidu se snaží dobít si absolutní svobodu říkat pravdu. Televize veřejné služby a stát se pohybují na několika styčných plochách. První styčnou plochou můžeme nazvat zákony, protože vláda formuluje svou mediální politiku a to explicitně (například v podobě zásad mediální politiky) a implicitně (skrze přijímané zákony a jejich celkové vyznění). Média jak komerční tak veřejnoprávní jsou závislá na vládě, jejich představitelích jakož i na parlamentních klubech a výborech a dalších veřejných a státních orgánech, jako na informačních zdrojích (prostřednictvím tiskových konferencí a prohlášení). Politické strany, ministři jednotliví funkcionáři z legislativních i exekutivních orgánů stejně jako ostatní ústavní činitelé, jsou si vědomi

svého postavení významných informačních zdrojů a proto si vytvářejí skupiny přijatelných novinářů, jimž poskytují zvláštní informace na privátních setkáních. Vytvářejí tak mediální lobbying, kde informace nejsou přístupné každému bez rozdílu. Dochází k tomu také proto, že zástupci státu mají tendenci pouštět do oběhu takové informace, které jsou vhodné ke zveřejnění nebo k překrytí či zatajení takových informací, které vhodné nejsou. Vládnoucí garnitura může také do chodu médií zasahovat prostřednictvím přijímaných zákonů a to tím, jaké vytvoří podmínky pro financování médií. Zákony určují jak objem reklamy tak i u veřejnoprávních médií výši koncesionářského poplatku. Zákonomárci tak mají velký sice nepřímý vliv na média veřejné služby (Burton, G., Jiráček, J., 2001).

Díky tomu, že je Česká televize zřízena zvláštním zákonem, může plnit poslání veřejné služby nezávisle na komerčních nebo politických subjektech. Její hlavní příjem spočívá ve výběru koncesionářských poplatků a tím umožňuje objektivitu a nestrannost při tvorbě programu. Její doplňkový příjem z komerčních aktivit přispívá k aktivitě a je krokem k prevenci „zkostnatělosti“ tak časté u státních institucí. Zároveň také pomáhá nezanedbatelným dílem při získávání prostředků na chod veřejnoprávní televize. V neposlední řadě jsou příjmy z podnikatelské činnosti

určitou jistotou, že se televize veřejné služby nedostane pod nadvládu politické moci. Je však nutné si uvědomit, že veřejnoprávní televize jsou zřízeny ve veřejném zájmu (termínu veřejný zájem jsme se věnovali v předcházejících kapitolách), vysílání nesmí podléhat jen kritériu sledovanosti a nesmí být podřízeno jen boji o diváka jakožto produktu pro inzerenty.

5.5 Mediální politika v České republice

V práci zabývající se televizí veřejné služby nelze opomenout vymezení mediální politiky jako takové. *„Mediální politikou je na nejjobecnější rovině možné označovat formulování a implementace základních principů představy o tom, co mají média ve společnosti vykonávat“* (Murlová, K., 2005, s. 11).

Šmíd definuje mediální politiku jako *„vědomou či záměrnou činnost, kterou vykonávají politické subjekty (politické v tom smyslu, že jsou schopny formulovat a prosazovat v sociálním systému určité zájmy) se snahou ovlivnit fungování masových médií tak, aby to odpovídalo představám těchto subjektů o funkci masové komunikace ve společnosti“* (Šmíd, M. in Murlová, K., 2005, s. 11).

Murlová dále rozvádí: *„Demokratická společnost potřebuje pro své fungování média a to taková, která zajišťují veřejnou komunikaci, vytvářejí prostor pro diskutování veřejných záležitostí, pro zajištění kontinuity kultury společenství a napomáhání vytváření sociální soudržnosti obecně. Za každým systémem mediální politiky stojí předpoklad, že fungování médií je spojeno s veřejným zájmem“* (Murlová, K., 2005, s. 12). Média jsou spjata s veřejným zájmem ať vědomě či nevědomě.

Murlová ve své práci definuje hlavní rysy české mediální politiky, kterými jsou:

- Absence jakékoliv koncepce.
- Absence společně sdíleného souboru hodnot, které by aktéři ve spojitosti s regulací médií uznávali.
- Nízká míra kooperace aktérů tvorby politiky.
- Zanedbatelná míra autoregulace sektoru.
- Minimální zohlednění odborných analýz v rozhodování.
- Nízká mediální gramotnost české veřejnosti.

(Murlová, K., 2005)

Hlavní faktory, které ovlivnily proměny české mediální scény bylo obnovení svobody projevu a nástup tržní ekonomiky po listopadu 1989. V České republice existují vysílatelé ze zákona jako je Česká televize a Český rozhlas a potom komerční média. Výlučné postavení má Česká tisková kancelář, která má veřejnoprávní statut, stejně jako ČT a ČRo.

Zákony, které regulují činnost médií v České republice jsou zejména tyto: zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, ve znění účinném ke dni 1. května 2005, zákon č. 40/1995 Sb., o regulaci reklamy, zákon č. 483/1991 Sb., o České televizi, zákon č. 484/1991 Sb., o Českém rozhlasu a zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.⁴

Česká republika je zemí s minimálními restrikcemi týkajícími se vlastnictví médií. Neexistují zde žádné limity pro zahraničního investora. Jediné omezení křížového vlastnictví médií stanovil vysílací zákon z roku 2001, který nedovoluje, aby jeden majitel celoplošného rozhlasového nebo televizního programu vlastnil nebo kontroloval jiný celoplošný rozhlasový nebo televizní program. Český Úřad na ochranu hospodářské soutěže přistupuje k vymezení relevantního trhu v oblasti médií tak, že zatím nevznikl důvod k nějakému správnímu opatření, které by korigovalo dominantní postavení některého z aktérů.

Jedinou žurnalistickou organizací v ČR je Syndikát novinářů České republiky, který ale nemá velkou autoritu a soustřeďuje se hlavně na otázky profesní etiky, standardů a prezentace profesních stanovisek směrem k veřejnosti. V jeho řadách chybí většina aktivních a úspěšných českých novinářů (Šmíd, M., 2004).

Mediální politika je v České republice velice mladá, svědčí o tom i nechuť některých politických představitelů připustit vůbec mediální politiku jako takovou do sféry veřejné politiky. Média jsou však každodenní součástí našeho života a ovlivňují náš svět mnohem větší měrou než si sami uvědomujeme. To souvisí i s nízkou mediální gramotností české veřejnosti, kdy většina se domnívá, že to co je napsáno v tisku či řečeno v rozhlase nebo televizi je prostě holá pravda a pohled, který je médiu nabízen je jediný správný pro výklad světa.

⁴ Úplný výčet zákonů upravujících činnost médií v ČR včetně mezinárodních dohod je uveden v příloze č.1.

Právě neochota připustit si existenci mediální politiky jako samostatného odvětví veřejné politiky vede k absenci koncepce mediální politiky a ke stavu, který je v České republice nyní. Zákony, které jsou přijímány nejsou v souladu se zahraničními úmluvami a často nejsou ani domýšleny důsledky takových zákonů, které pak nemají dlouhého trvání. Ani neustálá změna názorů všech politických stran, např. na fungování televize veřejné služby, nepřispívá ke stabilitě tolik potřebné pro tvorbu mediální politiky.

Dalším faktorem ovlivňujícím českou mediální politiku je neochota jejích aktérů spojit se za účelem vytvoření takové politiky, která by zaručovala spokojené fungování médií bez negativních externalit, stále převažují soukromé zájmy a zájmy jednotlivých politických stran nad zájmem veřejným.

Charakteristickým znakem české mediální politiky je prorůstání světa politiky, ekonomiky a médií. V České republice nejsou vytvořeny potřebné legislativní rámce jak tomuto prorůstání zabránit. Rostoucí role médií v globalizovaném světě však vyžaduje vytrvalé rozvíjení právního rámce, který by zamezil v ohrožení rovného přístupu k informacím všemi občany. Prorůstání politického a mediálního světa nelze bohužel omezit jen na soukromá média, ale i na média veřejnoprávní, která svou nedostatečnou legislativní úpravou jsou stále v područí politické moci a partikulárních zájmů jejích představitelů.⁵

V České republice sice zatím teoreticky existují právní i institucionální záruky svobody a plurality médií, mediální politika u nás je však stále ještě ve vývinu a nadále bude proměnlivá.

⁵ V České republice můžeme vysledovat přímé tlaky politických sil na ČT, příkladem z poslední doby (prosinec 2005) je intervence premiéra Jiřího Paroubka za zrušení publicistického pořadu ČT Bez obalu.

6. Alternativy financování televize veřejné služby z pohledu zahraniční zkušenosti

6.1 Financování z veřejných zdrojů

Poplatek za vysílání je svojí povahou zvláštní majetkovou daní, jejímž určením není státní rozpočet, ale rozpočet provozovatele televize veřejné služby. Tyto poplatky nejsou vázány na spotřebu, nýbrž na vlastnictví televizního přijímače či jiného zařízení umožňujícího příjem programu. Mezi hlavní přednosti poplatků patří jejich stabilita a časová predikovatelnost, což umožňuje televizím veřejné služby plánovitě investovat do výroby programů a technologií. Tato forma financování také umožňuje relativní nezávislost televize veřejné služby vůči politickým a komerčním tlakům.

V současné době lze v evropském kontextu vyzorovat několik nedostatků této formy financování. Prvním z nich je nedostatečné zhodnocení poplatků vzhledem k narůstající inflaci v některých zemích (viz. ČR). Náklady ve vysílacím průmyslu rostou dokonce ještě rychleji než samotná inflace. Především jsou to neustále se zvyšující ceny vysílacích práv, jakož i mzdové náklady. Nemluvě o cenových relacích nových informačních technologií, které s sebou přinášejí požadavky na např. interaktivitu nebo digitalizaci vysílání přinášejí. To vše jenom zesiluje argumenty pro zvyšování poplatků tempem rychlejším než je inflace. V některých zemích přitom nedochází ani k indexaci na úroveň inflace. Jednou z těchto zemí je i Česká republika, jak ukazuje tabulka č.1.

Tabulka č. 1:

Reálný růst příjmů televizí veřejné služby v letech 1993
– 1996 (v %)⁶

⁶ Příjmy z komerční činnosti nejsou započítány.

Země	Televizní kanál	% nárůst/pokles reálných příjmů
Francie	F2	4,7
Polsko	TVP	3,8
Belgie	RTBF	3
Belgie	VRT	2,8
Francie	F3	2,3
Velká Británie	BBC	2,2
Itálie	RAI	2,2
Švédsko	SVT	2
Dánsko	DR	1,9
Německo	ARD	-1,4
Německo	ZDF	-5,2
Portugalsko	RTP	-9
Španělsko	RTVE	-9,9
ČR	ČT	-13,5

Dostupné z
[http://www.ofcom.org.uk/consult/condocs/psb2/psbwp/wp3mck.pdf](http://www.ofcom.org.uk/consult/condocs/psb2/psb2/psbwp/wp3mck.pdf).

6.2 Vládní dotace

Přímý způsob financování ze státního rozpočtu bývá často kritizován, že omezuje nezávislost médií veřejné služby na politickém uskupení země. Tento způsob financování jsou také poněkud nestabilní v souvislosti s provázaností státního rozpočtu s politickými a hospodářskými cykly.

6.3 Tržní způsoby financování

Příjmy z reklamy jsou nejobvyklejším způsobem tržního financování médií. I u televizí veřejné služby se vyskytují v různém rozsahu poměrně často. Úskalím toho způsobu financování veřejných médií je závislost na reklamních příjmech. Ta pak nutí provozovatele vysílání ke snaze o dosažení maximální sledovanosti. To bývá spojeno s orientací na inzerenty vysoce ceněné divácké segmenty, což se v konečném důsledku projevuje v posunu programové skladby směrem k „populárním“ typům pořadů. Často je také nemožné zaručit stoprocentní omezení vlivu zadavatelů reklamy na programový obsah.

Kromě reklamy jsou dalšími komerčními aktivitami televizí veřejné služby např. výroba pořadů na zakázku, prodej archivních pořadů nebo provozování kanálů financovaných na komerční bázi, které svým ziskem přispívají do rozpočtu televize veřejné služby. Může se také jednat o aktivity s provozováním televize veřejné služby přímo nesouvisející např. pronajímání nemovitostí, ateliérů atd. V současnosti můžeme zaznamenat velký rozsah komerčních aktivit např. u britské BBC.

6.4 Sponzoring a donátorství

O sponzoringu hovoříme v případě, kdy je program nebo jeho část financována určitým subjektem. Pro své negativní dopady, stejné jako u reklamy bývá využíván jen okrajově. Donátorství se jako forma financování uchytilo pouze

v USA. Televize veřejné služby, které tuto formu donátorství využívají, dosahují obvykle jen zlomku tržního podílu a soustředí se především na kvalitativní stránku obsahu vysílaných pořadů. Služba veřejnému zájmu bývá obvykle motivem a základní podmínkou donátorů pro poskytování těchto prostředků.

6.5 Předplatné

Předplatné má několik podob, od poplatků za přístup k ucelenému množství kanálů, přes poplatek za sledování jednotlivého kanálu, až po platbu za sledování jednoho konkrétního pořadu.

Tabulka č.2 zobrazuje převládající typy financování televizí veřejné služby ve vyspělých demokratických systémech.

Tabulka č. 2:

Modely financování televize veřejné služby ve světě

Metoda financování	Země	Provozovatelé
Poplatek za vysílání a vládní dotace	Velká Británie	BBC
	Japonsko	NHK
	Kanada	CBS
	Austrálie	ABC
Poplatek za vysílání a tržní financování	Německo	ARD, ZDF
	Francie	FT
	Itálie	RAI
	Holandsko	NOS
	Česká Republika	ČT
	Nový Zéland	TVNZ
Poplatek za vysílání a příjmy ze speciálního fondu	Finsko	YLE
Tržní financování	Španělsko	RTVE
	Portugalsko	RTP

Coopers, Lybrand (1994) in Kovaříková, D., 2001.

7. Česká televize v rámci Evropy

V této kapitole se zaměříme na srovnání podmínek televize veřejné služby v České republice a v zahraničí a také popíšeme zahraniční zakotvení České televize v rámci evropských vysílatelů a Rady Evropy.

7.1 Televizní poplatek ve vybraných evropských zemích

Vymahatelnost poplatku v ČR je nízká ve srovnání s ostatními zeměmi EU. Porovnáme-li stávající systém téměř dobrovolného placení poplatků s ostatními nástroji, které používají jiné země EU vidíme, že v ČR jsou nástroje pro výběr televizních poplatků zcela nedostatečné. Jako příklad uvádíme tabulku, kde je výčet evropských zemí, které mají nejvyšší úspěšnost při výběru poplatků a nástroje, které používají pro kontrolu výběru televizních poplatků.

Nástroje pro výběr a kontrolu televizních poplatků používané v zemích EU:

1. Oprávnění k přístupu do státních, neveřejných databází (resident register)

Ze zákona mají některé veřejnoprávní televize právo čerpat data ze státních registrů obyvatel a dalších neveřejných databází – ty mohou být porovnány se seznamem poplatníků, a tak jsou identifikováni neplatiči.

2. Inspektoři (field force/inspectors)

Zástupci televizí navštěvují neplatičí domácnosti a společnosti a snaží se dosáhnout jejich přihlášení v případě, že vlastní TV přijímač.

3. Povinnost prodejců přijímačů oznamovat údaje o kupujícím (obligation of TV set dealers)

Zákonem stanovená povinnost prodejců televizní techniky oznamovat veřejnoprávním televizím jméno a adresu kupujícího (ve Velké Británii má prodejce povinnost oznámit všechny údaje související s nákupem televizního přijímače, set top boxu a televizní karty do PC).

4. Televizní detektor (detector van)

Některé veřejnoprávní televize využívají technické zařízení, které umožňuje vyhledávat zapnuté televizní přijímače, pokud je takový přijímač zjištěn v nevidované domácnosti, je možno tam poplatek vymáhat.

Tabulka č.3:

Nástroje používané pro kontrolu a výběr poplatků ve vybraných zemích Evropy

Země	Název televize	Inspektoři	Ohlašovací povinnost prodejců TV	Televizní detektor	Vstup do databází
Rakousko	ORF	150	-	-	ano
Belgie	Flanders	12	-	-	ano
Česká republika	ČT	-	-	-	-
Dánsko	TV2	45	ano	-	ano
Finsko	YLE	58	-	-	ano
Francie	FTV	380	ano	-	ano
Německo	ARD, ZDF	2000	-	ano	ano
Island	RUVTV	8	ano	-	-
Irsko	RTE	46	ano	-	-
Itálie	RAI	70	ano	-	-
Norsko	NRK, NO/TV2	60	ano	-	-
Švédsko	SVT	7+120*	ano	ano	ano
Švýcarsko	SRG	110	-	-	-
Velká Británie	BBC	350	ano	ano	ano

*/ částečný úvazek

Dostupné z <http://www.czech-tv.cz/ct/hospodareni/index.php>>

7.2 Evropská Unie vysílatelů

Technologický rozvoj způsobil, že již nelze tak jako v minulosti mít pod kontrolou většinu televizního vysílání dosažitelného na daném území. Z tohoto důvodu vznikají různá seskupení na národní i mezinárodní úrovni s cílem regulovat obsah a formu televizního vysílání. Na národní úrovni se jedná především o představitele výkonné a legislativní moci, tj. vlády a parlamenty, které tvoří předpisy podle nichž se televizní vysílání řídí. Na mezinárodní úrovni jsou to příslušné orgány Evropského společenství a Rady Evropy a Evropská unie vysílatelů (European Broadcasting Union – EBU). Evropská unie vysílatelů byla založena v roce 1950 jako organizace sdružující evropské vysílatele veřejné služby. Příslušnost k veřejné službě není podmínkou členství v EBU, členem však může být pouze provozovatel vysílající na celonárodní úrovni. V současné době sdružuje EBU 69 aktivních členů z 50 zemí evropského vysílacího prostoru (zahrnuje i severní Afriku a Blízký Východ), přičemž členy jsou jednotlivé vysílací organizace nikoliv vlády.

Evropská unie vysílatelů financuje především výrobu nových pořadů (roční investice do výroby nových televizních pořadů se pohybují kolem 11 miliard euro a 2,2 miliard je vynaloženo na rozhlasovou produkci (rok 1999).

V roce 1954 začala výměna pořadů přes systém Eurovize. Hlavním posláním Eurovize bylo poskytnout menším provozovatelům vysílání veřejné služby pořady z jiných zemí a tím je chránit před komerčními konkurenty. V rámci Eurovize vznikaly postupně dílčí projekty jako Eurikon (1982), Europa TV (1985), Eurosport (1989) a Euronews (1993). V současné době tvoří většinu pořadů Eurovize sportovní přenosy a kulturní pořady, zejména v hudební oblasti. Členové EBU nakupují společně přenosová práva ke sportovním soutěžím (práva na letní olympijské hry vlastní až do roku 2008) a poté přenosy poskytuje svým členům. V této souvislosti byla EBU udělena výjimka Evropské Unie, která za normálních okolností nepřipouští sdružování organizací s cílem získat určitý produkt či vytváření cenových kartelů. Za toto privilegium je EBU podrobena četné kritice. EBU má jako jediný zástupce tolika členských zemí velmi výhodnou pozici při vyjednávání o cenách vysílacích práv na mezinárodní úrovni a také sama kontroluje distribuce pořadů mezi jednotlivými členskými organizacemi.

Kromě investic do tvorby nových pořadů sbírá EBU i archivní materiály. Za dobu své činnosti shromáždila přes 2 miliony televizních pořadů a 10 milionů pořadů rozhlasových (Kovaříková, D., 2001).

7.3 Pražská rezoluce Rady Evropy

První společný program na celoevropské úrovni týkající se vysílání veřejné služby byl zformulován v rámci Rady Evropy. Výbor ministrů Rady Evropy schválil na svém čtvrtém zasedání v Praze v prosinci 1994 rezoluci o budoucnosti vysílání veřejné služby. Stejně jako jiné rezoluce přijaté Radou Evropy i tato vychází z Evropské úmluvy o lidských právech (konkrétně z článku č. 10 pojednávajícího o právu poskytovat a přijímat informace a myšlenky bez zásahu veřejné moci a bez ohledu na státní hranice). Pražská rezoluce zavazuje každý členský stát k tomu, aby založil vysílací organizaci veřejné služby, která bude provozovat alespoň jednu rozhlasovou a jednu televizní stanici. Zároveň stanoví principy zajišťující nezávislost veřejných vysílatelů a státní moci, ukazuje směr, jakým by se mělo ubírat jejich financování a zajišťuje jim přístup k novým komunikačním technologiím.

Veřejní vysílatelé podle rezoluce Rady Evropy:

- Poskytují svými pořady orientační bod všem členům veřejnosti a podporují soudržnost a integraci všech jednotlivců, skupin a společenství; zvláště se pak musí vyvarovat jakýchkoli forem kulturní, sexuální, náboženské či rasové diskriminace a společenské segregace.
- Představují fórum pro veřejnou diskusi, v níž je možno vyjadřovat nejširší možné spektrum názorů a hledisek.
- Poskytují nestranné a nezávislé zpravodajství, informace a komentáře.
- Vytvářejí pluralistickou, inovativní a rozmanitou programovou nabídku, která splňuje vysoká etická a kvalitativní měřítká a nepodřizují snahu o kvalitní přístup tlakům trhu.
- Vytvářejí a strukturují programová schémata a služby, které mohou zaujmout širokou veřejnost a přitom zůstávají vnímaví vůči potřebám menšinových skupin.
- Odrážejí rozmanitost filosofických koncepcí a náboženských vyznání ve společnosti s cílem napomoci vzájemnému porozumění a toleranci a podporovat soudržnost plurietnických a multikulturních společenství.

- Aktivně přispívají svými pořady k lepšímu pochopení a šíření národního celoevropského kulturního dědictví.
- Dbají na to, aby programová schémata obsahovala významný podíl původní tvorby, zvláště celovečerních filmů, dramatické tvorby a dalších tvůrčích počinů a zohledňují potřebu spolupráce s nezávislymi výrobci a s filmovým sektorem.
- Rozšiřují stávající výběr, který mají diváci a posluchači k dispozici, nabídkou programových služeb, jež komerční vysílatelé normálně neposkytují.⁷

⁷ Dostupné z <<http://www.radaevropy.cz/a5.php>>

8. Regulace televizního vysílání ve vybraných zemích Evropy

V následující kapitole se budeme věnovat fungování televize veřejné služby ve vybraných zemích Evropy. Pomocí multikriteriální analýzy zhodnotíme funkčnost a efektivnost daných systémů. Pro analýzu jsme si vybrali tři země Evropské unie.

První je Velká Británie a její BBC, která je průkopníkem televize veřejné služby v Evropě s mnohaletou zkušeností, propracovanou legislativou a politickou kulturou.

Další zemí je Itálie, která tvoří protipól k Velké Británii v oblasti veřejnoprávní televize. Itálie je zvláštním případem v tom ohledu, že byla vlastně první evropskou zemí, kam pronikla komerční televize řídicí se především zákony trhu, a že Itálie byla prvním státem s duálním způsobem vysílání (nepočítáme-li v to duopol BBC a ITV ve Velké Británii). Italská mediální krajina má svá specifika, mezi nejviditelnější patří silná provázanost politických představitelů s médii a naopak nízká politická kultura v tomto ohledu (např. Berlusconi).

Třetí zemí, kterou jsme zvolili pro multikriteriální analýzu je Finsko. Je tomu tak proto, že se domníváme, že Finsko (a ostatní skandinávské země taktéž) mají odlišnou mediální politiku od zbytku Evropy a tato mediální politika v nás budí jisté sympatie. Zejména podíváme-li se na současný stav v České republice na televizním reklamním trhu, je zajímavé analyzovat, jak se s podobnou situací vypořádalo Finsko. Domníváme se, že Česká republika by se jím mohla v mnoha ohledem nechat inspirovat.

Kritéria, která jsme zvolili pro multikriteriální analýzu jsou následující:

- **Míra státní regulace.** To znamená legislativní úprava televize vysílání veřejné služby, zároveň však praktická zkušenost z dané země s mírou zásahu státní moci. Uvědomujeme si, že toto kritérium je velmi problematické, protože legislativní úprava na jedné straně může být velmi striktní a umožňuje vysokou míru zásahů do chodu veřejnoprávní televize, na straně druhé však tyto zásahy mohou být v praxi minimální díky vysoké politické kultuře (což je případ Velké Británie) a naopak. Všechny země, které jsme do výběru zařadili jsou však dlouhodobě země s vyvinutou západní demokracií a proto podmínky pro srovnání jsou přibližně stejné.

- **Míra nezávislosti na tržním sektoru.** Toto kritérium souvisí zejména s povolenou reklamou a inzercí v daných televizích veřejné služby a s možnostmi jejich případné podnikatelské činnosti.
- **Plnění veřejné služby.** Toto kritérium je zvláště problematické, protože neexistuje žádné přesné měřítko pro uspokojivé nebo neuspokojivé plnění veřejné služby. Je provázáno velmi těsně s ostatními kritérii a výsledek bude vždy diskutabilní. S tímto do analýzy vstupujeme a budeme se řídit definicí televize veřejné služby podle Pražské rezoluce Rady Evropy, jak je uvedeno výše.
- **Ekonomická vyváženost hospodaření.** V tomto případě budeme analyzovat zisky a ztráty veřejnoprávních televizí a způsob jejich hospodaření. S tímto kritériem se úzce pojí i efektivita výběru poplatků. Ta je úzce spjata nejen s ekonomickým výsledkem televize veřejné služby, ale také se všemi předchozími kritérii. Způsob výběru a kontroly poplatků, jakož i jejich výše je spojena jak s nezávislostí na státní moci tak i s nezávislostí na tržním sektoru. Plnění veřejné služby není sice přímo spjata s efektivitou výběru poplatků, ale je důležité připomenout si, zda lidé platí poplatky s vědomím, že platí za veřejnou službu nebo platí poplatky, protože musí tzn. nástroje jsou tak efektivní, že není úniku. Efektivita výběru poplatků také ukazuje vyspělost a propracovanost mediální politiky dané země.

8.1 Velká Británie

Velká Británie je specifickou zemí v tom ohledu, že jako první zvolila formu veřejné korporace, veřejnoprávního subjektu pro vysílací organizaci **BBC** (1925) a také v roce 1955 začala jako první v Evropě vysílat komerční televize **ITV** (Independent Television), kterou ovšem zákony "svázaly" natolik, že její povinnosti jsou v mnohém srovnatelné s organizací veřejné služby. Proto někteří pozorovatelé tento "duální systém" označovaly za "příjemný duopol vysílání" (tj. monopolní postavení dvou organizací: BBC a ITV) a příchod skutečného konkurenčního

duálního systému do Británie se datuje až 80. léty, s nástupem kabelových a družicových programů.

Právní normou platnou pro BBC je **Královská charta** (The Royal Charter), oficiálně vydávána královnou, připravovaná však vládou. Zákon o vysílání z roku 1991 byl novelizován novým zákonem platným od ledna 1997. BBC uzavírá dohodu nikoli s ministerstvem vnitra, ale s ministerstvem kultury, zákon reguluje digitální vysílání atd. (Šmíd, M., 1989).

Správa a dohled nad BBC vykonává dvanáctičlenná **Rada guvernérů** prostřednictvím stálého personálu v čele s generálním ředitelem jako nejvyšším řídicím pracovníkem BBC a správní radou. Ředitel je jmenován Radou guvernérů.⁸

Členové Rady guvernérů jsou jmenováni na pětileté funkční období oficiálně Královskou radou (Queen in Council), prakticky však vládou, která návrhy konzultuje s opozicí. Jmenování nejsou politická - rozhoduje spíše kompetence a dlouholeté zásluhy ve veřejných službách - panuje zde konsensus o tom, že britské vysílání by nemělo být politizováno. Při jednání generálního ředitele s vládou Rada guvernérů ředitele většinou podporuje.

Ve Skotsku, Walesu a Severním Irsku fungují - na základě čl. 10 Charty - **Národní vysílací rady** jako regionální orgány s možností prosazovat regionální potřeby vysílání. Jejich funkce jsou převážně kontrolní, případně poradní, nikoli výkonné. Členy nominuje BBC na základě doporučení panelů zřízených pro tento účel poradními radami (Šmíd, M., 1989).

BBC má množství - více než 60 - poradních orgánů a komisí, neboť má právo ustavit osoby nebo výbory za účelem poradním pro Korporaci v záležitostech týkajících se vysílání, obchodu, činnosti a věcí Korporace.

Nejdůležitější jsou: **Všeobecná poradní rada** (GAO - General Advisory Council) a osm **Regionálních poradních rad** (RAO -Regional Advisory Councils). Tyto rady mají reprezentovat veřejnost, zřizuje je sama BBC, přičemž členové mají být vybíráni tak, aby "rada měla široce reprezentativní charakter" (článek 8 Charty). GAO měla v roce 1990 43 členů, počet členů regionálních RAO se pohyboval kolem 15-20.⁹

Z hlediska vztahu BBC ke státu je vedle Královské charty druhým nejdůležitějším dokumenty **Licence a Dohoda** (Licence and Agreement), kterou

⁸ Dostupné z <<http://www.bbc.co.com.html>>

⁹ Dostupné z <<http://www.louc.cz/louc35.html>>

kdysi s ministerstvem spojů, dnes ovšem s ministerstvem vnitra, uzavírá BBC a řeší v něm základní vztahové otázky mezi státem a nezávislou veřejnou korporací (financování, využívání spojů, vztah k vládě apod.)

Základní finanční zdroj BBC je televizní poplatek (licence fee). Tato sazba je pevně stanovená a pravidelně revidovaná vládou, která ji zvyšuje v souladu s inflací, která se měří podle indexu maloobchodních cen. Daný poplatek je povinna platit každá domácnost. Poplatek však není jediným zdrojem příjmů BBC. Korporace využívá hojně i komerční způsob financování; jako jeden z nejvýznamnějších světových producentů prodává své pořady do zahraničí (v roce 1991 vznikla BBC World Service Television). BBC je rovněž aktivní v oblasti tzv. „merchandisingu“, prostřednictvím BBC Enterprises Ltd. Prodává nejrůznější sortiment od pořadů, video a audio nahrávek, přes knihy a časopisy, až k drobnému zboží typu kancelářských potřeb, triček s logem BBC apod. Díky aktivitám v oblasti výroby pořadů si udržuje Velká Británie pozici druhé nejsilnější světové velmoci v oblasti televizního průmyslu a připočteme-li k tomu i obrat BBC Enterprises Ltd., dostaneme největšího světového exportéra v dané oblasti.¹⁰

Řízení komerčního sektoru se v mnohém podobá řízení BBC, byť jsou zde specifika vyplývající z toho, že vysílání ITV zajišťuje 16 společností ve 14 "licenčních" regionech. Základní právní normou je **Zákon o vysílání** (Broadcasting Act), první byl přijat parlamentem v roce 1953, poslední verze je z roku 1990. Zpočátku byla řídicím orgánem ITA - Nezávislá televizní autorita (Independent Television Authority), která v roce 1972 - po vzniku komerčních rozhlasů - se změnila na IBA - Nezávislou vysílací autoritu (Independent Broadcasting Authority), odpovědnou i pro rozhlas. V roce 1983 vznikl samostatný orgán pro regulaci kabelové televize - Kabelová autorita (Cable Authority). Nový zákon o vysílání však vše přeorganizoval, pro rozhlas vytvořil samostatnou Rozhlasovou autoritu (Radio Authority), a řízení televize spojil s odpovědností za kabelové a družicové vysílání a tak vznikla **ITC - Nezávislá televizní komise** (Independent Television Commission). Ta také uděluje licence pro veškeré televizní vysílání (Šmíd, M., 1989).

Členů ITC může být podle nového zákona 10-20, jsou jmenováni vládou (ministerstvem vnitra) v podstatě podle stejného klíče jako Rada guvernérů BBC. V září 1992 měla ITC jen 8 členů. Rovněž členům ITC slouží rozsáhlý správní aparát.

¹⁰ Dostupné z <<http://www.bbc.co.com.html>>

Také ITC má svoji **Poradní radu**, poradní výbory pro severní Irsko, Skotsko a Wales, poradní výbory pro reklamu a řadu dalších podobných grémií.

Nejdůležitějšími statutárními orgány ITC, které zajišťují styk mezi ITC jako řídicím orgánem a jednotlivými vysílateli (držiteli licencí) je Stálý poradní výbor a Výbor pro program (vysílací schéma). Provozní náklady ITC jsou financovány jednak fixními příspěvky stanic a dále jejich podíly na zisku.

Nový Zákon o vysílání přijatý v roce 1990 usiloval o to, aby do dosud přísně regulovaného systému ITV byly vneseny prvky soutěže volného trhu. V nových podmínkách měl proběhnout již proces obnovy licencí pro vysílání na síti ITV v roce 1991.¹¹

Přes snahu thatcherovsky orientovaných poslanců vše dopadlo poněkud jinak. I někteří konzervativci nakonec souhlasili se změnami v zákoně tak, aby byly zachovány "hodnoty veřejné služby". Byla sice zvolena "obálková" metoda, tj. šanci na získání licence měl ten, kdo nabídne více, ovšem ITC získala právo hodnotit tzv. "práh kvality", tj. pokud by nejvyšší nabídka tento "práh kvality" nedosáhla, mohla ITV udělit licenci i nabídce nižší.

Licenční řízení probíhalo déle než rok, 14. 10. 1991 byly vyhlášeny výsledky. Stanice z novými licencemi začaly vysílat od 1. 1. 1993. Jako výsledek této "aukce" ztratily čtyři tradiční společnosti své licence a byly nahrazeny jinými. Ze šestnácti nově udělených licencí jen osm jich bylo s nejvyšší nabídkou. Ve dvou licenčních regionech - Skotsku a střední Anglii - byl pouze jeden žadatel. Scottish TV a Central TV tak získali licenci za symbolický poplatek 2000 liber ročně, zatímco v jiných regionech musí držitelé licencí odvádět státu až 30 miliónů liber ročně.¹²

Ve Velké Británii má stát, případně i vláda, z hlediska zákona a právních norem, enormní možnosti zasahovat do vysílání, těchto možností však nevyužívá. Dává se přednost metodě politického kompromisu, celospolečenského konsensu, v jehož zájmu je vysílání záměrně depolitizováno.

8.2 Finsko

Televizi veřejné služby ve Finsku zajišťuje Yleisradio Oy (YLE). V roce 1957 zde byla založena komerční společnost Mainos-TV-Reklam Oy (MTV), aby příjmy z

¹¹ Dostupné z <<http://www.louc.cz/04/1270707.html>>

¹² Dostupné z <<http://www.bbc.uk.com.html>>

vysílání reklam podpořila provoz YLE, který byl až do té doby financován výhradně koncesionářskými poplatky.

YLE na svém prvním (v roce 1957), později i na druhém (od roku 1964) programu poskytovala za úplatu svůj vysílací čas MTV, která svůj program financovala prodejem reklam. MTV za poskytnutí vysílacího času i za šíření signálu platila. Tyto platby pak sloužily jako příspěvek k financování veřejné služby YLE. V roce 1987 vysílání MTV opustilo programy YLE a MTV začala vysílat na svém vlastním celoplošném kanálu MTV3. MTV byla i nadále závislá na YLE a „pronajímala“ si frekvence i vysílače tohoto třetího celostátního programu. V roce 1997 vzniká čtvrtý program „Nelonen“ (Kanal 4), jehož vztahy k YLE byly stejné jako u MTV3 (Šmíd, M., 1989).

Čtyři celoplošné programy jsou rovnoměrně rozděleny mezi veřejnoprávní a komerční provozovatele. První program YLE TV1 měl v roce 2002 podíl na publiku 23,6%, YLE TV2 21,8%. Nejsledovanějším programem byla komerční televize MTV3 s 37%, čtvrtý program Nelonen získal 11,6% podílu na publiku. Zbylých šest procent bylo rozděleno mezi kabelové programy, z nichž 4% podílu na sebe strhly programy zahraniční.¹³

Legislativa

Koncem devadesátých letech došlo k zásadní přeměně právního rámce vysílání přijetím nového telekomunikačního zákona č. 396/1997 Sb. s názvem „zákon o komunikačním trhu“, po kterém následovalo přijetí zákonů č. 744/1998 Sb. o provozování rozhlasového a televizního vysílání a č. 745/1998 Sb. o státním televizním a rozhlasovém fondu.

Udělování licencí k vysílání spadá pod společného komunikačního regulátora FICORA (Finnish Communication Regulatory Authority – finsky Viestintävirasto – yhteystiedot). Je organizován jako samostatný úřad vykonávající státní správu spadající pod ministerstvo dopravy a komunikací, je to byrokratická struktura bez nějakých volených orgánů. Má čtyři hlavní sekce: sekci komunikačních trhů a služeb (též pro rozhlasové a televizní vysílání), sekci komunikačních sítí, sekci správy kmitočtového spektra a sekci

¹³ Dostupné z <<http://www.louc.cz/04/1180227.html>>

televizních poplatků, jejichž výběrem je FICORA pověřena zákonem o státním televizním a rozhlasovém fondu.

Yleisradio Oy (YLE) – finská veřejnoprávní televize - je zřízena zákonem z roku 1993 jako akciová společnost. Zřizovací zákon 1380/1993 určuje, že podíl státu v YLE nesmí klesnout pod 70% (v současnosti je to 99,9%). Vrcholnými orgány jsou Správní rada (Administrative Council), Rada ředitelů (Board of Directors) a ředitel. Správní rada má 21 členů, volí ji parlament vždy na počátku svého volebního období. Členy rady by se podle zákona měli stát „*reprezentanti z oboru vědy, umění, vzdělávání, obchodu a ekonomiky, jakož zástupci rozdílných sociálních a jazykových skupin*“.¹⁴ Podle poslední dostupné výroční zprávy za rok 2002 je ve Správní radě patnáct poslanců, tři lidé jiných profesí a dva zástupci zaměstnanců YLE. Tato Správní rada má právo jmenovat a odvolávat ředitele s pětiletým funkčním obdobím. Dále volí Radu ředitelů, schvaluje zásadní rozhodování týkající se YLE jako organizace, schvaluje rozpočet, výroční zprávu Rady ředitelů, a sama výroční zprávu o YLE předkládá parlamentu. Počet členů Rady ředitelů není zákonem určen, ale její složení by mělo „*reprezentovat obě jazykové skupiny a dostatečné zkušenosti s vykonáváním úkolů veřejné služby*“.¹⁵ Současná Rada ředitelů má pět členů, sestává se z ředitelky YLE, jejích dvou náměstků pro rozhlas a televizi, šéfa švédského vysílání YLE, pátým členem je zástupce zaměstnanců YLE.

Financování

YLE ve svých programech nevysílá reklamy, její financování je zajišťováno výnosy z televizního poplatku a licenčními platbami komerčních vysílatelů, které jsou zdrojem příjmů Státního televizního a rozhlasového fondu (STRF), který je spravován komunikačním regulátorem FICORA, jehož činnost a následné rozdělování prostředků schvaluje vláda.

Výši televizního poplatku stanovuje státní rada, tj. vláda, jejím výběrem je pověřen zvláštní útvar regulátora. FICORA zaměstnává 60 externích inspektorů na částečný úvazek, často z řad policistů. Ti nemají žádná zvláštní práva, nemohou vstupovat do domácností, nicméně vykonávají terénní práci pro centrálu, která je zákonem o STRF vybavena

¹⁴ Dostupné z <<http://www.louc.cz/04/1180227.html>>

¹⁵ Dostupné z <<http://www.louc.cz/04/1180227.html>>

zvláštními právy přístupu do evidencí obyvatel, do databází finské pošty a telekomunikačních operátorů.

Poplatek se platí buď čtvrtletně (47,50 €), pololetně (93,90 €) nebo celoročně (186,60 €), z čehož vyplývá, že čtvrtletní placení přijde o 5 € dražší. FICORA si sráží za výběr 3 % z vybrané částky.

Dalším zdrojem financí pro STRF jsou licenční poplatky komerčních vysílatelů. Jejich výše se odvíjí od ročního obrátu vysílatele, platit se začíná od hranice 20 milionů FIM, tj. asi 3,6 milionu €, tj. našich 120 milionů Kč.

V roce 2001 činily celkové příjmy YLE 364,5 milionů €, z toho 83% byl výnos z televizního poplatku, 12% dodávaly licenční poplatky komerčních stanic a 5% tvořily jiné příjmy. V roce 2002 však vláda snížila sazby výše uvedených licenčních poplatků na polovinu. Snížení se projevilo na rozpočtu YLE, v němž výnosy z televizního poplatku dnes tvoří 85% všech příjmů YLE. Snížením licenčního poplatku vláda vyšla vstříc komerčním stanicím, od kterých žádá, aby provozovaly vlastní digitální multiplex a zapojily se tak do náročných investic spojených se zavedením digitálního vysílání.¹⁶

Hlavní břemeno nákladů digitalizace vysílání zatím nesla YLE, která od roku 1998 hospodaří se ztrátou. Dle výroční zprávy YLE za rok 2002 tato ztráta v letech 2001 a 2002 dosáhla výše 108, resp. 71 milionů €, tj. našich 3,3 a 2,2 miliardy korun. Tyto ztráty vznikly investicemi do digitálního vysílání, neboť YLE od svého založení provozovala vlastní síť vysílačů pro šíření rozhlasového a televizního signálu, které pronajímala dalším vysílatelům.¹⁷

V roce 1998 při vědomí úkolu přejít na digitální vysílání vyčlenila YLE své telekomunikační aktivity do nově vytvořené dceřinné společnosti Digita Oy. Poté, co se za cenu velkých nákladů a ztrát vybudovala infrastruktura vysílání základních digitálních multiplexů, YLE v roce 2000 prodala 49% a v roce 2003 dalších 41% svého podílu v Digita Oy francouzské telekomunikační společnosti TDF.

Od roku 2004 veřejnoprávní YLE tudíž již neprodává své telekomunikační služby komerčním vysílatelům. Naopak, spolu s nimi si tyto služby objednáva u soukromé společnosti Digita Oy.¹⁸

¹⁶

Dostupné

Z

<<http://www.mintc.fi/www/sivut/suomi/viestintatietoa/yleak/viestin/eng/e744-98.html>.>

¹⁷ Dostupné z <<http://www.yle.fi/fbcuactyle.shtml>.>

¹⁸ Dostupné z <<http://www.louc.cz/04/1180227.html>.>

8.3 Itálie

Itálie je zvláštním případem v tom ohledu, že byla vlastně první evropskou zemí, kam pronikla komerční televize řídicí se především zákony trhu, a tak se Itálie stala prvním státem s duálním systémem vysílání.

Poté, co se začala v sedmdesátých letech v Itálii rozšiřovat praxe soukromého vysílání, pro něž neexistovaly zákony, docházelo k soudním sporům, které byly řešeny ústavním soudem. Monopol veřejné televize RAI byl narušen rozhodnutím ústavního soudu č. 202 z roku 1976, který přiznal právo televizního vysílání (byť omezeného na lokální úroveň, bez možnosti propojení stanic) soukromým subjektům. Přesto však už od roku 1980 začíná v italské komerční televizi proces koncentrace, při kterém řada stanic zaniká a některé se spojují navzájem buď vlastnickými vztahy nebo vzájemnými dohodami. V roce 1982 se tak vytvářejí čtyři hlavní celostátní „sítě“ komerční televize s celostátním dosahem: Canale – 5, Italia-1, Reta-4, Euro-Tv: zákaz přímého propojení se obchází tím, že společný program jednotlivých sítí je rozmnožen na kazetách, rozeslán do místních stanic a synchronně vyslán (Šmíd, M., 1989).

Proces koncentrace zasáhl i vlastnictví jednotlivých sítí. Firma Fininvest podnikatele Berlusconiho, jenž původně vlastnil jen Canale-5, převzala v roce 1983 rozhodující podíly sítě Italia-1 od vydavatelství Rusconi. V roce 1984 zakoupila od nakladatelského podniku Mondadori síť Rete-4. Euro-Tv (od roku 1987 Odeon TV) zůstává i nadále ve vlastnictví syndikátu majitelů jednotlivých stanic a podnikatelů z nejrůznějších oblastí. Silvio Berlusconi se tak stal v krátké době největším vlastníkem a podnikatelem v oblasti komerční televize v Itálii (Šmíd M., 1989).

Tím začal živelný vývoj, který trval patnáct let, do doby, než byl - po mnoha neúspěšných pokusech - konečně přijat zákon č.223 ze 6.8.1990 *Pořádek veřejného i soukromého rozhlasového a televizního systému*.

Tento zákon však víceméně potvrdil existující stav, jenž vznikl živelně, jen občas řízený vládními dekrety, kde vedle tří celostátních programů veřejné televize RAI vzniklo minimálně 6 celoplošných soukromých programů (z nichž čtyři ovládá

podnikatel Berlusconi) nemluvě o dalších soukromých stanicích a programech, jejichž dosah je jen místní či regionální.¹⁹

RAI Radiotelevisione Italiana je veřejným podnikem, který má formu akciové společnosti "s úplnou veřejnou účastí". Na rozdíl od Francie, kde ingerence státu se tradičně uskutečňovala prostřednictvím vlády, poválečná italská tradice dohled nad činností rozhlasu a televize svěruje parlamentu se všemi z toho vyplývajícími důsledky (pronikání stranických zájmů a sporů do vysílání, politická hlediska převažují nad odbornými apod.).²⁰

Hlavním nástrojem kontroly veřejnosti je parlamentní komise, která má 40 členů - 20 poslanců a 20 senátorů - volených na funkční období 5 let. Podle znění nového zákona nese komise název "Parlamentní komise pro všeobecné řízení rozhlasových a televizních služeb a dozor nad nimi". Tato komise volí Správní (administrativní) radu RAI o šestnácti členech. Sedm z nich jsou reprezentanti určitých ministerstev. Tato Správní rada jmenuje ředitele (byť formálně se jmenování děje vládním výnosem) a její funkční období se v podstatě kryje s funkčním obdobím parlamentu.²¹

Živelný a neregulovaný rozvoj soukromého sektoru nesl rovněž pečeť italského prostředí. Vysílat totiž mohl každý, kdo získal frekvenci.

Nový zákon o vysílání č. 223 z roku 1990 je jedinečný v tom směru, že při konstituování státní správy ve věci vysílání rezignoval na kolektivní orgán reprezentující veřejnost, tuto státní správu ponechává v rukou státní administrativy a byrokracie, zřizuje však institut ombudsmana (dále ve znění zákona "ručitel" - garant). Zákon jeho postavení určuje takto:

Ručitel se jmenuje výnosem prezidenta republiky na návrh předsedy senátu republiky a předsedy poslanecké sněmovny po dohodě mezi nimi, mezi těmi, kdo zastávali úřad soudce Ústavního soudu nebo zastávají či zastávali úřad předsedy odboru odvolacího soudu nebo jsou jim postaveni na roveň, řádnými univerzitními profesory právních, podnikových či hospodářských věd, jakož i odborníky, jejichž kvalifikace ve sféře hromadných sdělovacích prostředků je všeobecně uznávána. Ručitel setrvává ve funkci tři roky a může v ní být potvrzen jen jednou.

¹⁹ Dostupné z <<http://www.louc.cz/pril01/p104cttyden.html>>

²⁰ Dostupné z <<http://www.rai.it/tv.html>>

²¹ Dostupné z <<http://www.rai.it/tv.html>>

Zde jsou obsaženy základní charakteristiky úřadu ručitele, jehož hlavním úkolem je dbát na dodržování zákona. "Koncese", tj. licence k vysílání, se udělují podle podrobně stanovených pravidel v zákoně na období šesti let, vydává je však Ministerstvo pošt a telekomunikací (na celonárodní úrovni výnosem ministra po vyjádření Rady ministrů, na úrovni místní pouhým výnosem ministra).

Ručitel má tudíž tyto tři druhy kompetencí:

- a) poradní, zvláště co se legislativy týká,
- b) kontrolní, jak pro soukromý, tak pro veřejný sektor
- c) sankční - možnost trestat nedodržování zákona.

Ve vztahu k provozovatelům mu článek 31 zákona umožňuje ukládat postihy a sankce (tj. varování, uložení pokuty, pozastavení platnosti licence do doby 30 dní), odnětí licence však provádí ministerstvo pošt na návrh ručitele.

Článek 28 zákona pak ustavuje Poradní radu uživatelů složenou ze členů jmenovaných ručitelem, vybraných mezi sdruženími reprezentujícími jednotlivé kategorie uživatelů rozhlasu a televize a mezi odborníky vybranými dle jejich znalostí týkajících se obrany zájmů uživatelů. Počet a statut této rady určil uživatel. Za zmínku rovněž stojí, že veškeré činnosti týkající se rozhodování o frekvencích (přidělování, vytváření dlouhodobých plánů a koncepcí) si ponechalo Ministerstvo pošt a telekomunikací.²²

Zákon č. 223/1990 Pořádek veřejného i soukromého rozhlasového a televizního systému je kompromisem - nyní silně kritizovaným - který víceméně posvětil status quo, jenž se vytvořil v uplynulém desetiletí. Pokud zůstane v platnosti, pak se i nadále vývoj vysílání bude řídit spíše živelně, okamžitým rozložením politických sil a ekonomických zájmů, nežli nějakými pravidly zákona, formujícími v základních rysech strukturu celého systému vysílání.²³

V Itálii došlo po roce 1992 k pronikavým změnám jak v celkovém zákonu, tak v organizaci RAI. Tzv. ručitel typu ombudsmana byl nahrazen "autoritou pro zajištění komunikace", sestávající se z prezidenta, který řídí dvě komise, jež tvoří vždy čtyři komisaři jmenovaní dekretem prezidenta republiky a navrhovaní senátem a sněmovnou. Zákon o RAI z června 1993 omezil moc parlamentní komise nad RAI tím, že nenechal správní radu RAI volit touto parlamentní komisí, ale rada je jmenována předsedou Senátu a předsedou Sněmovny, kteří namísto politických

²² Dostupné z <<http://www.louc.cz/01/650210b.html>>

²³ Dostupné z <<http://www.louc.cz/01/650210b.html>>

kandidatur spíše nominují technokraty přijatelné pro všechny strany. Další změny přinesl nový zákon o vysílání z roku 1997, který RAI rozdělil do pěti relativně nezávislých celků (jednotlivé televizní a rozhlasové programy), vztahy mezi parlamentem, správní radou a managementem RAI se ještě stále řeší.²⁴

²⁴ Dostupné z <<http://www.rai.it/tv.html>.>

9. Obecná situace České televize

Česká televize jako televize veřejnoprávní má v české mediální krajině zvláštní postavení. Na rozdíl od médií soukromých podléhá vlivu veřejné moci do větší míry. Statut ČT jako veřejnoprávního média je totiž zakotven ve zvláštním zákoně (zákon č. 483/1991 Sb. o České televizi). Tento zákon do jisté míry reguluje obsah vysílání tohoto kanálu. Stát rovněž jmenuje kontrolní orgány. Státní regulace má v první řadě zaručit pluralitu obsahů jednotlivých mediálních sdělení, tedy nabízení takových programů, které uspokojí širokou škálu různých auditorií včetně národnostních, náboženských či jiných menšin. V této souvislosti se hovoří o veřejné službě ČT. V soukromých médiích menšinové obsahy nedostávají prostor právě kvůli úzce vymezenému publiku, které nepředstavuje lukrativní kupní sílu, kterou je možno oslovit vhodně umístěnou reklamou, která je nejpodstatnějším zdrojem příjmů komerčních stanic.

Ztráty, které veřejnoprávní televize zaznamená právě nižší lukrativitou některých reklamních prostorů a také přísnějším legislativním omezením rozsahu vysílaného reklamního času, by měl principiálně kompenzovat televizní koncesionářský poplatek, placený uživateli televizních přijímačů. Právě výše tohoto poplatku a podíl reklamního času na vysílání veřejnoprávní televize jsou nejožehavějšími a klíčovými tématy diskusí o financování tohoto mediálního subjektu.

Rozhodování mezi financováním ČT z kombinace koncesionářských poplatků a z reklamních příjmů (jak je tomu nyní), pouze z reklamy, pouze z poplatků či za použití jiných modelů se jeví jako nosný problém těchto debat.

Podíváme-li se na postavení České televize z hlediska mechanismů, které na ni působí, uvidíme Českou televizi jako střed mezi státní regulací, mezi tlaky trhu a veřejností jako konzumentem a zároveň kontrolorem plnění veřejné služby.

V první fázi má na ČT vliv vláda a to tvorbou zákonů, v druhé fázi je závislá na přízni Poslanecké sněmovny, která navrhuje a schvaluje zákony, stanoví členy Rady pro rozhlasové a televizní vysílání (RRTV) a jmenuje Radu České televize (RČT). Senát a prezident mají jistý, ale omezený, vliv při schválení a podpisu zákonů týkajících se mediální politiky. Neméně důležitou roli hrají obě Rady. Rada České televize volí a jmenuje ředitele České televize a přímo tak určuje její směřování.

RRTV má dohled nad vysíláním a plněním veřejné služby. Je zřízena zákonem č. 231/2001 Sb. jako správní úřad, který vykonává státní správu v oblasti rozhlasového a televizního vysílání a převzatého vysílání. Rada dohlíží na zachovávání a rozvoj plurality programové nabídky a informací v oblasti vysílání a převzatého vysílání, dbá na jeho obsahovou nezávislost a plní další úkoly stanovené právními předpisy. Uděluje a odnímá licence k provozování vysílání a ukládá sankce za porušení povinností daných zákonem nebo podmínek udělené licence. Dává také předchozí souhlas Českému telekomunikačnímu úřadu k vyhrazení kmitočtů pro Českou televizi k provozování dvou celoplošných televizních programů, umožňujících pokrytí území České republiky prostřednictvím pozemních vysílačů. Podílí se svými stanovisky a návrhy na vytváření zásad státní politiky České republiky ve vztahu k vysílání a koncepci jeho rozvoje. Vláda a orgány státní správy spolupracují s Radou ve věcech vysílání a jsou zejména povinny, jde-li o věci vysílání, vyžádat si vždy stanovisko RRTV a v mezích své působnosti poskytnout Radě potřebnou součinnost.

V neposlední řadě je ČT také smluvně vázána na mezinárodní úrovni v Evropské unii vysílatelů (European Broadcasting Union – EBU) a Česká republika je členem Rady Evropy, kde se zavázala k vysílání televize veřejné služby podle Pražské rezoluce Rady Evropy. Vliv těchto organizací a úmluv popíšeme dále.

9.1. Stručná historie Krize v České televizi

Česká televize se zrodila z Československé televize 1. 1. 1992 a již od okamžiku svého vzniku se hlásila ke konceptu vysílání veřejné služby.

Již v samotném počátku fungování České televize nebyly vyřešeny některé zásadní problémy; zejména nebyly vyřešeny okruhy, na nichž má vysílat, a otázka jejího financování, která není uspokojivě dořešena dodnes. Dále se Česká televize musela vypořádat s nálepkou bolševického molocha sloužícího zájmům vládnoucích politických struktur. Navíc dva roky po jejím zákonném ustavení přišla silná a sebevědomá konkurence v podobě komerční celoplošné televizní stanice TV Nova. Divácká veřejnost lačná dynamiky amerického formátu pořadů věnovala svou pozornost této stanici. Vladimír Železný, generální ředitel TV Nova, líčil Českou televizi jako nekonkurenceschopného soupeře. Stavebním kamenem jeho argumentace se staly grafy sledovanosti svědčící ve prospěch jeho stanice.

Další odklon od popularity zaznamenala Česká televize v roce 1999, kdy se ve vysílání objevilo nejvíce archivních dramatických pořadů od jejího vzniku. Paradoxně největší sledovanosti dosahovaly pořady z dob komunistického režimu. Nejvýrazněji poznamenal pověst ČT normalizační seriál Třicet případů majora Zemana, vysílaný za éry ředitele Jakuba Puchalského²⁵, který vyvolal vlnu nevole a to nejen u politicky vnímané části veřejnosti. Seriál byl proto doplněn o vysvětlující informace a nově zarámován jako pravdivý pohled na léta minulá, to však nemělo v očích veřejnosti přílišnou váhu.

Nástup TV Nova jako kdyby zčásti legitimizoval v České televizi prvky infotainmentu, tedy zpravodajství obohacovaného o formální atraktivitu a zábavnost. Jedním z důvodů volby Puchalského byla i snaha o oživení dynamiky České televize a on sám se netajil svou snahou po modernizaci této instituce. Po rezignaci Puchalského jej vystřídal Dušan Chmelíček se střízlivějšími cíly a uváženějšími kroky i on však po necelém roce ve funkci musel odstoupit.

Přestože soužití politiků a médií bylo zpočátku značně volné a jeho základním kritériem bylo respektování nezávislosti médií, v půli devadesátých let začal parlament, reprezentovaný Poslaneckou sněmovnou, hledat způsoby, jak uplatnit svůj vliv na média. Klíčem k tomu bylo vytvoření stálé poslanecké komise pro sdělovací prostředky a nenápadné zpolitizování volby Rady České televize. Původně měli být členové Rady delegováni z kulturně významných osobností a ze zástupců různých názorových proudů, postupně však požadavek vyrovnaného zastoupení začalo nahrazovat politické uvažování. V dubnu roku 2000 byla již podle latentního stranického klíče zvolena třetí rada ČT, která necitlivými zásahy do chodu televize dovedla krizi v ČT k vrcholu. (Pitterman, J., 2002)

Spouštěcím mechanismem vyvrcholení krize na přelomu let 2000 a 2001 se stalo odvolání tehdejšího generálního ředitele ČT Dušana Chmelíčka Radou České televize. Odvolání Rada vysvětlovala Chmelíčkovými nedostatky v oblasti hospodaření²⁶, jeho manažerskou neschopností a neplněním projektu na jehož základě něhož byl zvolen za ředitele. Tento zkratkový neuvážený krok vyvolal vlnu nesouhlasu veřejnosti s postupem Rady. Pět dní po odvolání Chmelíčka byla

²⁵ Zvolen 4. 2. 1998, rezignaci podal 15. 12. 1999.

²⁶ Za zmínku rozhodně stojí fakt, že právě Chmelíček upozorňoval na problémy s hospodařením brněnského televizního studia, konkrétně na pochybná ekonomická rozhodnutí jeho ředitele Zdeňka Drahoše.

založena skupinou asi padesáti představitelů české kulturní scény iniciativa „Česká televize – věc veřejná“.

Rada ČT současně s odvoláním Chmelíčka z funkce vyhlásila výběrové řízení na obsazení uvolněného postu generálního ředitele, s pouhou týdenní lhůtou pro podání přihlášek. Nutno upozornit na skutečnost, že požadavky na kvalifikaci budoucího ředitele byly vymezeny velmi vágně, kandidáti například nemuseli předkládat projekt fungování České televize, jak tomu bylo u všech předchozích voleb, což je zarážející zejména s ohledem na fakt, že jedním z hlavních argumentů pro odvolání předchozího ředitele bylo právě neplnění cílů vytyčených v tomto dokumentu.

Ze všech kandidátů²⁷ byl na základě pohovoru vybrán Jiří Hodač, bývalý ředitel zpravodajství ČT, který televizi opustil před necelým půlrokem pro neshody s podřízenými. Silné osobní antipatie a zároveň podezřele rychlý způsob jeho volby vyvolaly bouřlivou reakci ze strany pracovníků zpravodajství, pro které byl Jiří Hodač nepřijatelný již na mnohem nižším postu.

V reakci na bleskové vystřídání dvou mužů v ředitelském křesle se začaly objevovat názory, že Rada ČT jednala pod politickým tlakem. Už tehdy bylo veřejným tajemstvím, že jednotliví členové Rady byli během volby ve velmi frekventovaném kontaktu se zástupci politických stran, kteří je do Rady nominovali. V redakci zpravodajství zavládla panika a zaměstnanci se rozhodli prohlásit volbu Jiřího Hodače za nelegitimní. Koordinací protestu byl pověřen k tomu účelu vzniknuvší Krizový výbor. Jeho hlavními požadavky bylo okamžité odvolání nového ředitele, sestavení rady nezávislých odborníků pro dočasné vedení ČT a urychlené projednání a přijetí nového zákona o ČT (Císařová, L., 2003).

Prohlášení krizového výboru odvysílali vzbouřenci ve zpravodajských relacích Večerník a Události. Protestující zaměstnanci zpravodajství začali zařazovat do vysílání příspěvky vyjadřující jejich nesouhlas s novým vedením. Jiří Hodač povolal bezpečnostní službu, aby bránila ve vstupu novinářů do budovy zpravodajství ČT. Na Štědrý den proběhlo na Kavčích horách shromáždění občanů na podporu vzbouřených zaměstnanců ČT. Situace se ještě více vyhrotila den poté (25. 12. 2000), kdy Hodač jmenoval ředitelkou zpravodajství bývalou moderátorku diskusního

²⁷ O funkci ředitele se dále ucházeli, Kateřina Fričová (bývalá ředitelka TV Prima), Zdeněk Drahoš, Jiří Mejstřík (bývalý ředitel TV Premiéra), finanční ředitel ČT Ladislav Paluska a bývalý ředitel ostravského studia ČT Otakar Kosek.

pořadu 21 Janu Bobošíkovou²⁸. Její provizorní zpravodajský tým zahájil vysílání vlastní zpravodajské relace z prostor televize Nova. Relaci dosavadních zaměstnanců tak mohli sledovat pouze majitelé satelitního přijímače a někteří příjemci kabelové televize. Vysílání dvojích zpráv pokračovalo až do devátého ledna roku 2001. Odborníci²⁹ se shodují na tom, že jak zpravodajství revoltujících zaměstnanců, tak i zpravodajství týmu Jany Bobošíkové, postrádalo vyváženost.

Postupy, jimiž Jiří Hodač usiloval o získání respektu a podpory dále spočívaly v přerušení vysílání svých protivníků černou obrazovkou s nápisem odvolávajícím se na vysílání neautorizovaných osob a apel na Radu pro rozhlasové a televizní vysílání, aby rozřešila jeho spor se zaměstnanci. Došlo i k přerušení vysílání ČT téměř na celý jeden den (27. - 28. 12. 2000).

Do sporu vstoupili političtí představitelé, a to jednak v osobní rovině, ale i na úrovni oficiálního vyjednávání. Postupně zesílily hlasy po odvolání ředitele Hodače. Rada České televize zablokovala veškerá jednání o problémech v ČT, za což byla později sama odvolána.

Prvního dne roku 2001 byla nezávislou odborovou organizací v ČT vyhlášena stávka, která pokračovala až do desátého února. Jiří Hodač utrpěl 4. ledna 2001 celkový kolaps a k výkonu funkce se již nevrátil. Dne 11. 1. 2001 ze zdravotních důvodů na funkci rezignoval. Akutní stádium televizní krize pominulo 12. 2. 2001 dohodou o ukončení stávky mezi nově zvoleným prozatímním ředitelem Jiřím Balvínem a představiteli Krizového výboru (Pitterman, J., 2002).

V průběhu celé kauzy zazněly i hlasy po zrušení resp. zprivatizování ČT a diskuse o potřebnosti veřejnoprávního média. Někteří političtí představitelé, v čele s tehdejšími předsedou Poslanecké sněmovny PČR Václavem Klausem, označovali krizi v ČT za uměle vyvolaný konflikt s cílem eskalovat celospolečenskou krizi a v jejím závěru předčasné volby.

Jejich odpůrci ji vnímají jako probuzení tolik potřebné veřejné diskuse a důslednější uplatňování občanských práv a svobod. I když diskuse o příčinách a průběhu televizní krize jsou dosud neuzavřené, některé události této krize a jejich charakter se staly výpovědí o stavu české společnosti na počátku nového tisíciletí. Mnozí mediální analytici se shodli na tom, že přenesla-li se krize do celé televize a

²⁸ Která v minulosti mimo jiné působila jako mediální poradkyně předsedy Poslanecké sněmovny PČR Václava Klause.

²⁹ Například analýza občanského sdružení InnoVatio.

ve své vrcholící fázi i do ulic, pak v sobě zároveň reflektovala mnohá napětí ve společnosti, jež se prostřednictvím původně pracovní-právního sporu ventilovala.³⁰

9.2 Problematika financování veřejnoprávní televize v České republice

V České republice, podobně jako v jiných zemích po celém světě, existují dva typy provozovatelů televizního vysílání:

1. veřejnoprávní televize vysílající jako služba veřejnosti
2. komerční televize vysílající za účelem dosažení zisku.

Jiné důvody jejich existence jsou také příčinou rozdílného způsobu jejich financování. Komerční televize, v ČR Nova a Prima, mají veškeré příjmy z reklamy a dalších komerčních aktivit. Veřejnoprávní televize, u nás Česká televize, má hlavní příjem z televizních poplatků. V podmínkách České republiky však není možné zajistit dostatečný příjem pro veřejnoprávní televizi pouze z poplatku, pokud by nemělo dojít k finančnímu zatížení obyvatelstva. Proto je Česká televize oprávněna vykonávat za zákonem stanovených podmínek podnikatelskou činnost. Tento tzv. smíšený způsob financování je nejběžnějším modelem veřejnoprávních televizí v Evropě.

Příjmy České televize tvoří:

1. Televizní poplatky jako rozhodující zdroj příjmů.
2. Podnikatelská činnost jako doplňkový zdroj příjmů.
3. Reklama, teleshopping, sponzoring, aj.

Veškeré své příjmy vynakládá Česká televize přímo nebo nepřímo na plnění své služby veřejnosti, tedy na vysílání a tvorbu televizního programu.

9.2.1 Legislativní úprava televizních poplatků

³⁰ Mezi tato napětí patří, znechucení občanů politikou plynoucí z opoziční smlouvy, napětí mezi oběma komorami Parlamentu ČR a napětí mezi představiteli politické a občanské sféry.

Výši televizních poplatků stanoví Parlament ČR zákonem. V době konečných úprav této práce (podzim 2005) byl přijat nový zákon č. 348/2005 o rozhlasových a televizních poplatcích s účinností od 1.10. 2005, který změnil výši a způsob kontroly výběru televizních poplatků. Zároveň také mění s účinností od ledna 2007 popř. 2008 vysílání reklamy na České televizi.

Nejprve se však podívejme na původní zákon o rozhlasových a televizních poplatcích č. 252/1994 Sb., ve znění zákona č.135/1997 a zákona č.231/2001 Sb., při jehož platnosti se Česká televize dostala do finančních problémů, který upravoval výběr, výši a kontrolu televizních poplatků do 1.10. 2005. V něm se uvádělo, že podle §2 odst. 1 je povinna poplatek 75 Kč měsíčně platit každá fyzická osoba (domácnost) nebo právnická osoba či fyzická osoba podnikající (podnikatelé), která je držitelem televizního přijímače.

Byly určeny případy, kdy tyto osoby poplatky platit nemusí (§3 a 4), například:

- **Cizí státní občané, kteří nemají trvalý pobyt v ČR.**
- **Policie ČR, Armáda ČR, Bezpečnostní informační služba ČR a Vězeňská služba ČR, Český rozhlas a Česká televize, Rada pro rozhlasové a televizní vysílání.**
- **Osoby postižené oboustrannou slepotou nebo hluchotou.**
- **Lidé, jejichž měsíční příjem uplynulé tři měsíce je nižší než 1,4 násobek životního minima.**

V §3 odst. 1 se uvádí, že fyzická osoba platí poplatek z jednoho televizního přijímače, i když jich vlastní více. To znamená, že rodina může mít jednu televizi v dětském pokoji, druhou na chatě, ale platí pouze za jeden televizor. Podmínkou je, že se jedná o tu samou domácnost. Jestliže fyzická osoba užívá

přijímač k podnikání, platí poplatky za každý takovýto přijímač. Právnická osoba platí poplatek z každého televizního přijímače (§ 3 odst.3). Například hotel s deseti pokoji s televizorem zaplatí 750 Kč

Placení poplatků upravuje §5. Televizní poplatky platí poplatníci České televizi prostřednictvím České pošty, a to nejpozději do 15. dne v měsíci. Domácnosti platí zejména prostřednictvím dokladu SIPO (soustředěné inkaso plateb obyvatelstva). Podnikatelé platí převodním příkazem pod variabilním symbolem určeným výhradně Českou poštou.

Evidenci poplatníků vede Česká pošta, které dle §6 mají fyzické i právnické osoby povinnost nahlásit všechny změny, které se týkají placení poplatku, například změnu trvalého pobytu nebo sídla poplatníka, nákup dalších přijímačů, atd. a to do 15 dnů ode dne, kdy se stali držiteli televizních přijímačů.

Poplatky má na starosti Útvar televizních poplatků, který při vyhledávání neevidovaných poplatníků a napomínání dlužníků vychází z údajů České pošty, která měsíčně poskytuje do databáze ČT seznam poplatníků a dlužníků. Osoba, které svůj televizní přijímač nepřihlásí a neplatí za něj, je povinna zaplatit kromě dlužných poplatků (§ 7) i přírážku k poplatkům 10 000 Kč (§ 8) za každý takový televizní přijímač.

9. 2. 1. 1 Zákon č. 348/2005 Sb. rozhlasových a televizních poplatcích

Nová úprava podle zákona č. 348/2005 Sb. o rozhlasových a televizních poplatcích s účinností od 1. 10. 2005 mění podmínky pro kontrolu výběru poplatků, mění osobu poplatníka a mění také výši televizního poplatku.

Podle tohoto zákona je poplatníkem televizního poplatku osoba, která vlastní televizní přijímač nebo drží či užívá alespoň jeden měsíc televizní přijímač. Výše poplatku je stanovena na 100,- Kč měsíčně, platí se vždy za televizor a domácnost, to znamená, že jedna domácnost neplatí za více televizorů, které vlastní.

Velkou změnou oproti předchozí zákonné úpravě je kontrola výběru poplatků. Zákon totiž říká: *„Jestliže je fyzická osoba nebo právnická osoba, která není přihlášená v evidenci poplatníků rozhlasového poplatku nebo v evidenci poplatníků televizního poplatku, odběratelem elektřiny připojeným k distribuční soustavě, považuje se za poplatníka rozhlasového a televizního poplatku s povinností platit, pokud Českému rozhlasu nebo České televizi (dále jen provozovatel vysílání ze zákona) po jejich písemné výzvě neoznámí písemným čestným prohlášením opak, a to s účinností od marného uplynutí lhůty 30 dnů ode dne doručení této výzvy.*

Součástí výzvy musí být poučení o následcích neprokázání opaku v takto stanovené lhůtě“ (Zákon č. 348/2005 o rozhlasových a televizních poplatcích, §3 odstavec 4).

Paragraf 4 tohoto zákona definuje osoby osvobozené od rozhlasového a televizního poplatku:

„Od rozhlasového a televizního poplatku jsou osvobozeni

a) osoby jiných států, které požívají výsad a imunit podle mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázaná,

b) cizinci kterým nebylo na území České republiky uděleno povolení k trvalému nebo dlouhodobému pobytu,

c) provozovatelé vysílání ze zákona,

d) Rada pro rozhlasové a televizní vysílání

e) držitelé licence opravňující k rozhlasovému vysílání, jde-li o rozhlasový poplatek

f) držitelé licence opravňující k televiznímu vysílání, jde-li o televizní poplatek

g) osoby s úplnou nebo praktickou slepotou obou očí a osoby s oboustrannou úplnou nebo praktickou hluchotou, pokud jsou osaměle žijící, osvobozeny jsou tyto osoby rovněž v případě, kdy spolu žijí v jedné společné domácnosti

h) školy zapsané ve školském rejstříku podle zákona č.561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání

2. Od rozhlasového a televizního poplatku je dále osvobozena fyzická osoba,

a) jde-li o jednotlivce, jehož čistý příjem za uplynulé kalendářní čtvrtletí je nižší než 1,4 násobek životního minima

b) žije-li v téže domácnosti s dalšími osobami a součet jejího čistého příjmu a čistých příjmů těchto osob za uplynulé kalendářní čtvrtletí je nižší než 1,4 násobek životního minima osob žijících v této domácnosti“ (Zákon 348/2005 o rozhlasových a televizních poplatcích, §4)

V zákoně je pamatováno na zvyšování televizního poplatku a to v horizontu tří let. Od 1.1. 2007 bychom měli platit 120,- Kč měsíčně a od 1.1. 2008 bude měsíční výše televizního poplatku 135,- Kč. Nový zákon o rozhlasových a televizních poplatcích také upravuje některé předchozí zákony spojené s vysíláním veřejnoprávní televize a to zejména zákon č. 231/2001 Sb. ve znění pozdějších předpisů o provozování rozhlasového a televizního vysílání. V §50 odstavec 1 zní: „*Provozovatel televizního vysílání ze zákona nesmí do vysílání zařazovat reklamu a teleshopping s výjimkou reklamy zařazované do vysílání programu v přímém spojení s vysíláním sportovní či kulturní události, je-li vysílání takové reklamy nezbytnou podmínkou k získání práv k televiznímu vysílání sportovní nebo kulturní události. Je-li do vysílání programu provozovatele ze zákona zařazována reklama podle věty první, nesmí čas vyhrazený takové reklamě přesáhnout 0,5 % denního vysílacího času, přičemž v době od 19.00 hodin do 22.00 hodin nesmí překročit 6 minut v průběhu jedné vysílací hodiny. Přímým spojením reklamy s vysíláním sportovní či kulturní události se rozumí zařazení reklamy do programu bezprostředně před vysíláním sportovní či kulturní události, bezprostředně po jejím odvysílání a zařazování do přestávek takové události*“ (zákon č. 348/2005 o rozhlasových a televizních poplatcích, §50 odstavec 1). Tento paragraf nabývá účinnosti dnem 1.1. 2008.

Další změna zákona o rozhlasovém a televizním vysílání je v tom, že provozovatel televizního vysílání ze zákona nesmí denní vysílací čas vyhrazený reklamě a teleshoppingu, který nevyužil na některém ze svých programů, využít k vysílání reklamy a teleshoppingu na jiném svém programu. Tato změna platí již od 1.1. 2006.

V současnosti (říjen 2005) platí stále následující úprava podnikatelské činnosti veřejnoprávní televize. Podmínky podnikatelské činnosti veřejnoprávní televize upravují především dva základní zákony. Prvním je *Zákon č. 483/1991 Sb. o České televizi, ve znění pozdějších předpisů*. Druhým předpisem je *Zákon č. 231/2001 Sb. o provozování rozhlasového a televizního vysílání*. Dne 4. 5. 2004 byla Poslaneckou sněmovnou schválená tzv. euronovela tohoto zákona, zákon č. 341/2004. Podmínky pro vysílání reklamy podrobněji upravuje zákon č. 40/1995 Sb. o regulaci reklamy. První z výše zmíněných předpisů, zákon o České televizi, definuje v §10 podnikatelskou činnost jako jeden ze dvou hlavních zdrojů financování České televize, vedle televizních poplatků a v §11 stanoví pro ni podmínku, že musí souviset s vlastním předmětem

činnosti České televize a současně nesmí ohrozit její poslání. Finanční příjmy získané podnikatelskou činností slouží pak České televizi k financování její činnosti vymezené v §2 a §3 v zákoně o České televizi.

V zákoně o provozování rozhlasového a televizního vysílání se podnikatelské činnosti České televize věnují zejména §48 až §53, které stanoví povinnosti provozovatelů při vysílání a zařazování reklamy a sponzoringu do programu a stanoví také jejich časový rozsah. Ve vysílání České televize nesmí podle tohoto zákona čas vyhrazený reklamě přesáhnout jedno procento denního vysílacího času, to znamená nejvýše 28,8 min. denně a v době od 19.00 do 22.00 smí v jedné hodině vysílat maximálně 6 minut reklamních spotů.

9.3 Současná finanční situace České televize

Česká televize je financovaná především z televizních poplatků, doplňkový zdroj příjmů tvoří podnikatelská činnost. V roce 2004 televizní poplatky představovaly 50,3% z celkového objemu výnosů ČT. Zbytek výnosu plynulo z podnikatelské činnosti. Z reklamy a sponzoringu bylo 28,4 % výnosů a zbylých 21,3% tvořily ostatní výnosy (prodej služeb, prodej práv, vysílání sponzorovaných pořadů). Zajímavé je srovnání, jak se změnila struktura podílu výnosů z poplatku a z podnikatelské činnosti za poslední roky. V roce 2003 tvořily výnosy z televizního poplatku ještě 66,7% v roce 2002 to bylo 64,4% a v roce 2001 to bylo 64,8%. Tento vývoj je způsobený hlavně nezvyšujícím se poplatkem, takže jeho nominální hodnota se ještě snižuje směrem k inflaci. Také přístupem nového vedení ČT, které vsadilo spíše na tržní principy, bylo toto více prohloubeno.

Veškeré své příjmy Česká televize vynakládá na plnění své služby veřejnosti, tedy na vysílání a tvorbu televizního programu. Už od roku 1992 ČT stále deklaruje zvyšující hospodárnost svého provozu, například došlo ke snížení zaměstnanců, na druhé straně Čt rozšířila své služby (skryté titulky, teletextové služby, 24 hodinové vysílání). Úspěch už zaznamenalo nové vedení ČT v čele s Jiřím Janečkem, které provedlo zásadní změny a to takové, že schodkový rozpočet ve výši téměř 400 mil. Kč dokázalo přeměnit ještě v prvním roce svého působení v kladný rozpočet (viz tabulka č. 4), ale i přesto se stále více potýká s nedostatkem finančních zdrojů.

Tabulka č.4:

Hospodářský výsledek ČT v letech 1998-2004 (v tis. Kč)³¹

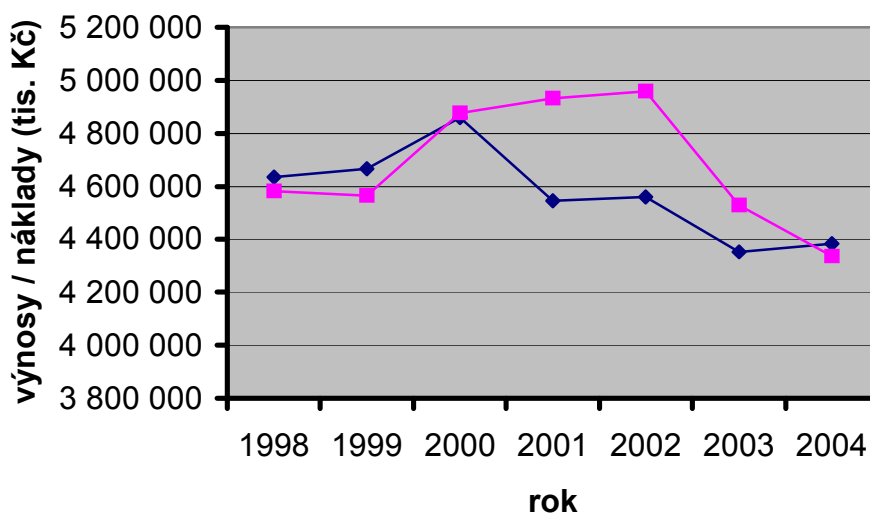
Rok	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Výnosy	4 634	4 665	4 858	4 544	4 560	4 352	4 385
	334	519	659	840	097	153	115
Náklady	4 582	4 564	4 876	4 931	4 958	4 481	4 336
	099	904	768	855	881	973	777
Výsledek	52 235	100 615	- 18 109	-387 015	-398 784	-129 940	48 383

Dostupné z <<http://www.czech-tv.cz/ct/hospodareni/index.php.>>

Graficky vyjádřeno vypadá hospodaření ČT takto:

Graf č.1

Vývoj výnosů a nákladů ČT

³¹ Celkov, prodaných cenných papírů – v roce 2003 v částce 652 006 tis. Kč, v roce 2004 v částce 128 368 tis. Kč.

Důvodů je hned několik. Jednou z hlavních příčin je, že se výše poplatku nezvýšila od roku 1997. Současná výše poplatků činila 75 Kč měsíčně, což byl nejnižší televizní poplatek ze všech zemí EU. Přitom náklady na vysílání (energie, práce, atd.) rostly rychleji než průměrná míra inflace, což bylo zapříčiněno zvyšujícími se náklady na vysílací a autorská práva. Reálná výše poplatku (75 Kč) v důsledku inflace klesá a v roce 2003 byla ve skutečnosti už jen 54,45 Kč. Podle zdrojů z ČT už ČT teoreticky přišla vzhledem k nenavýšení poplatků od roku 1997 s ohledem na vývoj inflace o více než 3,5 mld. Kč. (Viz tabulka č. 1) Současná výše poplatku 75 Kč představuje přibližně 0,4% z průměrného příjmu občanů ČR (dle Českého statistického úřadu 16 917 Kč). Při zrodu ČT v roce 1953, byl průměrný plat asi 1000 Kč a poplatníci platili 15 Kč, to znamená 1,5% ze svého příjmu.

Tabulka č.5:

Celkový vývoj finanční situace

Výnosy ČT se v letech 1998–2003 nominálně snížily:	
Televizní poplatky (úbytek plátců) mil. Kč	-107,7
Reklama 197,6 mil. Kč	-
Reálná hodnota televizního poplatku klesá vzhledem: k celkové inflaci:	
10,7%	
2,1%	
3,9%	
4,7%	
1,8%	
Růstu cen vysílacích práv, autorských práv a růstu daňového zatížení.	
V důsledku inflace ztratila ČT za období 1998–2003 přibližně 3,5 mld. Kč	

Dostupné z <<http://www.czech-tv.cz/ct/hospodareni/index.php>>

Další důvod, proč ČT požaduje více finančních prostředků je, že zákon nově ukládá ČT vysílat více pořadů z regionů, začít s digitalizací nebo například vládat titulky do více pořadů.

Jednou z možností jak zvýšit své příjmy viděla Česká televize také v navýšení podílu reklamy ve svém vysílání. Česká televize mohla podle zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání vysílat reklamu v celkovém rozsahu 1% vysílacího času.

Velkým problémem byl také stále rostoucí počet domácností, které neplatí televizní poplatky. Byl to důsledek nedostatečné a nekvalitní evidence a kontroly poplatníků.

9.3.1 Politická diskuse kolem České televize

Nepříznivá situace, ve které se Česká televize nacházela, vyvolala rušnou politickou debatu o reformě celého modelu financování veřejnoprávní televize. Tyto diskuse vedly k tvorbě novely zákona o rozhlasových a televizních poplatcích. Novela zákona se začala projednávat na půdě Poslanecké sněmovně v březnu roku 2003. Během této doby návrh prošel několika významnými změnami a nakonec byl v březnu roku 2004 Poslaneckou sněmovnou schválen.

Hlavním cílem tohoto návrhu zákona bylo klást důraz na takové změny zákona, který by učinily televizní poplatky vymahatelnějšími a současně zajistily veřejnoprávní televizi odpovídající příjem. Podle tohoto návrhu by měli za televizní přijímače platit všechny domácnosti, bez ohledu na to zda jej vlastní či ne. Toto opatření navrhli poslanci jako reakci na stále se zvyšující počet neplatičů. Tomu měla zabránit také nově přístup České televize do registru obyvatel ministerstva vnitra. Podle této evidence by ČT měla možnost porovnat seznam členů domácností se seznamem těch, kdo platí. Změna by nastala i v zákoně o rozhlasovém a televizním vysílání, v tom, že podíl reklamy by se zmenšil z 1% na 0,8%.

Tento návrh byl podstoupen Senátu, který ho vrátil zpět Poslanecké sněmovně s takovými pozměňovací návrhy, které byly pro většinu poslanců nepřijatelné. Tak došlo k tomu, že koalice nebyla podruhé schopna dát dohromady potřebný počet hlasů a v červnu roku 2004 tento návrh zákona nebyl přijat. Většině poslanců především nevyhovoval senátní návrh, který by zakázal převádění

reklamních minut z jednoho programu ČT na druhý, což by znamenalo snížení příjmů z reklamy. Dosud ji přesouvala z méně sledovaného druhého kanálu ČT2 na první ČT1, o který mají inzerenti větší zájem. Obava pramenila především z toho, že druhý kanál by se ve snaze zaujmout zadavatele reklamy změnil převážně kulturního na komerční kanál. ČT by z důvodu nižších reklamních limitů a zákazu převodu neodvysílaných minut přišla ročně o 400 mil. Kč, což by více než o polovinu snižovalo nárůst 700 mil. Kč příjmů ze zvýšeného poplatku. Kromě změn týkajících se reklamy vadilo především sociálně demokratickým poslancům to, že Senát chtěl, aby od poplatků byli osvobozeni až lidé, jejichž příjem nepřevyšuje životní minimum, oproti původnímu 1,4 násobku životního minima.

V Poslanecké sněmovně tak došlo ke zhroucení dlouho budovaného kompromisu, který měl zvýšení poplatků zajistit. Zvyšování poplatků dlouhodobě odmítala opozice. ODS se obávala, že veřejnoprávní televize bude s navýšenými finančními prostředky plýtvat, KSČM se navíc nelíbilo, že poplatky by v budoucnu měly růst podle inflace.

Na začátku roku 2005 se televizní poplatky dostaly opět do popředí zájmu. Dne 10. 2. 2005 pustila Poslanecká sněmovna do prvního čtení nový návrh na zvýšení televizních poplatků. Tento návrh zákona od skupiny vládních poslanců v čele s poslancem Talířem (KDU – ČSL) a poslankyní Fišerovou (US)³², se v podstatě vracela v podobě, v jaké ho Poslanecká sněmovna již v březnu roku 2004 přijala. Novela počítá jako ta minulá se zvýšením poplatků ze 75 Kč na 100 Kč měsíčně. Zůstává i to, že by se pak poplatky automaticky zvyšovaly v závislosti na inflaci. Oproti porovnání s údaji z evidence obyvatel zavádí tato novela porovnání s evidencí přihlášek k odběru energetické energie. Za poplatníka je dle tohoto návrhu považována každá domácnost, která odebírá elektřinu. Předpokládá se tedy, že kdo má elektřinu, vlastní i televizor.³³ Veřejnoprávní televize by si pak mohla vyžádat od energetických společností seznam odběratelů elektřiny a měla by pak přesnější přehled s menším počtem chyb o tom, kdo je potenciální neplatič. Povinnost platit by neplatila pro ty, kteří by doložili písemné prohlášení, že televizní přijímač nemají. Co ale nastane, když někdo sepíše nepravdivé prohlášení, to už novela neřeší. ČT by

³² Novelu dále spolunavrhli: poslankyně Čurdová (ČSSD), Šedivá (ČSSD), Nováková (ČSSD) a poslanec Skopal (ČSSD).

³³ Podobně to funguje v dnešní době v Řecku.

totiž neměla fakticky možnost to prověřit, nikdo totiž nemůže do domácností vniknout a provést kontrolu.

Tento návrh vyvolal nekonečnou diskusi nejen na půdě parlamentu, ale i v kulturním výboru poslanecké sněmovny. Současně s tímto návrhem podal další velmi podobný návrh poslanec Skopal (ČSSD), který ale zvyšoval poplatek jen u Českého rozhlasu a ne u České televize. Zdůvodnění bylo takové, že pokud navrhovaný zákon Fišerové a Talíře neprojde, bude zde alespoň mnohem průchodnější novela, která pomůže Českému rozhlasu. Takový byl postoj koalice, která zdaleka nebyla jednotná. ODS prosazovala názor, že má-li stát zájem o televizi veřejné služby, pak má vypsát veřejnou zakázku a nechat ji realizovat soukromou firmou. Poslanci KSČM byli toho názoru, že občané České republiky by neměli platit ani poplatky za Českou televizi ani za Český rozhlas, tyto instituce mají být pod státní správou při zachování všech dosavadních funkcí.

Situaci při schvalování zákona komplikovala nejen velmi viditelná nejednotnost vládní koalice, ale také nesourodost v názorech uvnitř jednotlivých politických stran. Velkou roli také hrály lobby komerčních televizí, které se nakonec asi nejvíce podepsaly na výsledném hlasování. Unie Svobody verbálně slibovala podpořit návrh poslance Talíře a poslankyně Fišerové, ale při hlasování tato podpora klesla. Poslanec Talíř ačkoliv byl hlavním předkladatelem zákona pak tento zákon „sabotoval“ a pořád dokola ho vracel s novými a novými pozměňovacími návrhy. Poslankyně Fišerová se odmítla pod takový zákon podepsat.

Poslanec Skopal proto přišel s dalšími pozměňovacími návrhy, které znamenaly omezení reklamy na ČT, ale ne na ČRo. Dalším návrhem bylo nevalorizovat poplatek automaticky podle inflace tzn. ponechat výši poplatku v moci poslanecké sněmovny i nadále. Tyto návrhy nebyly písemně odůvodněné a nebyly to návrhy pod původní „velký“ zákon Talíře a Fišerové, ale pod Skopalovu novelu. Proti tomu vystoupily na zasedání poslanecké sněmovny pouze poslankyně Fišerová a poslankyně Levá (KSČM).

Těsně většinovým hlasováním prošly návrhy poslance Skopala, které neměly ani celou podporu ČSSD. Hlasování probíhalo za podivných okolností – aby pozměňovací návrhy prošly, velká většina poslanců ČSSD odešla z místnosti. Poslanci z Unie Svobody z velké části hlasovali proti pozměňovacím návrhům, ale

poté vypnuli svá hlasovací zařízení, aby umožnili přijetí novely. Zákon tedy prošel hlavně díky spolupráci ČSSD, ODS a KDU – ČSL.³⁴

9.3.2 Problematičnost nově přijatého zákona

Při vzniku tohoto zákona zásadně selhaly všechny mechanismy, které měly bránit televizi veřejné služby. V první řadě selhala Rada České televize, která má za povinnost hájit média veřejné služby a má zastupovat veřejnost, ta ale do vzniku zákona ani jeho projednávání nijak nezasahovala. Stejně tak nebyla v Poslanecké sněmovně schopna obhájit hospodaření ČT a její nezávislost. Rada Českého rozhlasu zasahovala podle privátních informací alespoň pomocí lobbyistů, takže dopad nově přijatého zákona pro Český rozhlas je více pozitivní. Rada pro rozhlasové a televizní vysílání nezasahovala do tvorby zákona ani do hlasování vůbec a to přesto, že zákon jí jasně stanoví, že: *„je oprávněna vydávat vládě a orgánům státní správy svá stanoviska a požadovat jejich součinnost ve věcech vysílání; vláda a orgány státní správy spolupracují s Radou ve věcech vysílání a jsou zejména povinny, jde-li o věci vysílání, vyžádat si vždy stanovisko Rady a v mezích své působnosti poskytnout Radě potřebnou součinnost“* (zákon č. 231/2001 Sb. o provozování rozhlasového a televizního vysílání a změně dalších zákonů, § 6 odst. 4). Jako omluvu by jistě uvedla, že zákon o rozhlasových a televizních poplatcích nesouvisí přímo s vysíláním, což je diskutabilní, ale je jisté, že šikovně vmanévrovaný odstavec o postupném zrušení reklamy na ČT vysílání přímo ovlivní.

Jako nejzásadnější selhání však vidíme selhání přímo managementu České televize, která nejenže neubránila, ale ani nebránila postavení České televize jako suverénní organizace. Česká televize nechala dobrovolně svůj veřejný prostor komerčním stanicím a sama sebe tak vystavila do situace, která nemá v Evropě obdoby. Jestliže se od 1. 1. 2008 prakticky ruší reklama na televizi veřejné služby (vyvstává otázka proč ve veřejnoprávním rozhlase může zůstat, neplatí snad stejná pravidla?), je to přímo v rozporu s veřejným zájmem občanů České republiky. **Tím, že ČT daruje absolutně bez jakékoliv náhrady svůj reklamní prostor komerčním televizím přijde nejen o finance z reklamy, které v tomto případě neznamenají takový problém, ale hlavně zatíží tak všechny občany ČR at' vlastní televizi či nikoliv.** V důsledku omezeného reklamního času na komerčních televizních

³⁴ Podrobné výsledky závěrečného hlasování jsou uvedeny v příloze.

stanicích bude stoupat cena reklamy, a tím i cena zboží. Česká televize bude muset řešit náhradu příjmů z reklamy zvyšováním televizních poplatků. ČT není jediná televize v Evropě, která bude bez reklamního vysílání, nikde se však tak jednoduše a nenárokově nedaroval reklamní čas komerčním médiím. Například ve Finsku není sice na veřejnoprávní televizi YLE reklama, ale YLE dostává peníze ze zvláštního fondu, kam odvádějí určité procento zisků z reklamy komerční televize. Hlavní hrozbou zrušení reklamního vysílání na České televizi však není hrozba finanční, protože stát jako zřizovatel ji jistě nenechá dlouhodobě ekonomicky padnout, ale **je velmi ohrožena nezávislost televize veřejné služby na vládnoucí garnituře. Česká televize bude v následujících letech ekonomicky odkázána na politické diskuse o výši televizního poplatku a bude nucena také tyto diskuse opakovaně po několika letech sama vyvolávat.**

Dalším selháním managementu ČT tedy bylo, že nebránil nezávislost ČT na parlamentní moci. Nebyla přijata valorizace poplatků v závislosti na inflaci, takže výše poplatku je vyřešena pouze do roku 2008 a pak budou následovat další politické boje. Jediné zlepšení, které zákon nabízí je větší efektivita výběru poplatků. Přesto však není jasné, jak bude kontrola výběru poplatků probíhat a kdo a s jakými pravomocemi ji bude provádět. Nová povinnost, že musí poplatky platit každý, kdo odebírá elektřinu a nebo dokázat, že televizi nemá, zapůsobila na obyvatele ČR jako strašák, a tak se přihlásilo mnoho nových poplatníků. Byl to však spíš důsledek neinformovanosti občanů než osvětové kampaně za televizi veřejné služby.

Podíváme-li se na hospodaření České televize, které od nástupu Jiřího Janečka v roce 2003 jistě dosáhlo lepší ekonomické vyváženosti a tyto argumenty také padaly v parlamentní debatě o přijetí zákona č. 348/2005 Sb. o rozhlasových a televizních poplatcích. Česká televize se dostala z minusového hospodaření do vyrovnaného hospodářského výsledku, ale jakou cenu musela zaplatit? Plnění veřejné služby a fungování ČT ve veřejném zájmu je vážně ohroženo. Úspory, které Janeček zajistil, znamenaly pro ČT velkou změnu. Původní tvorba byla omezena na minimum, mnoho pořadů bylo zrušeno, nebo sloučeno v jeden nový. Cena programu také klesá, vyrábějí se jen nízkonákladové pořady. Další úspory byly v propouštění zaměstnanců ČT, což byl jistě nezbytný krok, je však otázkou, podle jakého klíče bylo postupováno. Důsledkem je drastické snížení kvality vysílaných pořadů, neustálé reprizování starých pořadů a velmi nízká technická kvalita pořadů. Úspory

totiž zasáhly i technickou základnu ČT a tak se stále pracuje se zastaralými přístroji. Rezervní fondy jsou vyčerpány a více šetřit už nelze.

Pro ČT je samozřejmě pozitivem vyšší poplatek a možnost jeho efektivnějšího výběru a tak by možná přivítala jakýkoliv zákon, který by toto zajišťoval. Je však velmi krátkozraké přistoupit na podmínky, které poslanci navrhli, bez boje. Po přijetí nového zákona znamená roční výnos z poplatku 4 miliardy korun pro ČT a výnos z reklamy je okolo 960 milionů. Z krátkodobého hlediska neznámá ztráta reklamy takový problém. S blížící se digitalizací se však ČT dostane znovu do finančních problémů, protože bude muset nejdéle vysílat analogově a digitálně zároveň, což ji velmi znevýhodňuje oproti jiným televizním stanicím, které naopak ještě budou mít vyšší příjmy z reklamy. Nabízí se tak spekulace, zda za přijetím tohoto zákona nestojí mediální a politická dohoda. Odměny managementu ČT jsou vypláceny podle momentálního čistého zisku a tak z dlouhodobého hlediska nikoho nezajímá, že za pár let se ČT ocitne opět ve ztrátě. Poslanecká sněmovna neodsouhlasila valorizaci televizního poplatku, takže si zachovala stále velký vliv na chod ČT. Absence informací o dopadu schvalovaného zákona, směrem k veřejnosti, vypovídá o stavu české mediální kultury.

Celé dění kolem přijetí zákona č. 348/2005 Sb. o rozhlasových a televizních poplatcích nabízí mnoho otázek. Proč Česká televize dobrovolně a bez boje ztratila příjmy z reklamy? Proč média selhala v informování veřejnosti o všech bodech přijímaného zákona? Jaké zákulisní politické praktiky vedly nakonec k přijetí zákona? Jakou roli sehrál management televizí Nova a Prima? To je však spíše námětem pro investigativní novinový článek než pro diplomovou práci.

Jisté je, že televizní vysílání v ČR projde v nejbližších letech nejrozsáhlejší změnou od svého vzniku. A přechod na digitální vysílání je z mnoha důvodů nevyhnutelný. Je to proces finančně velmi náročný, který postupně zcela změní charakter programové nabídky všech televizních stanic a divákům rozšíří možnost volby. Vytvoří také vhodnou příležitost k tomu, aby ČR našla vyhovující model financování televize veřejné služby. Model, který bude respektovat ekonomické zákonitosti, bude v souladu s evropskými normami v této oblasti a pokryje reálné potřeby médií veřejné služby na počátku 21. století.

10. Multikriteriální analýza

Z předcházejících kapitol již známe charakteristiky vybraných zemí a můžeme přistoupit k multikriteriální analýze. Je nutné předem zdůraznit, že ačkoliv v některých zemích je teoretická situace daná legislativním rámcem příznivá, situace v praxi vypadá jinak (např. Itálie) a naopak (např. Velká Británie). Hodnotíme legislativní úpravu mediální politiky v dané zemi, ale mnohem více se soustředíme na skutečnou politickou kulturu uplatňování práva.

Kritéria jsou následující:³⁵

- **1. Míra státní regulace.** To znamená legislativní úprava televize vysílání veřejné služby, zároveň však praktická zkušenost z dané země s mírou zásahu státní moci. Uvědomujeme si, že toto kritérium je velmi problematické, protože legislativní úprava na jedné straně může být velmi striktní a umožňuje vysokou míru zásahů do chodu veřejnoprávní televize, na straně druhé však tyto zásahy mohou být v praxi minimální díky vysoké politické kultuře a naopak.
- **2. Míra nezávislosti na tržním sektoru.** Toto kritérium souvisí zejména s povolenou reklamou a inzercí v daných televizích veřejné služby a s možností jejich případné podnikatelské činnosti.
- **3. Plnění veřejné služby.** Toto kritérium je zvláště problematické, protože neexistuje žádné přesné měřítko pro uspokojivé nebo neuspokojivé plnění veřejné služby. Je provázáno velmi těsně s ostatními kritérii a výsledek bude vždy diskutabilní. S tímto do analýzy vstupujeme a budeme se řídit definicí televize veřejné služby podle Pražské rezoluce Rady Evropy, jak je uvedeno výše.
- **4. Ekonomická vyváženost hospodaření.** V tomto případě budeme analyzovat zisky a ztráty veřejnoprávních televizí a způsob jejich hospodaření. S tímto kritériem se úzce pojí i efektivita výběru poplatků. Ta je úzce spjata nejen s ekonomickým výsledkem televize veřejné služby, ale také se všemi předchozími kritérii. Způsob výběru a kontroly poplatků, jakož i jejich výše je spojena jak s nezávislostí na státní moci tak i s nezávislostí na tržním sektoru. Plnění veřejné služby není sice

³⁵ Číslování nemá žádný vliv na důležitost kritérií.

přímo spjata s efektivitou výběru poplatků, ale je důležité připomenout si, zda lidé platí poplatky s vědomím, že platí za veřejnou službu nebo platí poplatky, protože musí tzn. nástroje jsou tak efektivní, že není úniku. Efektivita výběru poplatků také ukazuje vyspělost a propracovanost mediální politiky dané země.

Jmenovaná kritéria hodnotíme na škále 1 až 5.

REFERENČNÍ PĚTI-STUPŇOVÁ VERBÁLNĚ NUMERICKÁ STUPNICE

Poznámka:

- ➔ Jde o nepřímou závislost ve prospěch kvality fungování televize veřejné služby podle zásady „čím vyšší ➔ tím horší!“
(jinými slovy počet bodů odpovídá standardnímu školnímu známkování: 1 = nejlepší hodnocení).
- ➔ Dva i více kritérií mohou obdržet stejný počet bodů.

POČET BODŮ: 1

Obecně velmi příznivý dopad – nepříznivý vliv je minimalizován
Takto ohodnocené kritérium splňuje očekávané požadavky na správné fungování televize veřejné služby bez výhrady.

POČET BODŮ: 2

Obecně příznivý dopad, plnění tohoto kritéria je nadprůměrné.

POČET BODŮ: 3

Míra plnění tohoto kritéria je průměrná, situace v dané oblasti není hodnocena pozitivně, nedochází však k velkým excesům.

POČET BODŮ: 4

Plnění toho kritéria je podprůměrné, situace je značně neuspokojivá a vyžaduje zvýšenou pozornost.

POČET BODŮ: 5

Obecně velmi nepříznivý dopad – příznivý vliv je minimální, situace je alarmující.
Televize nesplňuje dané kritérium.

Bereme všechny kritéria jako stejně důležitá pro správné fungování televize veřejné služby, nebude se tedy jednat o multikriteriální analýzu s preferencí kritérií.

10.1 Multikriteriální analýza regulace a fungování televize veřejné služby ve Velké Británii

Kritérium	Míra státní regulace	Nezávislost na tržním sektoru	Plnění veřejné služby	Ekonomická vyváženost
Počet bodů	3	1	1	2

Kritérium číslo 1, tedy míru státní regulace jsme ohodnotili třemi body, protože přestože je vliv politické moci podle legislativních pravidel ve Velké Británii silný, v praxi není vytvářen tak silný tlak, aby to ohrozilo její nezávislost.

U kritéria číslo 2, tedy u nezávislosti na tržním sektoru jsme zvolili jeden bod, protože marginalizace úlohy tržního sektoru je nevýraznějším kladem britského modelu fungování televize veřejné služby.

Kritérium číslo 3, tedy plnění veřejné služby jsme obodovali jedním bodem, protože podle definice televize veřejné služby podle Rady Evropy BBC plní veřejnou službu bez výjimky.

Kritérium číslo 4, tedy ekonomickou vyváženost BBC jsme ohodnotili dvěma body, protože ekonomickým výsledkem patří BBC k nejlepším televizím veřejné služby v Evropě.

10.2 Multikriteriální analýza regulace a fungování televize veřejné služby ve Finsku

Kritérium	Míra státní regulace	Nezávislost na tržním sektoru	Plnění veřejné služby	Ekonomická vyváženost
Počet bodů	1	1	2	1

U kritérií číslo 1 - míra státní regulace a 2 - nezávislost na tržním sektoru, jsme přiřadili jeden bod, protože jako nejsilnější silnou stránku finského modelu vidíme zajištění nezávislosti televizního programu a televizní tvorby na komerčních zdrojích a státu. Tím, že televize veřejné služby není financována ze státního rozpočtu ani z příjmů z reklam soukromých subjektů, má možnost být nezávislým a nestranným článkem obrany demokracie. Příležitosti tohoto modelu lze spatřovat zejména v lepším plnění závazku televize veřejné služby. V důsledkem stoupajících příjmů od komerčních televizí může být vyšší kvalita pořadů, rozvoj původní národní tvorby, rozšíření sítě zpravodajů atd.

U kritéria číslo 3, plnění veřejné služby jsme zvolili dva body, protože nezávislost televizního programu a tvorby s sebou nese i minimální možnost kontroly televizního programu a televizní tvorby. Otázkou je jak zajistit, aby se z televize veřejné služby nestalo elitářské médium vysílající jen pro několik stovek vyvolených.

Kritérium číslo 4, tedy ekonomická vyváženost média, jsme ohodnotili jedním bodem. Protože důležitým faktorem, který hovoří pro finský model je efektivnější a přehlednější výběr poplatků a jejich jednodušší následná kontrola. Velkou výhodou může být pokles výše koncesionářských poplatků, čím bude vyšší příjem z reklamy, tím mohou být menší poplatky.

10.3 Multikriterální analýza regulace a fungování televize veřejné služby v Itálii

Kritérium	Míra státní regulace	Nezávislost na tržním sektoru	Plnění veřejné služby	Ekonomická vyváženost
Počet bodů	4	3	3	1

Kritérium číslo 1 míra státní regulace jsme obodovali čtyřmi body, protože Itálie je typickou zemí, kde ač přes legislativní úpravu, která se snaží tomuto jevu zamezovat, je silný vliv státní moci. Provázanost mediální a politické moci je zřejmá i z mediálního monopolu komerčních televizí podnikatele a politika Silvia Berlusconiho.

Kritérium číslo 2, tedy nezávislost na tržním sektoru hodnotíme třemi body, protože procento reklamy povolené na televizi veřejné služby v Itálii je 4% denního vysílacího času, což je na televizi veřejné služby poměrně vysoké. Zisky z reklamy tvoří velkou část rozpočtu RAI a tak je vyvíjen tlak na větší sledovanost.

Kritérium číslo 3, tedy plnění veřejné služby jsme obodovali také trojkou, protože RAI plní definici televize veřejné služby jen částečně. Zejména v bodech který zní, televize veřejné služby: „Vytvářejí pluralistickou, inovativní a rozmanitou programovou nabídku, která splňuje vysoká etická a kvalitativní měřítká a nepodřizují snahu o kvalitní přístup tlakům trhu.

Aktivně přispívají svými pořady k lepšímu pochopení a šíření národního celoevropského kulturního dědictví.

Dbají na to, aby programová schémata obsahovala významný podíl původní tvorby, zvláště celovečerních filmů, dramatické tvorby a dalších tvůrčích počinů a zohledňují potřebu spolupráce s nezávislymi výrobci a s filmovým sektorem.“ (Kovaříková, D., 2001, s. 23)

RAI se chová jako komerční vysílatel a bojuje o místo na trhu telenovelami z vlastní i převzaté tvorby a její programová skladba je velmi jednotvárná. Na druhou stranu je třeba říci, že RAI nevysílá pouze na jednom kanálu a že například sportovním přenosům je vyhrazeno více vysílacího času než jinde v Evropě.

Kritérium číslo 4, ekonomickou vyváženost hospodaření televize veřejné služby, jsme obodovali jedním bodem, protože rozpočet RAI se nachází v kladných číslech a její finanční situace je uspokojivá (samozřejmě na úkor ostatních kritérií).

10.4 Multikriteriální analýza regulace a fungování televize veřejné služby v České republice

Kritérium	Míra státní regulace	Nezávislost na tržním sektoru	Plnění veřejné služby	Ekonomická vyváženost
Počet bodů	4	2	3	4

V České republice jsme kritériu číslo 1 (míra státní regulace) přidělili 4 body, hlavně s ohledem na nedávné události týkající se přijímání zákona o rozhlasových a televizních poplatcích a také s přihlédnutím k důvodům televizní krize na přelomu roku 2000 a 2001. Přestože veřejně deklaruje jak Česká televize tak i naši političtí představitelé nezávislost, vyváženost a objektivitu vysílání ČT, nelze toto potvrdit. Nezávislost na státní moci bude možná až v tom okamžiku, kdy bude zavedena indexace televizního poplatku vzhledem k inflaci a do Rad (RRTV a RČT) se nebude vybírat podle skrytého politického klíče.

U kritéria číslo 2, tedy nezávislosti na tržním sektoru, jsme přiřadili dva body. Závislost na trhu je u České televize spíše nízká, samozřejmě na úkor nezávislosti na státní moci. Z dosavadního 1% reklamy bude brzy 0%, a tak se Česká televize dostane zcela mimo vliv komerčních zdrojů.

Kritériu číslo 3, plnění veřejné služby, jsme přiřadili tři body. Česká televize sice zatím neselhává při plnění veřejné služby nijak zásadně, ale při dodržení současného trendu ČT lze toto očekávat. Již nyní ČT vyrábí velmi málo vlastních pořadů, ze zákona uložená tvorba pořadů pro děti, mládež a hendikepované občany a minority je v žalostném stavu (ještě jistou úroveň drží některé pořady pro děti a mládež, které jsou z hlediska pořizovacích nákladů levné za všech okolností). Podíváme-li se na současnou týdenní programovou nabídku, najdeme každý den v primetimech³⁶ již několikáté reprízy starých seriálů. Jistě je to dáno ekonomickými

³⁶ Večerních nejsledovanějších časech po 20.00 hod.

úsporami, kterých se ČT teď musí držet, avšak tyto úspory jsou za cenu nejvyšší, za cenu neplnění své funkce televize veřejné služby. Spolu se stažením reklamního vysílání z ČT a dalším vývojem těchto úsporných opatření se pak z ČT může stát médium, které nebude sledovat nikdo a ani to nebude nikomu vadit.

Poslední čtvrté kritérium jsme obodovali čtyřkou, přestože se ČT podle posledních výsledků ocitá po několika letech znovu ve vyrovnaném rozpočtu. Tato situace je však dána na jedné straně velikými úsporami a vyčerpáním všech rezervních fondů, na druhé straně také zahrnutím plateb ze zvýšeného televizního poplatku a jeho multiplikace díky efektivnějšímu výběru. Jak jsme již psali v kapitole věnující se současné situaci České televize, je více než jasné, že s nastupující digitalizací a současným analogovým vysíláním, které bude muset ČT ještě nějaký čas poskytovat, a se zrušením vysílání reklamy, se ČT znovu ocitne ve finančních problémech.

10.5 Shrnutí

V následujícím přehledu uvádíme celkové výsledky multikriteriální analýzy, abychom mohli porovnat efektivitu mediálních politik vzhledem k veřejnoprávní televizi v jednotlivých zemích.³⁷

Kritérium/Země	Míra státní regulace	Nezávislost na tržním sektoru	Plnění veřejné služby	Ekonomická vyváženost	celkem
Velká Británie	3	1	1	2	7
Finsko	1	1	2	1	5
Itálie	4	3	3	1	11
Česká republika	4	2	3	4	13

V zajištění odpovídající míře státní regulace nám jako nejlepší země vyšlo Finsko. Finská veřejnoprávní televize YLE není financována ze státního rozpočtu, ale z příjmů z televizního poplatku, který je závislý na inflaci a z financí ze speciálního fondu zřízeného na odvody z reklamy komerčních televizí (viz. výše).

³⁷ Pro lepší orientaci znovu připomínáme stupnici bodování od 1 do 5 bodů, přičemž 1 bod znamená nejlepší situaci v hodnocené oblasti a 5 bodů znamená neplnění kritéria vůbec.

Finsko spolu s Velkou Británií bylo také velmi dobře hodnoceno při druhém kritériu, tedy nezávislosti na tržním sektoru. Na BBC ani na YLE se nevysílá reklama, nemohou být proto přímo ovlivněny reklamními inzerenty.

V třetím kritériu, plnění veřejné služby, si opět nejlépe vedla Velká Británie. BBC vyrábí a distribuuje dokumentární pořady vysoké kvality do celého světa, stejně tak její zpravodajství je na velmi vysoké úrovni.

V posledním kritériu, ekonomické vyváženosti hospodaření se nejlépe umístilo Finsko a Itálie, Finsko i díky vysokému televiznímu poplatku a Itálie hlavně díky vysokým příjmům z reklamy a z výroby nepříliš kvalitních italských telenovel.

Česká republika se neumístila jako nejlepší ani v jednom sledovaném kritériu. Zjednodušeně lze říci, že jako nejlepší mediální politiku pro televizi veřejné služby má Finsko. Mohli bychom se tedy nechat inspirovat a prostě překlopit český model na finský. To ale samozřejmě není možné, protože co funguje ve Finsku, nemusí fungovat tady. Mezi těmito zemi jsou velké rozdíly, jak v počtu obyvatel, tak v ekonomické situaci obyvatel, v kultuře atd. Nelze vzít jakýkoliv model fungující v jiném státě a aplikovat ho na Českou republiku. V následující kapitole se necháme inspirovat závěry z multikriteriální analýzy a poučíme se z chyb sledovaných zemí a vytvoříme nový návrh mediální politiky pro fungování televize veřejné služby.

11. Návrh mediální politiky pro fungování televize veřejné služby v ČR

Pro přípravu nové mediální politiky pro fungování televize veřejné služby jsme si nejprve připravili strom cílů, abychom věděli jaké cíle a funkce má nová politika plnit.

11.1 Strom cílů

Na základě předchozí analýzy jsme vypracovali strom cílů. Ten by měl obsahovat takové cíle, která měla mít vláda na zřeteli při přípravě nového zákona o televizních a rozhlasových poplatcích a které máme na zřeteli my, při přípravě nové mediální politiky televize veřejné služby. Je nezbytné si uvědomit, že námi navrhované cíle, a zejména ty operativní, jsou vztažené k českým společenským a kulturním podmínkám a odrážejí jen českou situaci ve vztahu k televizi veřejné služby. Nelze je proto srovnávat se zahraniční zkušeností.

Vrcholový cíl:

- vytvořit nezávislou televizi veřejné služby s vyrovnaným hospodářským výsledkem

Taktické cíle:

- odstínit televizi veřejné služby od politických a ekonomických tlaků
- sledování plnění definice veřejné služby a dosažení objektivitu a vyváženosti programové skladby veřejnoprávní televize
- informační a osvětová kampaň o televizních poplatcích, která by měla být účinná a profesionálně vedená a měla by obsahovat mezinárodní srovnání, neměla by být agresivní, ale zároveň by měla být vedena

asertivně a měla by být vypracována tak, aby vzbuzovala v občanech pocit solidarity a vlastenectví.

Operativní cíle:

- vytvořit legislativní rámec pro efektivní fungování televize veřejné služby
- alokace finančních prostředků pro administrativní aparát a informační osvětové kampaně
- vytvořit administrativní aparát, organizaci na úrovni Rady České televize, která by řídila informační a osvětovou kampaň o televizi veřejné služby a měla na starosti vztahy s veřejností
- zajistit odpovídající personální obsazení výše uvedené organizace profesionálně vyškolenými pracovníky

Mediální politiku televize veřejné služby můžeme nejvíce ovlivnit prostřednictvím legislativního rámce dané země. V České republice jsou mediální zákony zastaralé a neplní svou funkci pro naplnění poslání televize veřejné služby. Měly by obsahovat zejména:

- **Přesnou definici poslání veřejné služby, například podle Rady Evropy, tzn. ne jen vágní tvrzení, ale přesná vymezení, co je a není veřejnou službou.**

- **Přesně definovaný zdroj financování s konstatováním jaký podíl financí pochází z jaké činnosti.**
- **Výše televizních poplatků a jejich následná úprava týkající se jejich pravidelného navyšování.**
- **Přesně definovanou osobu poplatníka s jeho právy a povinnostmi.**
- **Přesně definovaný orgán, který bude poplatky vybírat a kontrolovat a přesné vymezení jeho práv a povinností ve vztahu k neplatičům.**
- **Procento reklamy na jednotlivých programech televize veřejné služby.**
- **Určení dozorčí rady či orgánu, který bude dohlížet na plnění funkce televize veřejné služby a který bude nezávislý na politické moci.**
- **Povinnost informovat o svém hospodaření veřejnost a ne jen Radu nebo parlament.**
- **Zaručení práv redaktorům a zpravodajům televize veřejné služby, při poskytování**

takových zpráv, které mohou být v protikladu k politické moci či jejím stanoviskům, takové zprávy nemohou být trestány a novináři nesmějí mít strach je vyhledávat.

Mediální politiku neovlivňují jen zákony týkající se médií, ale i atmosféra ve společnosti, kterou ovlivňuje, jak celý legislativní rámec, tak i jeho praktická aplikace. A v neposlední řadě ji ovlivňuje sama televize veřejné služby a její zaměstnanci tím, jak praktickou definici televize veřejné služby chápou a naplňují. Sebelepší zákony nemohou fungovat při jejich špatné či účelové aplikaci.

Podívejme se proto na aktéry, kteří vstupují do hry o budoucnost České televize.

11.2 Aktéři vstupující do hry o budoucnost České televize

Hlavním aktérem je samozřejmě vláda, která zastupuje stát a která tvoří legislativní rámec pro fungování České televize. Orgánem činným v této oblasti v působnosti parlamentu je Stálá komise pro sdělovací prostředky a kulturní výbor sněmovny.

Dalšími aktéry jsou jednotlivé politické strany, které vstupují do procesu schvalování zákonů a přicházejí s jednotlivými návrhy mediální politiky.

Aktérem vystupujícím na stejné úrovni je Rada pro rozhlasové a televizní vysílání a Rada České televize, která jmenuje ředitele České televize a ovlivňuje tak přímo její chod.

Aktérem je samozřejmě i Česká televize její vedení a její zaměstnanci kteří mohou ovlivňovat přímo programovou skladbu a rozdělovat finance do jednotlivých oblastí.

V neposlední řadě jsou aktéry i diváci České televize, kteří se mohou podílet na financování prostřednictvím koncesionářských poplatků a sekundárně také z příjmů z reklamy. Aktéry se tak stávají všichni občané České republiky, kteří ať již jsou platiči či neplatiči koncesionářských poplatků a ovlivňují tak příjem televize veřejné služby.

U nás nepřímo zúčastněným aktérem v České republice jsou občanské instituce, které v České republice v této oblasti nejsou příliš aktivní.

Stejně tak není příliš rozvinutá novinářská etika, a tak se až na pár výjimek televizí veřejné služby a hlavně jejím plněním poslání veřejné služby novináři příliš nezabývají (omezují se pouze na referování v lepším případě kritiku přijímaných mediálních zákonů). Měli by však fungovat jako strážící pes demokracie i v tomto případě, protože se jedná o svobodu médií vůbec a dopad je dalekosáhlý. Dalším aktérem by měla tedy být novinářská obec, která by měla dohlížet na práci svých kolegů ve veřejnoprávních médiích (např. Syndikát novinářů).

Aktérem jsou samozřejmě všechna média obecně, protože vstupují do hry prostřednictvím informací, které přinášejí a tím ovlivňují názory celé společnosti.

Aktéry na mezinárodní úrovni jsou Rada Evropy a ostatní organizace, jichž je Česká televize členem. Jsou to: EBU (European Broadcasting Union) - Evropská vysílací unie, PBI (Public Broadcasting International) - celosvětové sdružení vysílatelů veřejné služby, DVB (Digital Video Broadcasting) - mezinárodní sdružení pro digitální televizní vysílání, SMPTE (Society of Motion Pictures and Television Engineers) - společnost filmových a televizních techniků, EGTA (European Group of Television Advertising) - Evropská skupina pro TV reklamu CIRCOM Regional -

evropské sdružení regionálních TV studií, IMZ (Internationales Musikzentrum) - Mezinárodní hudební středisko, Euronews, Eurosport.³⁸

11.3 Jak zlepšit situaci České televize?

Jako hlavní problém vidíme nedostatečné zajištění její nezávislosti. Přijetím nového zákona, který ruší od roku 2008 reklamu na veřejnoprávní televizi se ČT stala ještě více závislou na politické moci. V první řadě je tedy nutné zajistit valorizaci poplatku v závislosti na inflaci.

Dále je nutné na ČT vrátit reklamu alespoň v omezeném množství. Jedním z důvodů jsou finance, které však nemohou v televizi veřejné služby hrát hlavní roli, ale hlavně rozložení zisků z televizních poplatků a z reklamy umožňuje alespoň teoreticky menší provázanost televize s jednotlivými sférami. Nabízí se samozřejmě také finský model, tedy zřízení zvláštního fondu, kam by putovalo určité procento příjmů z reklamy od komerčních

³⁸ Dostupné z <<http://www.czech-tv.cz/ct/historie/o-ct.php>>

televizí a ty by byly zpětně poskytovány na plnění veřejné služby ČT. Každopádně situace jaká nastane v roce 2008, tedy ČT bez reklamy a bez příjmů ze speciálního fondu, je neúnosná a z těchto tří variant určitě nejhorší.

Zřízení speciálního fondu na příjmy z reklamy komerčních televizí podle finského modelu by bylo finančně i administrativně nákladnější a vzhledem k nastupující digitalizaci také nepřiliš prozíravé. Po digitalizaci vysílání vznikne pravděpodobně mnoho televizních stanic, které ale budou tak malé, že je nelze připravit o žádná procenta z reklamy, protože by zanikly (stejně tak ve Finsku platí jen ty stanice, které dosáhnou určitého čistého zisku). Naše dvě největší televizní stanice Nova a Prima se budou bouřit, protože budou muset vydávat vysoké částky za přechod na digitální vysílání a zároveň ještě platit procenta do fondu. Je jen otázkou času, kdy najdou takovou právní formu, kdy se rozdělí do několika malých stanic, které nebudou dosahovat

takového čistého výnosu z reklamy, aby musely platit do fondu a vyhnou se tak této povinnosti. Ve Finsku tomu zabránili tím, že na čas spojený s přechodem na digitální vysílání snížili procento, které budou televize odvádět do fondu. Druhým důvodem, který mluví proti okamžitému přechodu na finský model je předpoklad, že po digitalizaci vysílání se na českém mediálním trhu výrazně změní trh s reklamou a nelze tedy dopředu kalkulovat s přesnými zisky. Nemyslíme si proto, že je moudré těsně před vypuknutím digitalizace dělat takovou mediální změnu, do budoucna to však lze uvažovat jako jednu z akceptovatelných variant. Také se nedomníváme, že přijetí takových legislativních změn by bylo v současné době možné vzhledem k rozložení politických, ale i mediálních sil a lobby.

Průchodnější se nám proto zdá varianta o opětovném zavedení reklamy na ČT v takovém množství, které nebude nikoho obtěžovat, v tomto případě lze uvažovat o rozmezí 0,5 – 1% denního

vysílacího času na každém kanálu televize veřejné služby. Převod reklamy z jednoho programu na druhý by nebyl možný.

Další změnou by bylo jmenování nových Rad, respektive změna pravidel pro výběr pracovníků v těchto Radách. Nejprve je třeba posílit postavení občanské a odborné veřejnosti. Pokud by v České republice fungoval občanský sektor v oblasti médií, bylo by nejproduktivnější, kdyby se právě on z části podílel na výběru členů Rady České televize. Než bude ten sektor aktivizován, nezbyvá než volit mezi alternativami, které máme. Nejen z důvodu výběru členů mediálních rad, ale i z dalších celospolečenských důvodů je nezbytné dát potřebný kredit a sílu málo ambicióznímu Syndikátu novinářů. Nemusí to být právě tato organizace, může to být i jiný nově vzniklý spolek, organizovaný na pevných, ale dobrovolných principech, který by sdružoval novináře jako profesi a který by dohlížel na pluralitu a svobodu médií. Na tahu jsou novináři,

kteří se musí nově a sebevědomě zorganizovat, aby byli důstojnými partnery struktury politiků a ředitelů.

Jako východisko pro zajištění nezávislosti Rady České televize vidíme volbu části členů Rady právě Syndikátem novinářů nebo podobnou nově vzniklou organizací, která bude mít ve vlastním zájmu svobodu a nezávislost České televize. Druhou část členů by vybírala Poslanecká sněmovna, Senát a Prezident vždy po jednom členu. Počet členů Rady by mohl zůstat stejný nebo se případně i snížit (zvýšení počtu členů nepokládáme za efektivní), to je již věci širší diskuse, je však důležité, aby počet členů jmenovaných Syndikátem novinářů (nebo jinou odbornou organizací) byl vždy vyšší než počet členů jmenovaných politickými představiteli, tedy nejmenší počet členů Rady ČT by byl sedm.

Tato Rada České televize by vybírala ve veřejném výběrovém řízení ředitele České televize a kontrolovala plnění veřejné služby ČT. Jak by měl

vypadat ideální člen Rady ČT? Měl by být samozřejmě odborník v mediální oblasti např. novinář, vysokoškolský profesor zabývající se mediální problematikou, veřejné známá osobnost činná v této oblasti. Členství v politické straně by mělo být překážkou pro členství v Radě České televize. Pravidla pro střet zájmů jsou docela dobře upravena i ve stávajícím zákoně o České televizi a mohla by zůstat nezměněna. Je však zřejmé, že ať uděláme jakkoliv dobrou legislativu pro fungování Rady České televize, nelze ovlivnit její vlastní pocit odpovědnosti za plnění veřejné služby Českou televizí. Členové Rady by si měli uvědomit, že jsou to právě oni, kdo mohou upozorňovat na vyváženost zpravodajství, zda mají stejnou měrou do médií přístup všechny minority (Romové, Vietnamci, gayové, lesbičky, ekologové atd.) a zda je zpravodajství objektivní a nestranné a poskytuje dostatek informací pro vytvoření vlastního názoru.

Pro plnění veřejné služby Českou televizí je velmi důležité, aby se zmobilizovala novinářská obec uvnitř ČT (v jiných médiích je to jistě také zapotřebí) a vytvořila si vlastní etické kodexy a normy. Veřejnoprávní média dnes vycházejí z deklarace ministrů států zúčastněných na 4. evropské konferenci o politice hromadných sdělovacích prostředků, konané v Praze v roce 1994, která uznala v bodě 11c, že novináři mají právo přijímat své vlastní samoregulační normy například ve formě etického kodexu. Zákon o České televizi vyžaduje přijetí tohoto etického kodexu parlamentem, a to je v rozporu s touto deklarací i se směrnicemi Rady Evropy, která vyžaduje dodržování těchto zásad při tvorbě nových zákonů jak od členských států EU tak i od kandidátských států (Hvízd'ala, K., 2004).

Etický kodex nesmí schvalovat parlament, jeho autory a zároveň praktikanty mají být novináři toho kterého média. Etický kodex je základní normou,

kteřá zaručuje objektivitu média i samotného novináře. Do velké míry plnění veřejné služby ve veřejnoprávním médiu stojí na odpovědnosti lidí, kteří zde pracují a zdaleka nejde jen o vrcholový management. Můžeme nastavit sebelepší a propracovanější zákony a sankce, ale jejich praktické uplatnění jako jejich tvůrci neovlivníme.

V České republice je jedním z mnoha problémů nedodržování zákonů a pravidel, zejména v pracovním právu. Důvodem je nedostatečná kontrola v některých oblastech a nedopracovaný systém sankcí. Pro Českou televizi jako pro velkou organizaci s obrovským počtem zaměstnanců vidíme řešení v osobní odpovědnosti každého jedince za provedenou práci, ředitelem a managementem počínaje a střihačem konče. Donedávna ČT fungovala jako typicky byrokratická organizace, kde nikdo nebyl jinak než vlastní ambicí motivován k lepší práci. S nástupem Jiřího Janečka do funkce ředitele ČT se změnil přístup k zaměstnancům a bylo

nastaveno tzv. manažerské vedení, kde zaměstnanec má pevnou složku mzdy, která je nízká a potom pohyblivé odměny vyplácené za dobře provedenou práci. I když v mnoha ohledech s vedením ČT nesouhlasíme, zdá se, že tento krok se osvědčil. Ubylo přebytečných zaměstnanců a zkvalitnila se práce stávajících. Česká televize je sice veřejnoprávní korporací, nemusí však fungovat na zastaralých principech nebo kostnatě jako organizace státní správy. Na druhou stranu fungování na principech tržní ekonomiky jako soukromá firma si ČT také nemůže dovolit. Jako rozumný vidíme kompromis mezi oběma variantami.

Nejdůležitějším zdrojem financování ČT by měly i nadále zůstat televizní poplatky. Ty by měly být jednoznačně valorizované podle inflace. Zůstává otázka kdo by měl být poplatníkem. Zákon č. 348/2005 Sb. o rozhlasových a televizních poplatcích, poměrně dobře upravuje, že poplatníkem je každá domácnost, která vlastní nebo užívá televizor. Proto

jsou automaticky poplatníci všichni, kteří odebírají elektrinu, pokud nepodají čestné prohlášení, že televizor nevlastní a neužívají. Existují samozřejmě také výjimky, kdy domácnosti platit nemusí, o nich jsme se zmiňovali výše. Pravidla pro výběr poplatků nejsou špatná a je jisté, že poplatníků opravdu přibylo. Zákon však neřeší co se stane, když někdo poplatek nezaplatí, je uvedena jen sankce ve výši 10 000,- Kč, ale není uvedeno kdo to bude kontrolovat, jaké bude mít pravomoci a dále kdo bude kontrolovat pravdivost čestných prohlášení a jak. Funkce inspektorů je velmi sporná. Pokud bychom ustanovili kontrolory – inspektory museli by mít ze zákona zvláštní pravomoc vcházet lidem do bytů a doslova hledat televizní přijímač. Jako mnohem efektivnější se jeví televizní detektory, které zaznamenávají příjem televizního signálu. Pro budoucnost se to jeví jako nejlepší varianta, v současné době však nelze použít, protože pořízení a provoz takových detektorů je velmi nákladný.

V Evropě je také užívají jen tři země: Německo, Švédsko a Velká Británie.

Další z forem kontroly vlastnictví televizního přijímače je ohlašovací povinnost prodejců televizní techniky. V Evropě je to nástroj hodně používaný, právě pro malou finanční náročnost ve srovnání s ostatními. Nám se však jeví jako neefektivní, protože zavádět tuto povinnost v době, kdy 96% populace už televizor vlastní, nemá smysl. Navíc lze tuto povinnost lehce obejít tak, že poprosíme někoho, kdo televizní poplatek platí, aby na sebe náš televizor zaregistroval.

Poslední nástroj kontroly, který využívá právě nový zákon o televizních a rozhlasových poplatcích, je přístup do neveřejných databází. Porovnání údajů o platících poplatnících s databází odběratelů elektrické energie sice přinese jasné výsledky, avšak chybí nám nástroj, jak tyto poplatky vymáhat. Úprava osoby poplatníka a jeho povinností v novém zákoně je dobrá zejména v tom, že nutí každého do

akce – buď zaplat' nebo podej prohlášení nebo dokaž, že platit nemusíš. Kdo neprovedl žádnou akci je automaticky neplatičem. Na neplatičích lze poplatky vymáhat soudní cestou.

Zákon však neříká, jak řešit situaci, kdy jsme zapomněl podat čestné prohlášení, že televizor nevlastním a opravdu ho nevlastním. Musím zaplatit 10 000,- Kč pokuty i když nemám televizor? Zákon také neřeší situace, kdy jedna z osob ve společné domácnosti platí odběr elektrické energie a druhá televizní poplatek a ani jeden není v bytě hlášen trvalým pobytem. Zejména ve velkých městech je tento jev velmi častý. Zákon zcela ignoruje pestrost forem lidského soužití i mobilitu obyvatelstva.

Jako lepší variantu vidíme vazbu poplatku ne na odběr elektrické energie, ale na užívanou bytovou jednotku (s výjimkou rekreačních zařízení) s podmínkou, že každá domácnost by platila pouze jeden televizor. Tím by se sice poplatníky staly všechny domácnosti bez ohledu na to zda vlastní

televizní přijímač nebo ne, ale v současné době je více než 96% domácností, které televizor vlastní, takže poškozeno by se mohlo cítit pouze něco přes 3% obyvatelstva. Poplatek by samozřejmě neplatily osoby hendikepované, školy a domácnosti s příjmem do 1,4 násobku životního minima, stejně tak jak je uvedeno v platném zákoně. Osoby, které televizní poplatek v současné době neplatí a podle naše návrhu by měly, jsou členové Rady pro rozhlasové a televizní vysílání, členové Rady České televize a Rady Českého rozhlasu. Zde nevidíme žádný střet zájmů, proč by neměli platit za veřejnou službu, kterou přijímají jako ostatní. S tímto návrhem samozřejmě musí přijít jasná, srozumitelná informační a osvětová kampaň, která nebude lidem říkat, aby platili, ale bude jim říkat proč mají platit. Zejména těm necelým 4% obyvatelstva, kteří televizor nevlastní, je třeba vysvětlit, proč mají platit. Česká televize poskytuje veřejnou službu všem, ať vlastní televizor či ne. Podílí se na

kinematografické tvorbě, spolupracuje na pomocných projektech (např. Člověk v tísní, Život dětem atd.), má povinnost udržovat archiv pořadů, z nichž některé vznikly dávno před vznikem ČT. A v neposlední řadě má jako veřejnoprávní médium povinnost informovat veřejnost o závažných událostech, které mohou ohrozit životy obyvatel České republiky. Musíme si uvědomit, že solidarita těch, kteří televizor nemají s těmi kteří jej mají není nijak ojedinělá. Vidíme ji na každém kroku, když se z městských rozpočtů staví bazén, přispívají na něj i neplavci, když se staví dětské hřiště, přispívají na něj i bezdětní atd. Televizní poplatek je cílená daň, která pokrývá určitou zákonem stanovenou službu. Tato „daň“ je mnohem transparentnější než ostatní daně a její užití si může každý zkontrolovat v ročenkách ČT a při shlédnutí televizního programu. Lidé musí cítit, že Česká televize je tu pro ně, a že nechce jen jejich peníze, ale dialog o tom, jak by měla fungovat.

Televize veřejné služby má být demonstrantem svobody médií, ukázkou jejich nezávislosti. „*Svoboda je největší a nejpotřebnější luxus. Tam kde není dost nezávislých a bohatých lidí – jako u nás - , je třeba cílevědomě vytvářet mechanismy, které některým profesím, jako jsou soudci, advokáti, duchovní a novináři, dopřejí takovou míru svobody, jako kdyby byly nezávislé díky finančnímu zajištění. To je nezbytná podmínka pro fungování demokratické společnosti*“ (Hvízd’ala, K., 2004, s. 175).

Je velmi důležité, aby probíhající reformy v oblasti televize veřejné služby v České republice byly zaštitěny profesionálně vedenou informační a osvětovou kampaní, která bude založena na mezinárodním srovnání, a která nebude agresivní, ale zároveň bude vedena asertivně a bude vypracována tak, aby vzbuzovala v občanech pocit solidarity a vlastenectví. Kampaň bude řídit organizace nově zřízená na úrovni Rady ČT, která bude mít kromě kampaně dále za úkol osvětu a

propagaci veřejnoprávních médií v ČR a dále se bude starat o mediální výchovu občanů a to např. pořádáním bezplatných kurzů nebo diskusních pořadů o médiích, kam bude mít veřejnost volně přístup, podporováním mediální výuky na všech typech škol atp.

12. Závěr

Tato práce měla přispět k vyjasnění definice televize veřejné služby a osvětlení její pozice mezi státem a trhem. Připomíná poslání a funkce televize veřejné služby a osvětluje způsob, jímž je vhodné je zajistit, prostřednictvím práva a způsobu financování. Zabývala jsem se televizí veřejné služby v České republice, vymezila jsme její funkce, poslání, systém financování i vzájemnou provázanost s ostatními aktéry mediální politiky v ČR.

V teoretické části práce jsou vymezeny pojmy média veřejné služby a veřejnoprávní média, jejich postavení mezi státem a trhem, společenské determinanty žurnalistiky a obecné teorie médií vztahující se k tématu práce. Dále je v teoretické části uvedeno postavení České televize v ČR, její legislativní úprava a ekonomická situace se stručným nastíněním krize na přelomu let 2000 a 2001, která dále ovlivnila další směřování ČT.

Práce dále obsahuje srovnání fungování televize veřejné služby v ostatních evropských zemích a zasazuje Českou televizi do širšího evropského rámce – Evropské Unie vysílatelů a vymezuje fungování televize veřejné služby podle Pražské

rezoluce Rady Evropy. Ukazuje alternativy financování z pohledu zahraničních zkušeností.

Analytickou část jsem věnovala zhodnocení současné situace v ČR a legislativních změn, které probíhají v oblasti televize veřejné služby a také jejich dopadem na Českou televizi v budoucnu.

Po zhodnocení situace televize veřejné služby v České republice, jsem nastínila legislativní úpravu a politické uplatňování práva v oblasti veřejnoprávní televize v dalších třech evropských zemích – Velké Británii, Finsku a Itálii. Na základě informací, které jsem získala jsem provedla multikriteriální analýzu. Při multikriteriální analýze jsem identifikovala Českou republiku jako zemi, která má nejhorší politiku televize veřejné služby ze všech sledovaných zemí.

Za pomoci poznatků z multikriteriální analýzy jsem vypracovala návrh nové mediální politiky pro fungování televize veřejné služby v ČR, kde jsem použila metody stromu cílů a popisu rolí zúčastněných aktérů. V závěru práce jsou uvedeny možnosti na zlepšení mediální politiky v oblasti televize veřejné služby v ČR a identifikovány hlavní pochybení státu v tomto směru.

Z výsledků, které jsme během analýzy získala je zřejmé, že České republice chybí kvalitní legislativa upravující činnost médií, založená na zkušenostech ze zahraničí i na znalostech mediálního prostředí. Problémy spatřuji na straně státní moci a kontrolních mechanismů, které by měly na fungování televize veřejné služby

dohlížet jako je Rada České televize a Rada pro rozhlasové a televizní vysílání. Zde vidím nutnou potřebu transformace a reorganizace celého kontrolního systému, který ve své funkci opakovaně selhává.

Další nedostatky vidím v činnosti odborných a občanských institucí, které do diskuse o televizi veřejné služby vůbec nezasahují. Celkově je mediální gramotnost občanů ČR velmi nízká. Toto vše se děje v důsledku absence jakékoliv koncepce mediální politiky v ČR. Zákony, které jsou přijímány, nejsou v souladu se zahraničními úmluvami a často nejsou ani domýšleny důsledky takových zákonů, které pak nemají dlouhého trvání. Ani neustálá změna názorů všech politických stran mimo jiné i na fungování televize veřejné služby, nepřispívá ke stabilitě tolik potřebné pro tvorbu mediální politiky.

Dalším faktorem ovlivňujícím českou mediální politiku je neochota jejích aktérů spojit se za účelem vytvoření takové politiky, která by zaručovala spokojené fungování médií bez negativních externalit. Stále převažují soukromé zájmy a zájmy jednotlivých politických stran nad zájmem veřejným.

Charakteristickým znakem české mediální politiky je prorůstání světa politiky, ekonomiky a médií. V České republice nejsou vytvořeny potřebné legislativní rámce jak tomuto prorůstání zabránit. Rostoucí role médií v globalizovaném světě však vyžaduje vytrvalé rozvíjení právního rámce, který by zamezil v ohrožení rovného přístupu k informacím pro všechny občany. Prorůstání politického a mediálního světa nelze bohužel omezit jen na soukromá média, ale zasahuje i média veřejnoprávní, která svou nedostatečnou legislativní

úpravou jsou stále v područí politické moci a partikulárních zájmů jejích představitelů. Pokud se v horizontu několika nadcházejících let neobjeví dlouhodobá koncepce mediální politiky ČR podepřená kvalitním a profesionálně zpracovaným legislativním rámcem, může se stát, že Česká televize bude v ohrožení jak ekonomickém tak i v ohrožení plnění svého poslání televize veřejné služby.

Česká televize do nástupu Jiřího Janečka v roce 2003 připomínala komunistický moloch, který spotřeboval více energie na to, aby sám existoval než na tvorbu věcí nových. Nové vedení zefektivnilo chod televize, ale způsob financování pouze z televizních poplatků, který je nastaven od roku 2008, je k České televizi velmi macešský. V budoucnu by se to mohlo projevit v mnoha ohledech od programové skladby (neustálé opakování starých věcí z archívů a žádné vlastní pořady) až k ukončení některých projektů na kterých se Česká televize podílí (např. Člověk v tísni,

Pomozme dětem nebo koprodukcce původních českých filmů).

Je možné, že i beze změn ve financování lze udržet Českou televizi v kladné bilanci. Tento výsledek by však byl za cenu, kterou by demokratická společnost neměla být ochotná zaplatit. Česká televize přestává plnit své poslání televize veřejné služby a v nastupujícím trendu nebude schopna, s financemi, které má, plnit povinnosti, které jí ukládá zákon. Současný ředitel Jiří Janeček nastoupil cestu, která vede k úsporám ve výdajích a k zefektivnění celého vysílacího procesu. To je jistě dobře, ale s nastupující digitalizací je to cesta, která je bez novelizace zákona dlouhodobě neuskutečnitelná.

Zároveň je nezbytná i aktivita ČT jako druhé strany celého problému. Aktivita, která by měla směřovat k maximální hospodárnosti při zachování uspokojivého plnění veřejné služby. Nový management v čele s Jiřím Janečkem učinil za krátkou dobu svého působení pozitivní kroky ve směru prvního požadavku a dokázal, že ČT v posledních letech před jeho nástupem trpěla přezaměstnaností a nehosподаřila efektivně. Druhý požadavek - plnění veřejné služby - by se měl stát jednoznačnou prioritou jeho dalšího snažení, jeho naplnění však bude vždy věcí diskuse.

Znepokojující je také vztah, jaký si většina české veřejnosti vybudovala k České televizi. Její současná nepopularita, spojená se štvavou kampaní v červnu 2005 proti neplatičům, dosahuje vrcholu. Změna mediální politiky proto není možná bez toho, aby lidé byli seznámeni s tím, jak je televize veřejné služby financovaná, jak funguje, na co lidé vlastně dávají své peníze a proč ČT nemůže fungovat na komerční bázi jako ostatní televize. Je potřeba, aby Česká televize získala zpět svůj kredit ve společnosti, který utrpěl televizní krizí na přelomu let 2000 a 2001 a zmateným vývojem v následujících letech. Je nezbytné, aby si lidé uvědomili legitimitu televizních poplatků a naučili se sami zasahovat do dění kolem médií a diskutovat o věcech veřejných. Součástí tohoto procesu je tvorba občanské společnosti, která nebude lhostejná k dění okolo sebe a která bude rovnocenným partnerem státnímu i soukromému sektoru v dialogu o televizi veřejné služby.

Tato práce nabízí pohled na Českou televizi očima veřejné politiky. Je zřejmé, že téma televize veřejné služby zůstalo nevyčerpáno. Práci by bylo možno rozšířit o mezinárodní srovnání více zemí a podrobnou komparativní analýzu. Velký přínos by

také znamenala podrobná ekonomická analýza hospodaření ČT s propracovanou finanční prognózou do budoucna, která by podpořila závěry uvedené v mé práci, ta by však již byla nad rámec této diplomové práce.

Tato práce se zabývá televizí veřejné služby v České republice, vymezuje její funkce, poslání systém financování i vzájemnou provázanost s ostatními aktéry mediální politiky v ČR.

V teoretické části práce jsou vymezeny pojmy média veřejné služby a veřejnoprávní média, jejich postavení mezi státem a trhem, společenské determinanty žurnalistiky a obecné teorie médií vztahující se k tématu práce. Práce dále obsahuje srovnání fungování televize veřejné služby v ostatních evropských zemích a zasazuje Českou televizi do širšího evropského rámce – Evropské Unie vysílatelů a vymezuje fungování televize veřejné služby podle Pražské rezoluce Rady Evropy. Ukazuje alternativy financování z pohledu zahraničních zkušeností.

Dále je v teoretické části uvedeno postavení České televize v ČR, její legislativní úprava a ekonomická situace se stručným nastíněním krize na

přelomu let 2000 a 2001, která dále ovlivnila další směřování ČT.

V analytické části práce se autorka zabývá současnou situací v ČR, legislativními změnami, které probíhají v oblasti televize veřejné služby a jejich dopadem na Českou televizi v budoucnu. Dále analyzuje a pomocí multikriteriální analýzy hodnotí regulaci televizního vysílání ve vybraných zemích Evropy, kterými jsou Velká Británie, Itálie, Finsko a Česká republika.

Práce obsahuje také návrh mediální politiky pro fungování televize veřejné služby v ČR, kde jsou jako metody použity strom cílů a analýza rolí zúčastněných aktérů. V závěru práce jsou identifikovány hlavní pochybení státu v tomto směru a uvedeny možnosti na zlepšení mediální politiky v oblasti televize veřejné služby v ČR.

13. Summary

In this thesis I concern myself with television of public service in the Czech Republic, particularly with definition of its role, mission and system of financing and also mutual interconnections of participants of media politics in the Czech Republic.

In the theoretical part are specified ideas and conceptions that are linked with the topic of the thesis such as media of public service, public media and their position between state and market, social elements of journalism and general theories of media that are connected to this thesis.

Moreover is mentioned comparison of television of public service in other European countries that contextualizes the Czech television in broad European framework of European Broadcasting Union and specifies functioning of television of public service according to the Prague resolution of Council of Europe. Furthermore shows alternatives of financing of televisions in foreign countries from the perspective of external experiences.

Also the position of the Czech television in the Czech Republic is mentioned in the theoretical part as well as legislative regulation, economic situation with brief view to crisis at the turn of 2000 and 2001, that determined the next course of the Czech television.

In the analytical part the author is interested in current situation in the Czech Republic, legislative changes that are in progress at field of television of public service and analyses its impact on the future of the Czech TV. Furthermore she examines and evaluates the regulation of television broadcasting in chosen European countries, such as Great Britain, Italy, Finland and the Czech Republic by the method of multicriterial analysis.

The thesis embraces proposal of media policy for good functioning of television of public service in the Czech Republic. The proposal is based on methods of tree of goals and identification of roles of participants in the process.

In conclusion, there are identified possibilities for changes of media politics and are shown main false steps taken by the state in field of television of public service in the Czech Republic.

14. Seznam použitých zkratk

atd. - a tak dále

apod. – a podobně

a kol. – a kolektiv

BBC – British Broadcasting Company

ČT – Česká televize

ČR – Česká republika

ČRo – Český rozhlas

ČSSD – Česká strana sociálně demokratická

EU – Evropská Unie

KDU-ČSL – Křesťanská demokratická unie - Česká strana lidová

KSČM – Komunistická strana Čech a Moravy

např. – například

ODS – Občanská demokratická strana

PSP ČR – Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky

s. - strana

RČT – Rada České televize

RČRo – Rada Českého rozhlasu

RRTV – Rada pro rozhlasové a televizní vysílání

RAI - Radiotelevisione Italiana

US – Unie svobody

vyd. - vydání

YLE - Yleisradio Oy

15. Použitá literatura

Burton, G., Jiráček, J.: *Úvod do studia médií*, 2001, 1. vyd., 392 s., Barrister & Principal, Brno. ISBN 80-85947-67-6.

Čísařová, L.: *Kořeny krize v České televizi*. 2004, 109 s., Diplomová práce na Fakultě sociálních studií Masarykovy Univerzity na katedře masmediálních studií a žurnalistiky. Vedoucí diplomové práce PhDr. Jaromír Volek.

Čaban, M., Stárková, K., Vorderwinklerová, K.: *Problematika financování televize veřejné služby v České republice, Tři modely fungování*. 2005, 76 s., Semestrální práce do kurzu Metody tvorby politik na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy na katedře veřejné a sociální politiky .

Černý, M., Gluckhaufová, D.: *Vícekritériální rozhodování v praxi*, 1982, 1. vyd., 45 s., Praha: Státní nakladatelství technické literatury. ISBN 04-325-82.

Černý, M., Gluckhaufová, D.: *Vícekritériální rozhodování za neurčitosti*, 1987, 1. vyd., 146 s., Praha: Academia. ISBN 21-123-87.

Hall, S., Hobson, D., Lowe, A., Willis, P.: *Culture, media, language*. 1991, 1.vyd., 320 s., Routledge UK, ISBN 0415079063.

Hvíždala, K.: *Moc a nemoc médií*. 2004, 268 s., 1.vyd., Praha, Máj: Dokořán, ISBN 80-86569-70-5.

Kovaříková, D.: *Televize veřejné služby v Evropě*. 2002, 96 s., Diplomová práce na Fakultě sociálních studií Masarykovy Univerzity na katedře masmediálních studií a žurnalistiky. Vedoucí diplomové práce PhDr. Jaromír Volek.

McNair, B.: *Sociologie žurnalistiky*. 2004, 1.vyd., 182 s., Praha: Portál. ISBN 80-7178-840-6.

McQuail, D.: *Úvod do teorie masové komunikace*. 2002, 2. vyd., 447 s., Praha: Portál. ISBN 80-7178-714-0.

Murlová, K.: *Porodní bolesti nové veřejné politiky – analýza mediální politiky v ČR*. 2005, 100 s., Diplomová práce na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy katedře veřejné a sociální politiky. Vedoucí diplomové práce Prof. PhDr. Martin Potůček PhD. MSc.

Pittermann, J. (ed.): *(Prvních) 10 let České televize*, 2002, 1. vyd., 372 s., Praha, Česká televize. ISBN 80-85005-37-9.

Potůček, M. a kol.: *Putování českou budoucností*. 2003, 1.vyd., 366 s., Centrum pro sociální a ekonomické strategie UK FSV, Gutenberg. ISBN 80-86349-8.

Potůček, M. a kol. *Veřejná politika*. 2005. Připraveno k vydání v Sociologickém nakladatelství.

Šmíd, M.: *Média, Internet, TV Nova a já*. 2000, 1.vyd., 231 s., ISV nakladatelství, Praha. ISBN 80-85866-69-2.

Šmíd, M.: *Televize ve světě*. 1989, 1.vyd., 158 s., Československá televize Praha. ISBN 80-85005-00-X.

Šmíd, M.: *Vliv vlastnictví médií na jejich nezávislost a pluralitu*. 2004, 1.vyd., 25 s., Open society fund Praha. ISBN 80-239-4374-X.

Šoltys, O., Jiráček, J.: *Informovanost občanů o veřejné politice*. In: Křížová, E.,

**Purkrábek, M. (ed.): *Občané a centrální politické rozhodování v České republice*. 1999, 1.vyd., 230 s. ,
Praha: UK FSV Institut sociologických studií,**

Katedra veřejné a sociální politiky. ISBN 80-238-4331-1.

Šoltys, O.: *Média a veřejná politika*. In: Potůček, M., Purkrábek, M., Vavroušek, J. (ed.): *Zrod teorie veřejné politiky v České republice*. 1994, 1.vyd., 100 s., Praha: UK FSV Institut sociologických studií, oddělení veřejné a sociální politiky. ISBN 80-901131-6-8.

Šoltys, O.: *Proměna mediální krajiny*. In: Potůček, M., Purkrábek, M., Háva P. (ed.): *Analýza událostí veřejné politiky v České republice, II.díl*. 1996, 1. vyd., 211 s., Praha: UK FSV Institut sociologických studií, Katedra veřejné a sociální politiky. ISBN 80-85977-06-0.

Šoltys, O.: *Informační zdroje ve veřejné politice*. In: Purkrábek, M. (ed.): *Veřejná politika a její aktéři*. 1996, 1. vyd., 180 s., Praha: UK FSV Institut

sociologických studií, Katedra veřejné a sociální politiky.

ISBN 80-238-0239-9.

Thompson, J.B.: *Média modernita, sociální teorie médií.* 2004, 1. vyd., 219 s., Nakladatelství Karolinum, Praha. ISBN 80-246-0652-6.

Legislativní normy

Zákon č. 231/2001 Sb. o provozování rozhlasového a televizního vysílání.

Zákon č. 483/1991 Sb. o České televizi.

Zákon č. 135/1997 Sb. o rozhlasových a televizních poplatcích.

Zákon č. 348/2005 Sb. o rozhlasových a televizních poplatcích.

Zákon č. 40/1995 Sb. o regulaci reklamy.

Internetové zdroje

Barák, V.: *Proč mám platit, když se nedívám?* [online]

Dostupné z

<<http://www.libinst.cz>> [citováno 6. dubna 2005].

Britská veřejnoprávní televize [online] Dostupné z

<<http://www.bbc.uk.com.html>> [citováno 9. července 2005].

***BBC a komerce.* [online] Dostupné z**

<<http://www.louc.cz/louc35.html>> [citováno 5. ledna 2006].

***BBC a poplatky.* [online] Dostupné z**

<<http://www.louc.cz/05/1371209.html>> [citováno 3. ledna 2006].

Financování BBC. [online] Dostupné z

< <http://www.louc.cz/04/1270707.html>> [citováno 2. ledna 2006].

***Rozvoj BBC.* [online] Dostupné z**

< <http://www.louc.cz/04/1131214.html>> [citováno 22. prosince 2005].

***Čísla o České televizi.* [online] Dostupné z**

<<http://www.czech-tv.cz/ct/cisla/index.php>>

[citováno 6. listopadu 2005].

***Česká televize v souvislostech.* [online] Dostupné z
<[http://www.czech-
tv.cz/ct/ctvsouvislostech/index.php](http://www.czech-tv.cz/ct/ctvsouvislostech/index.php)> [citováno 2.
listopadu 2005].**

Dialektika vývoje v ČT [online]. Dostupné z
<<http://www.ceskamedia.cz/print/print.html?id=141859>> [citováno 27.ledna.2005].

Dolejší,V.: *ČT spustí dva nové kanály.* Mf dnes [online]. Dostupné z
<http://technet.idnes.cz/tiskni.asp?c=A041112_5286436_digital&r=digital> [citováno
12. listopadu 2004].

**Doležal, V.: *Koncesionářské poplatky.* [online]
Dostupné z
<<http://www.vdolezal.cz>> [citováno 1. února 2004].**

***Fakta o hospodaření a finanční situaci. Zprávy o
hospodaření, ročenky.* [online] Dostupné z
<<http://www.czech-tv.cz/ct/hospodareni/index.php>>
[citováno 6. prosince 2005].**

Finská veřejnoprávní televize [online]. Dostupné z
<<http://www.yle.fi/fbcuactyle.shtml>> [citováno 3. září 2005].

Zákony finské veřejnoprávní televize [online]. Dostupné z
<<http://www.yle.fi/fbcúactyle.html>.> [citováno 6.října 2005].

Ficora – finský fond [online]. Dostupné z
<<http://www.ficora.fi>.> [citované 28. září 2005].

Financování finské veřejnoprávní televize [online]. Dostupné z
<<http://www.mintc.fi/www/sivut/suomi/viestintatietoa/yleak/viestin/eng/e744-98.html>.>
[citováno 20. října 2005].

Historie České televize [online]. Dostupné z
<<http://www.czech-tv.cz/ct/historie/o-ct.php>.>
[citováno 14. prosince 2005].

Italská veřejnoprávní televize [online]. Dostupné z
<<http://www.rai.it/tv.html>.> [citováno 5. října 2005].

Financování RAI. [online] Dostupné z
<<http://www.louc.cz/01/650210b.html>.> [citováno
22.prosince 2005].

Reklama na RAI. [online]. Dostupné z
<<http://www.louc.cz/03/900129.html>. >[citováno **15.**
října 2005].

***Historie RAI.* [online]. Dostupné z
<<http://www.louc.cz/pril01/p104cttyden.html>. >
[citováno 22.prosince 2005]**

Kopecký, J.: *ČSSD: Televizi ať platí všichni.* Mfdnes [online]. Dostupné z
<<http://mfdnes.newton.cz/default.asp?cache=956722>> [citováno 24.března 2004].

Kotrby, Š.: *ČT potřebuje 6,5 miliard* [online]. Dostupné z
<<http://www.blisty.cz/art/18196.html>> [citováno 21. května 2004].

Máte doma elektřinu? Tak zaplatěte za televizi [online]. Dostupné z
<http://zpravy.idnes.cz/tiskni.asp?c=A041216_220501_domaci_pav&r=domaci>
[citováno 17. prosince 2004].

***Odpověď Miroslava Beneše na výzvu týkající se
zvyšování koncesionářských poplatků.* [online]
Dostupné z
<<http://www.koncesionar.cz>> [citováno 10. listopadu
2004].**

Poplatky za TV a rozhlas se zatím nezvýší, rozhodla sněmovna. ČTK [online].

Dostupné z
<<http://archive.ceskamedia.cz/article.html?ex=3992&ex200406>> [citováno 25. června
2004].

Potůček, J.: *Jaký by byl ideální způsob financování ČT a ČRo?* [online] Dostupné z <<http://www.radiotv.cz>> [citováno 14. května 2005].

Pražská rezoluce Rady Evropy. [online] Dostupné z <<http://www.radaevropy.cz/a5.php>> [citováno 11. listopadu 2004].

Public service broadcasters around the world, Mc Kinsey report for the BBC [online]. Dostupné z <<http://www.ofcom.org.uk/consult/condocs/psb2/psb2/psbwp/wp3mck.pdf> > [citováno 26. října 1999].

Reakce ČT na nezvýšení televizních poplatků. Neviditelný pes [online]. Dostupné z <http://pes.internet.cz/hyena2002/clanky/2004/06/37972_0_0_0.html> [citováno 25. června 2004].

Rekapitulace stavu České televize po roce působení managementu pod vedením generálního ředitele Jiřího Janečka. [online] Dostupné z <<http://www.czech-tv.cz> > [citováno 4. dubna 2005].

Reklama na ČT. [online] Dostupné z

<<http://www.czech-tv.cz/ct/reklama/index.php>>

[citováno 14. listopadu 2005].

Savický, N.: *Jak vypadá financování veřejné služby v České republice a v Evropě* [online]. Dostupné z

<<http://www.integrace.cz/integrace/clanek.asp?id=40>

1> [citováno 24.října.2001].

Šídlo, J.: *V ČSSD se o televizní poplatky hraje podivná hra*. Mfdnes [online]. Dostupné z
<<http://mfdnes.newton.cz/default.asp?cache=662410>> [citováno 24.března 2004].

Sněmovna nezvýšila poplatky - studená sprcha pro ČT i rozhlas. ČTK [online].

Dostupné z

<[media.cz/article.html?ex=4007&ex200406> \[citováno**](http://archive.ceska-</p></div><div data-bbox=)**

25.června 2004].

Sněmovna odsouhlasila růst poplatků za TV a rozhlas [online]. Dostupné z

<http://www.tiscali.cz/mone/mone_center_040331.715753.html> [citováno 31. března 2004].

Šmíd, M.: *Financování veřejnoprávní televize ve Finsku* [online].

Dostupné z

<<http://www.louc.cz/04/1180227.html>> [citováno 2. října 2005].

Televizní poplatky jsou opět ve hře. Mfdnes [online]. Dostupné z

<<http://mfdnes.newton.cz/default.asp?cache=156368>> [citováno 2. září 2004].

Televizní poplatky u nás a v Evropě. Mfdnes [online]. Dostupné z
<<http://mfdnes.newton.cz/default.asp?cache=650844>> [citováno 23. března 2004].

**Výsledky hlasování v PSP ČR. [online] Dostupné z
<[http://www.psp.cz/cgi.bin/win/eknih/2002ps/stenpro
t/045schuz/s045346.html](http://www.psp.cz/cgi.bin/win/eknih/2002ps/stenpro
t/045schuz/s045346.html)> [citováno 4. října 2005].**

Za televizi platí i ten, kdo ji nemá. Mfdnes [online]. Dostupné z
<<http://mfdnes.newton.cz/default.asp?cache=928768>> [citováno 1. dubna 2004].

Zvýšení televizních poplatků na sto korun nezastaví restrukturalizaci České televize (ČT) [online]. Dostupné z
<http://tisk.tiscali.cz/news/news_center_040401.716373.html> [citováno 1. dubna 2004].

16. Přílohy

Příloha č.1

Zákony regulující činnost médií v České republice:

- mediální zákon
zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, ve znění účinném ke dni 1. května 2005
- zákon o reklamě
zákon č. 40/1995 Sb., o regulaci reklamy
- zákon o České televizi
zákon č. 483/1991 Sb., o České televizi
- zákon o Českém rozhlasu
zákon č. 484/1991 Sb., o Českém rozhlasu
- informační zákon
zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím
- metodický pokyn k informačnímu zákonu
usnesení vlády České republiky ze dne 6. září 2000 č. 875, o Metodickém pokynu ke sjednocení postupu orgánů veřejné správy při zajištění práva fyzických a právnických osob na poskytnutí informací podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, včetně příloh
- zákon o poplatcích
zákon č. 348/2005, o rozhlasových a televizních poplatcích
- události značného společenského významu
vyhláška č. 233/2001 Sb., kterou se vydává Seznam událostí značného společenského významu
- správní poplatky
zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, v platném znění, příloha Sazebník správních poplatků, položka 67
- správní řád
zákon č. 71/1967 Sb., o správním řízení

zákon č. 500/2004 Sb., o správním řízení, účinnost od 1. 1. 2006
- soudní řád správní
zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní
- listina základních práv a svobod
listina základních práv a svobod, vyhlášená usnesením předsednictva České národní Rady č. 23/1991 Sb.

Právní předpisy mezinárodně smluvní:

- Televize bez hranic (Evropské společenství)
směrnice Rady č. 89/552/EHS, o koordinaci některých právních a správních předpisů členských států upravujících provozování televizního vysílání (tzv. Směrnice "Televize bez hranic"), ve znění Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 97/36/ES (formát DOC)
- interpretace ustanovení o reklamě ve směrnici TBH
sdělení Komise č. C (2004) 1450, interpretující některé aspekty ustanovení o televizní reklamě ve směrnici "Televize bez hranic" (formát DOC)
- Úmluva o přeshraniční televizi (Rada Evropy)
sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 57/2004 Sb.m.s., vyhlašující Evropskou úmluvu o přeshraniční televizi a Protokol pozměňující evropskou Úmluvu o přeshraniční televizi, v platném znění (formát DOC)
- Seznam událostí značného společenského významu v členských státech Evropského společenství
- Seznam událostí značného společenského významu v členských státech Rady Evropy

Příloha č. 2

Podrobné výsledky hlasování o zákoně č. 348/2005 o rozhlasových a televizních poplatcích:

45. schůze, 577. hlasování, 29. 6. 2005, 16:07

Návrh zákona o rozhlasových a televizních poplatcích

NÁVRH BYL PŘIJAT

PŘÍTOMNO=142

JE TŘEBA=72

[A] ANO=75 [N] NE=59 [0] NEPŘÍTOMEN, [M] OMLUVEN [Z] ZDRŽEL SE

ČSSD

0 Vlastimil Aubrecht	0 Robin Böhnisch	A Vladimír Čada	A Karel Černý
A Anna Čurdová	M Pavel Dostál	A Milan Ekert	0 Václav Grüner
A Michal Hašek	0 Josef Hojdar	A Pavel Hönig	0 Petr Ibl
0 Zdeněk Jičínský	0 Miloslav Kala	A Miroslav Kapoun	N Jan Kavan
0 František Koníček	0 Robert Kopecký	A Zdeněk Koudelka	A Karel Kratochvíle
A Michal Kraus	A Jaroslav Krákora	A Stanislav Křeček	M Jozef Kubinyi
A Jitka Kupčová	A Miloš Kužvart	A Petr Lachnit	N Vladimír Laštůvka
A Antonín Macháček	A Radko Martínek	A Miloš Máša	A Miloš Melčák
0 Alfréd Michalík	0 Josef Mikuta	A Jan Mládek	A Dagmar Mocová
A Oldřich Němec	A Eva Nováková	A Hana Orgoníková	A Břetislav Petr
A Petr Rafaj	0 Josef Řihák	N Antonín Sed'a	A Jaromír Schling
A Ladislav Skopal	0 Josef Smýkal	Z Evžen Snítily	M Bohuslav Sobotka
0 František Strnad	0 Miroslav Svoboda	A Antonín Sýkora	M Hana Šedivá
A Iva Šedivá	A Zdeněk Škromach	A Karel Šplíchal	M Petr Šulák
N Miloš Titz	A Rudolf Tomíček	0 Jiří Třešňák	A Radim Turek
A Jiří Václavek	A Miroslav Váňa	A Miloslav Vlček	A František Vnouček
0 Jitka Vojtilová	A Ladislav Vomáčko	0 Václav Votava	0 Lubomír Zaorálek
A Eduard Zeman	0 Petr Zgarba		

ODS

A Walter Bartoš	A Jan Bauer	N Marek Benda	0 Miroslav Beneš
A Jiří Bílý	N Josef Bíža	M Petr Bratský	0 Michal Doktor
0 Vladimír Doležal	A Kateřina Dostálová	0 Tomáš Dub	0 Eva Dundáčková
0 Tomáš Hasil	N Zdeňka Horníková	Z Pavel Hrnčíř	N Radim Chytka
Z Libor Ježek	0 Tomáš Kladívko	N Jan Klas	0 Martin Kocourek
N Jozef Kochan	Z Miroslav Krajíček	A Petr Krill	0 Miloslav Kučera

A Ivan Langer	0 Helena Mallotová	N Václav Menci	0 Václav Nájemník
A Petr Nečas	A Veronika Nedvědová	A Miroslava Němcová	N Zbyněk Novotný
A Jiří Papež	A Miloš Patera	A Alena Páralová	N Miroslav Pátek
Z Jaroslav Pešán	M Jaroslav Plachý	A Petr Pleva	0 Josef Poláček
Z Jiří Pospíšil	A Aleš Rozehnal	0 Martin Říman	N Karel Sehoř
N Jan Schwippel	0 Pavel Suchánek	A Lubomír Suk	M David Šeich
A Lucie Talmanová	N Tomáš Teplík	0 Petr Tluchoř	N Vlastimil Tlustý
N Eduard Vávra	N Jan Vidím	0 Oldřich Vojříř	Z Tom Zajíček
N Bohuslav Záruba			

KSČM

N Vlastislav Antolák	0 Marta Bayerová	N František Beneš	N Milan Bičík
N Petr Braný	N Ludmila Brynychová	N Ladislav Býček	N Květoslava Čelišová
N Alexander Černý	N Vlastimil Dlab	Z Jiří Dolejš	N Václav Exner
N Jiřina Fialová	N Vojtěch Filip	M Stanislav Fischer	N Václav Frank
N Jaroslav Gongol	N Miroslav Grebeníček	N Stanislav Grospič	N Jitka Gruntová
N Pavel Hojda	N Kateřina Konečná	N Vladimír Koníček	N Pavel Kováčik
N Ivana Levá	N Josef Mandík	N Soňa Marková	N Zdeněk Maršíček
N Ladislav Mičák	N Miroslav Opálka	N Svatomír Recman	N Vladimír Reiber
N Zuzka Rujbrová	M Marie Rusová	N Josef Šenfeld	0 Josef Švarcbek
N Ladislav Urban	N Miroslava Vičková	N Miloslava Vostrá	0 Karel Vymětal
N Antonín Zralý			

KDU-ČSL

A Libor Ambrozek	A Jan Grůza	A Jiří Hanuš	A Vilém Holáň
A Ludvík Hovorka	A Josef Janeček	A Miroslav Kalousek	M Jiří Karas
N Jan Kasal	A Tomáš Kvapil	A Jaroslav Lobkowitz	0 Vlasta Parkanová
A Vladimír Říha	A Pavel Severa	A Cyril Svoboda	A Jan Škopík
A Michaela Šojdrová	A Ladislav Šustr	A Jaromír Talíř	0 Josef Vícha
A Ivo Vykydal			

US-DEU

N Taťána Fischerová	N Svatopluk Karásek	N Zdeněk Kořistka	M Petr Kott
A Karel Kühnl	0 Pavel Němec	M Vlastimil Ostrý	A František Pelc
M Pavel Svoboda	0 Robert Vokáč		

Nezařazení

M Tomáš Vrbík

Dostupné z <<http://www.psp.cz/cgi.bin/win/eknih/2002ps/stenprot/045schuz/s045346.html>>